

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РЕГІОНАЛІЗМ: ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ

Навчальний посібник

Редактори: Оксана ДЕСЯТНЮК,
Марія ЛИЗУН

Funded by
the European Union

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Оксана ДЕСЯТНЮК

Марія ЛИЗУН

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РЕГІОНАЛІЗМ: ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ

Навчальний посібник

Цей посібник підготовлено за підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу (модуль Жана Моне 101048216 – REFRAG – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Регіональна інтеграція: європейський бенчмарк в умовах викликів глобальної фрагментації (REFRAG)).

Проте підтримка Європейською Комісією публікації цього посібника не є автоматичною підтримкою його змісту, який відображає лише погляди авторів. Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що наведена в посібнику

Тернопіль 2023 р.

УДК 339.9, 327.5, 341.1

Є54

Рекомендовано до друку вченою радою Західноукраїнського національного університету (протокол № 10 від 23 червня 2023 р.)

Автори:

д.е.н., проф. **Оксана ДЕСЯТНЮК** (науковий редактор, тема 7);
д.е.н., проф. **Марія ЛИЗУН** (науковий редактор, теми 3, 8);
д.е.н., доц. **Наталія КРАВЧУК** (тема 9);
д.е.н., проф. **Андрій КРИСОВАТИЙ** (тема 4);
д.е.н., проф. **Віталіна КУРИЛЯК** (тема 2);
д.е.н., проф. **Ігор ЛИЩИНСЬКИЙ** (теми 1, 5);
д.е.н., проф. **Костянтин ФЛИССАК** (тема 6).

Рецензенти:

Тетяна МАРЕНА – к.е.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Маріупольського державного університету

Ілля ХАДЖИНОВ – д.е.н., професор, ректор Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Олег ШВИДАНЕНКО – д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Є54 **Європейський регіоналізм: практичне втілення : навчальний посібник / за ред. О. Десятнюк та М. Лизун. Тернопіль: Осадца Ю.В, 2023. 92 с.**

ISBN 978-617-8060-34-3

Навчальний посібник «Європейський регіоналізм: практичне втілення» орієнтований на ділових людей, державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, які проходять однойменний тренінговий курс у Західноукраїнському національному університеті. Курс Європейський регіоналізм: практичне втілення читається в межах проєкту 101048216 – REFRAG – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Регіональна інтеграція: європейський бенчмарк в умовах викликів глобальної фрагментації (REFRAG)» Програми ім. Жана Моне.

У посібнику розглянуті актуальні проблеми регіональної інтеграції в сучасних умовах загострення політичних, економічних і військових протистоянь. Серед тематичних напрямків, які висвітлені в посібнику: онтологія регіоналізму і міжцивілізаційних протистоянь, валютна і фінансова інтеграція держав, становлення європейського економічного регіону та місце в ньому України, особливості ведення бізнесу в різних регіонах.

УДК 339.9, 327.5, 341.1

ISBN 978-617-8060-34-3

© Колектив авторів, 2023
© ФОП Осадца Ю.В., 2023

ЗМІСТ

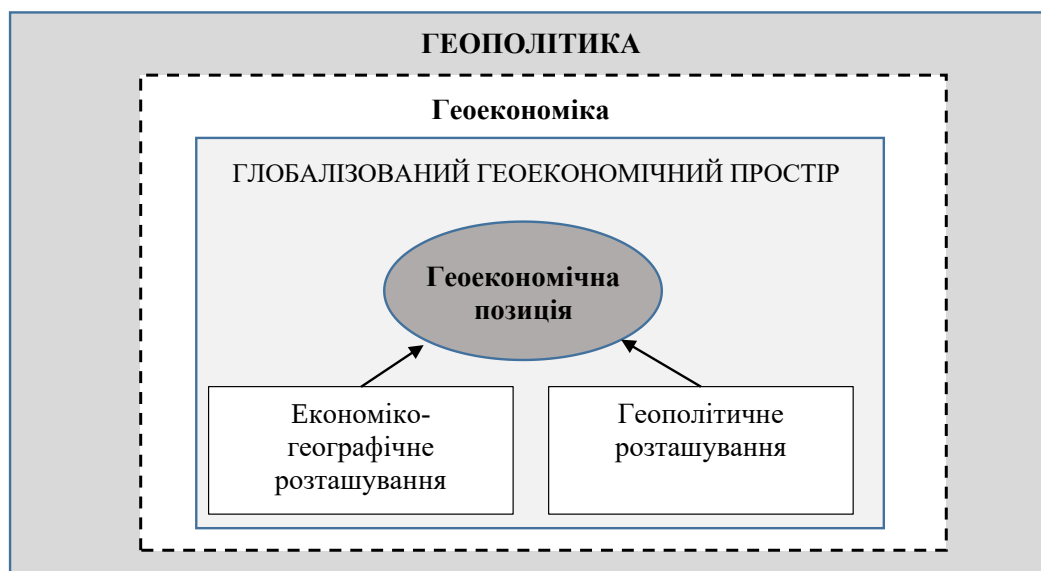
<i>Тема 1</i>	5
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПРОТИ РЕГІОНАЛІЗМУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ	
1.1. Засади світового і регіонального порядків.....	5
1.2. Основи регіоналізму.....	10
1.3. Принципи регіональної інтеграції	11
Література до розділу	13
<i>Тема 2</i>	14
ВПЛИВ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-КУЛЬТУРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ НА СУЧАСНУ ЕКОНОМІКУ	
2.1. Визначення категорії «цивілізація» та основні цивілізаційні парадигми.....	14
2.2. Формування нового світового економічного порядку і інтеграція цивілізацій	15
<i>CASE STUDY</i> : Проблеми, що можуть виникати під час ведення міжкультурних переговорів.....	19
Література до розділу	19
<i>Тема 3</i>	20
МОНЕТАРНИЙ РЕГІОНАЛІЗМ ТА ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	
3.1. Інтернаціоналізація валюти як передумова регіональної монетарної інтеграції	20
3.2. Концепція монетарної інтеграції та регіональна співпраця	22
3.3. Європейський економічний та валютний союз: еволюція та перспективи	25
<i>CASE STUDY</i> : Використання євро у світовій економіці.....	27
Література до розділу	28
<i>Тема 4</i>	29
ФІНАНСОВИЙ РЕГІОНАЛІЗМ ПІСЛЯ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ	
4.1. Регіональні фінансові альянси	29
4.2. Концептуальні засади фінансового регіоналізму	30
<i>CASE STUDY</i> : Пост-валютна фінансова інтеграція в Європі як реакція на фінансову кризу	32
Література до розділу	32
<i>Тема 5</i>	33
РЕГІОН ЄВРОПА	
5.1. Європейський культурний кластер	33
5.2. Міжкультурні особливості ведення бізнесу в Європі	34
5.3. Регіоналізм в Європі.....	36
Література до розділу	38

Тема 6.....	39
ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ЄС-УКРАЇНА ПІСЛЯ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ	
6.1. Спільна торговельна політика ЄС і Україна серед його основних партнерів у зовнішній торгівлі.....	40
6.2. Зовнішньоторговельні відносини ЄС і України на засадах реалізації Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом.....	44
Література до розділу	55
Тема 7.....	56
ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ З ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКИМИ КОНТРАГЕНТАМИ	
7.1. Бізнес-культура Північної Америки	56
7.2. Регіоналізація в Північній Америці	57
7.3. Північноамериканський регіоналізм.....	58
Література до розділу	59
Тема 8.....	60
ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ З ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИМИ ТА КАРИБСЬКИМИ КОНТРАГЕНТАМИ	
8.1. Культурні та економічні особливості регіону	60
8.2. Регіоналізм в Латинській Америці та Карибському басейні	63
Література до розділу	65
Тема 9.....	66
ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ З КОНТРАГЕНТАМИ З КРАЇН АРАБСЬКОГО СВІТУ	
9.1. Оцінка стратегічного позиціонування країн Арабського світу за методикою PEST-аналізу ..	66
9.2. Як розпочати бізнес в країнах арабського світу? Роль економічної дипломатії	74
CASE STUDY: «Платформа пошуку партнерів в країнах арабського світу – цифрова платформа NAZOVNI».....	78
9.3. Політика України в регіоні арабського світу: можливості та ризики	80
CASE STUDY: «Міжнародний імідж та репутаційна безпека України».....	82
Література до розділу	83
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

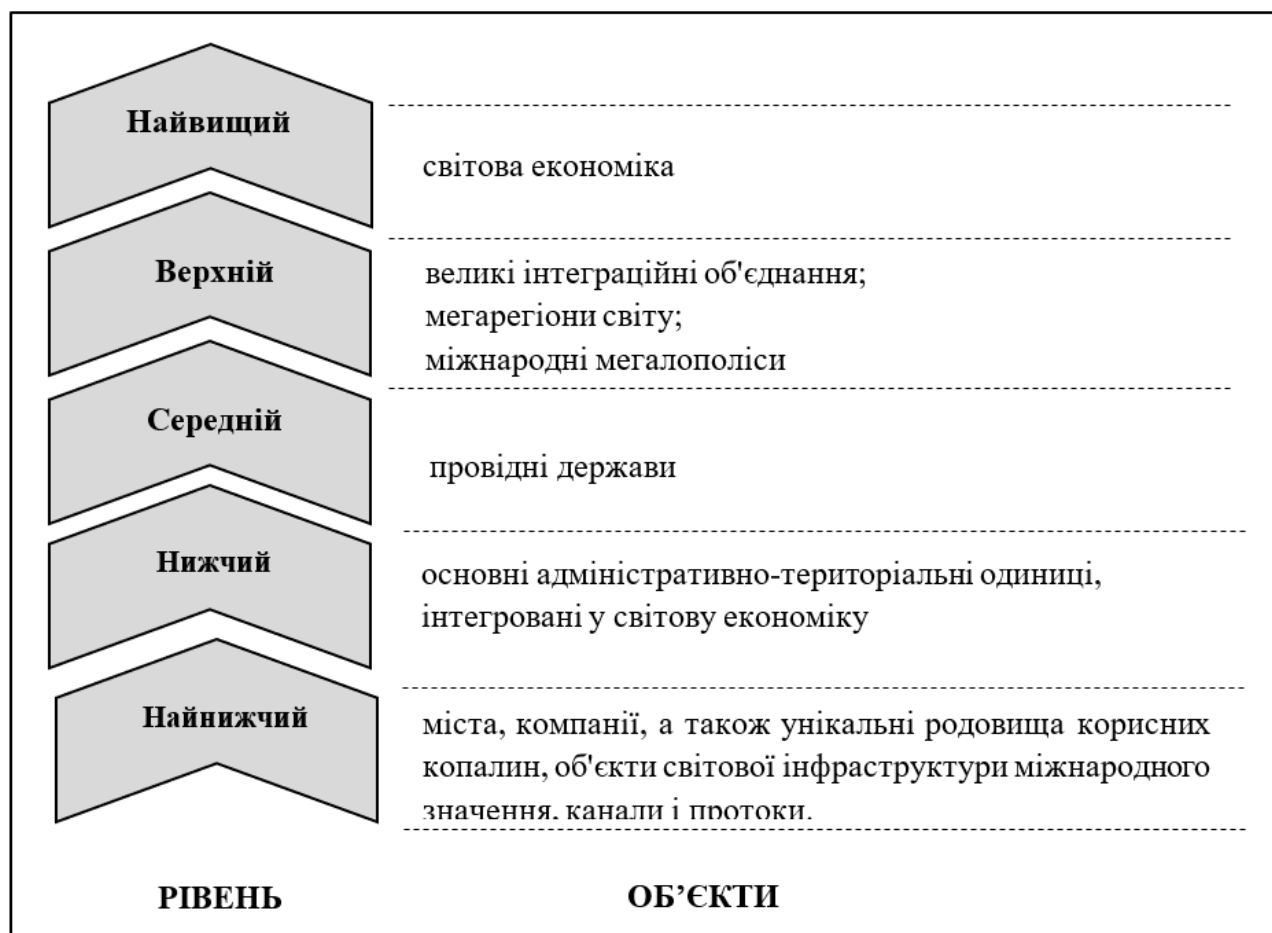
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПРОТИ РЕГІОНАЛІЗМУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1. Засади світового і регіонального порядків

Ієрархія категорій, що детермінують геоекономічну позицію

Рівні геоекономічного позиціонування

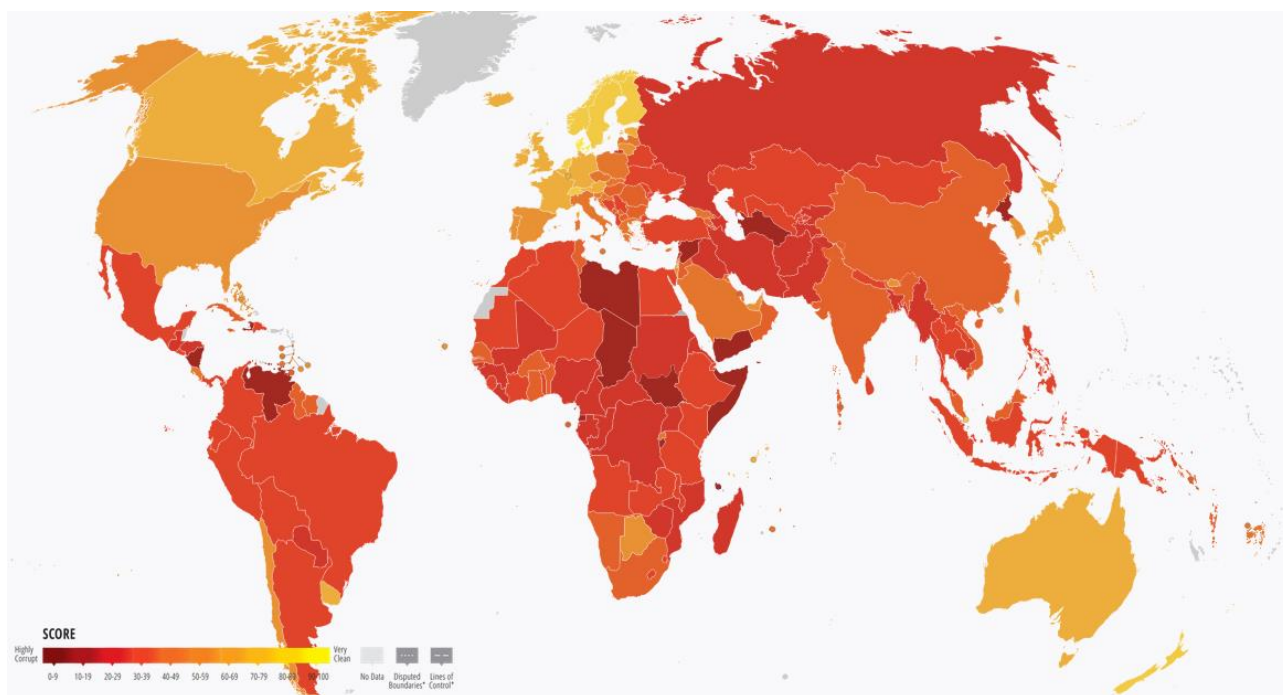

A world map illustrating the division of the world into four major spheres of influence during the Cold War. The map is color-coded as follows:

- United States of America (Blue):** Includes North America (USA and Canada), Greenland, and Australia.
- Soviet Union USSR (Red):** Includes the Soviet Union, Eastern Europe (Poland, Czech Republic, Slovakia, Hungary, Rumania, Bulgaria, Greece, Turkey, and Cyprus), and parts of Western Europe (Luxembourg, France, and the United Kingdom).
- China (Pink):** Includes China, North Vietnam, and North Korea.
- Rest of the World (Yellow):** Includes Mexico, Central America (Guatemala, El Salvador, and Cuba), South America (Chile and Argentina), Africa (Algeria, Egypt, Libya, Sudan, Congo, Angola, and South Africa), the Middle East (Iran, Iraq, and Pakistan), South Vietnam, South Korea, and Southeast Asia (Laos, Cambodia, and Indonesia).

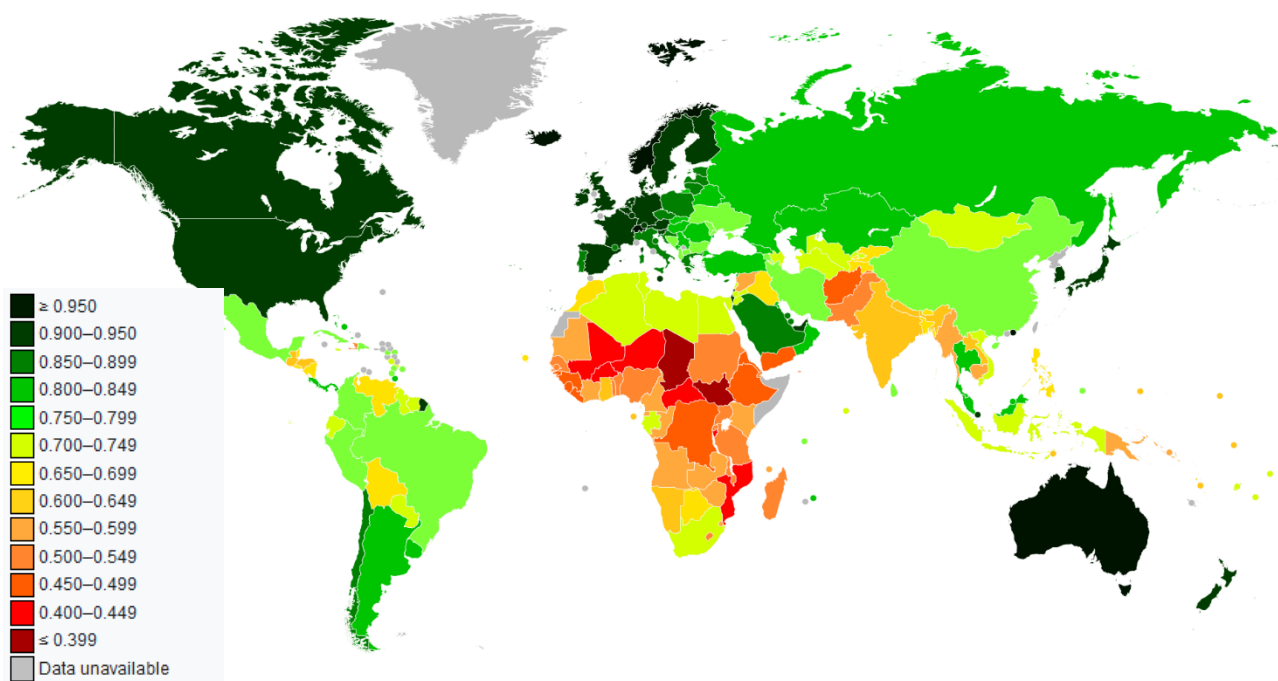
A world map illustrating the global distribution of major world religions. The map is color-coded: Christianity (blue), Islam (green), Hinduism (yellow), Buddhism (orange), and others (red). A compass rose is in the bottom left corner.

Рейтинг держав за індексом сприйняття корупції, 2022 р.

Джерело: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>

Рейтинг держав за індексом людського розвитку, 2022 р.

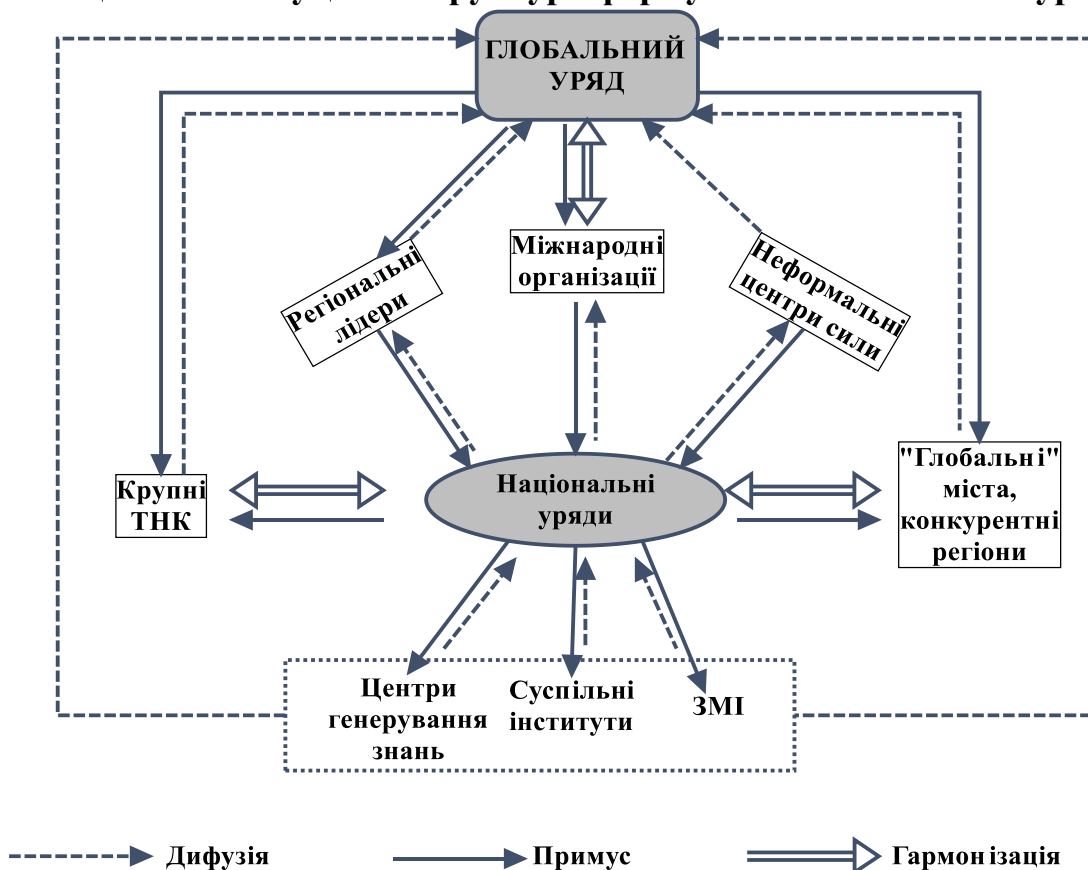

Джерело: <https://hdr.undp.org/data-center/>

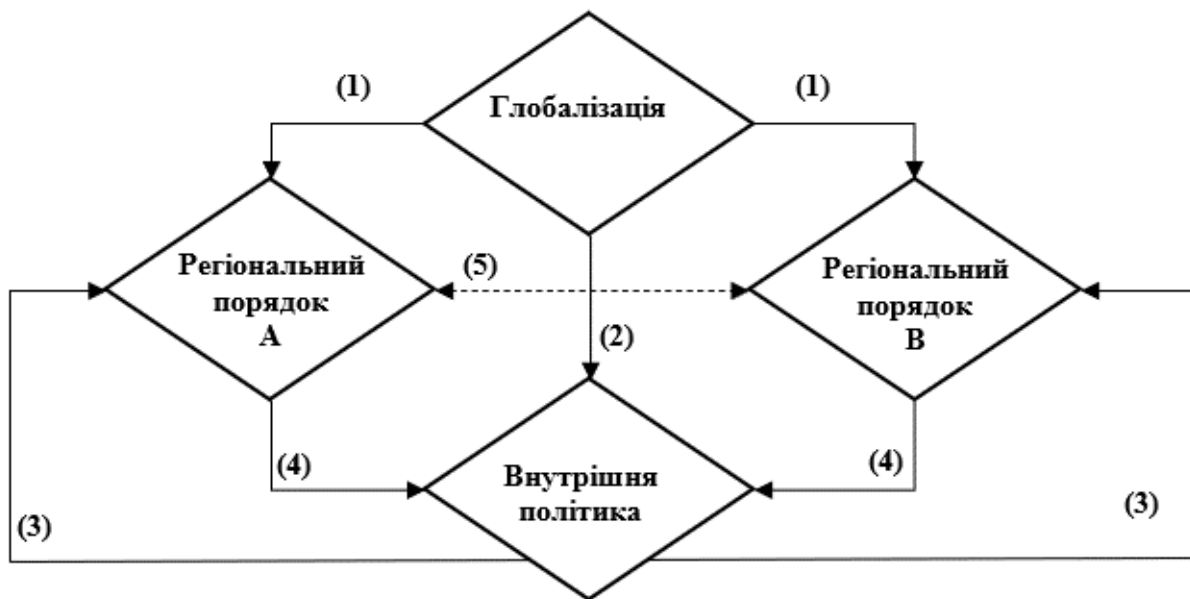
Проблематика й інструментарій світового економічного порядку

Потенційна інституційна структура формування глобального уряду

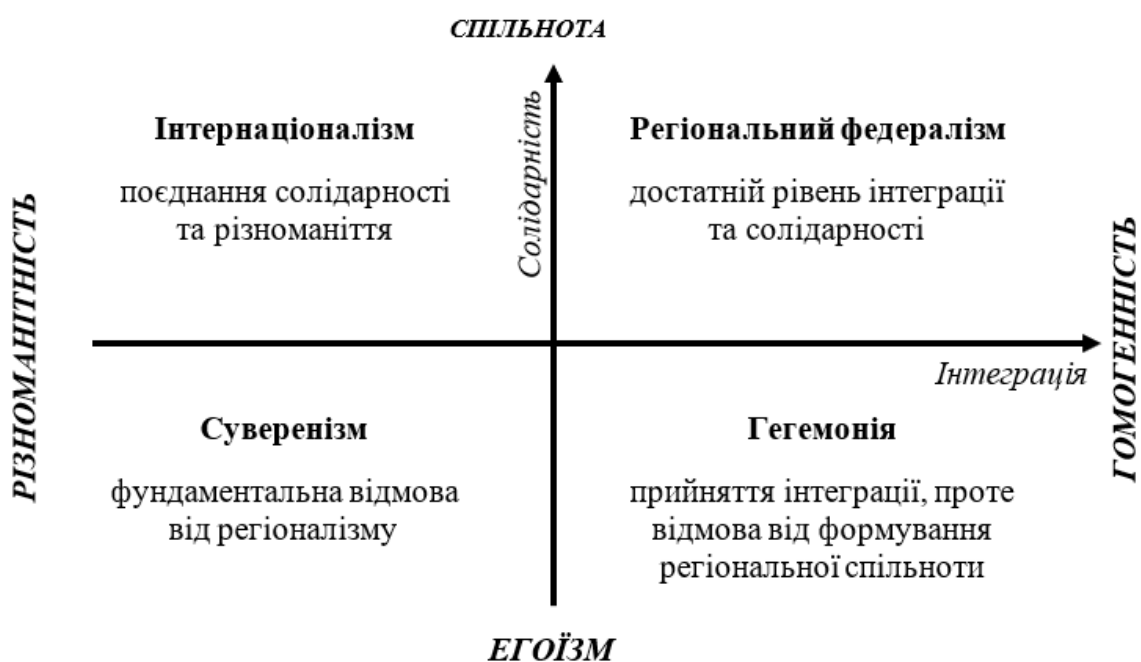
Глобалізація, внутрішня політика та регіональний порядок

- (1): Вплив глобалізації на регіональні порядки.
- (2): Вплив глобалізації на внутрішню політику.
- (3): Вплив внутрішньої політики на регіональні порядки.
- (4): Вплив регіональних порядків на внутрішню політику.
- (5): Вплив регіональних порядків один на одного.

Джерело: Börzel T., Risse T. (eds). *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2016. URL: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199682300.001.0001>.

Виміри світового порядку у спектрах солідарності та інтеграції

Джерело: Bolaños Bonilla.. *A Step Further in the Theory of Regional Integration: A Look at the Unasur's Integration Strategy*. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2016.

1.2. Основи регіоналізму

– «**мікрорегіони**» (по-іншому «**мезорегіони**») – регіони / райони, які є адміністративними чи функціональними складовими окремих держав;

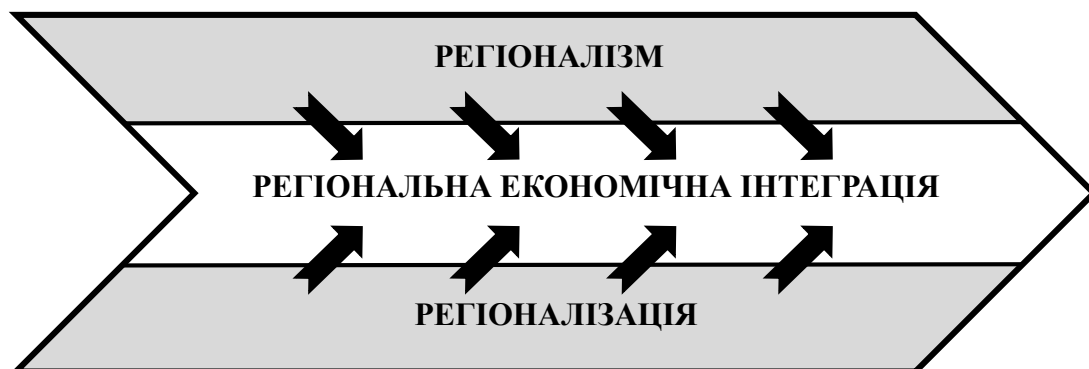
– «**макрорегіони**» (по-іншому «**мегарегіони**») – об'єднання держав у певні міжнаціональні чи наднаціональні регіональні організації.

– «**транскордонні/гібридні регіони**» – міжнародні об'єднання мікрорегіонів.

Рівні макрорегіонів

II	Реальний регіон	♦ регіональна ідентифікація ♦ регіональна конвергенція	Європейський Союз (ЄС)
	Офіційний регіон	♦ регіоналізм у формах офіційної регіональної співпраці та інтеграції	Більшість офіційних регіональних угруповань
	Неофіційний регіон	♦ спонтанні ринково- чи суспільно-індуковані процеси регіоналізації в економічній, політичній, культурній чи військовій сферах	Скандинавський півострів
	Проторегіон (пререгіональна зона, примітивний чи анархічний регіон)	♦ контакти між державами переважно соціального характеру ♦ спільні екологічні валастивості території ♦ відносна географічна концентрація держав	Балкани
I	Регіон-держава	♦ полікультурний наднаціональний політичний союз із децентралізованою системою влади та прийняття рішень відповідно до мікро-, мезо-, макро- та наднаціонального рівнів	Історичні імперії, де-юре ЄС згідно з Маастрихтським договором
РІВЕНЬ РЕГІОНУ (regionness)		ХАРАКТЕРНІ РИСИ	ТИПОВІ ПРИКЛАДИ

Взаємодія регіоналізму та регіоналізації

1.3. Принципи регіональної інтеграції

Економічні трактування терміну «інтеграція»

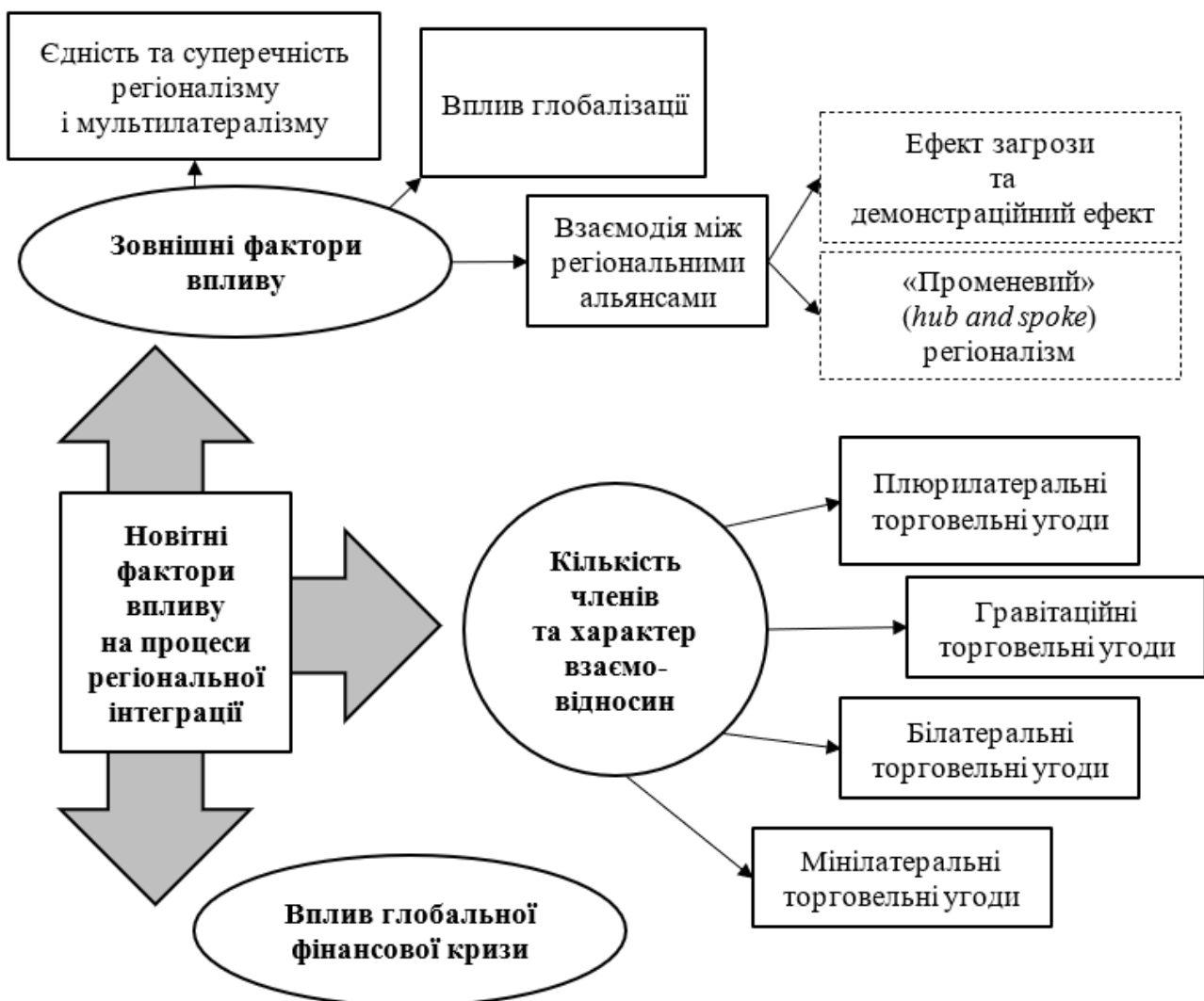
Варіанти застосування		Економічний зміст категорії
Економічна інтеграція за рівнями	локальна інтеграція	Об'єднання етапів виробничого процесу в рамках одного мікроекономічного суб'єкта
	мікроінтеграція (горизонтальна, вертикальна та ін.)	1. Об'єднання етапів виробничого процесу групи мікросуб'єктів. 2. Злиття та поглинання мікросуб'єктів у рамках: – однієї галузі (горизонтальна інтеграція); – одного виробничого ланцюга (вертикальна інтеграція «вгору» та «вниз»); – сфери розподілу (невиробнича вертикальна інтеграція «вгору»); – непов'язаних галузей та виробничих ланцюгів (інтеграція на основі критерію власності). Усі розглянуті вище підвиди мікроінтеграції можуть реалізовуватись як на національному, так і на міжнародному (транснаціоналізація) рівнях
	внутрішня мезорегіональна інтеграція	Комплекс взаємодіючих економічних суб'єктів у певному регіоні (районі) в межах однієї держави
	національна інтеграція	Взаємодіючі сектори декількох регіональних комплексів у межах однієї держави
	міждержавна мезорегіональна інтеграція (прикордонна)	Взаємодіючі сектори декількох регіональних комплексів у рамках декількох держав, що межують між собою
	макроінтеграція (функціональна та регіональна)	1. Об'єднання чи гармонізація економічних секторів декількох держав незалежно від географії розташування (функціональна макроінтеграція). 2. Об'єднання чи гармонізація економічних секторів декількох держав у рамках регіональних інститутів та норм.
	мегаінтеграція	Інтеграція в масштабах глобального економічного простору (в т. ч. світовий економічний порядок)
Вузькоспеціалізовані значення		
Інтеграція як етап процесу «відмивання грошей», за якої кошти повертаються до їх власників після проходження маскування під легальні операції		
Термін “ <i>Integration clause</i> ” позначає умову контракту, яка засвідчує його остаточність та цілісність		

Джерело: Лизун М. В. (2017) Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції : монографія. Тернопіль: ТНЕУ. 453 с.

Перше покоління типології регіональних альянсів за Б. Балаша

Критерії Рівні	Зниження внутрішніх тарифів	Усунення внутрішніх тарифів	Спільний зовнішній тариф	Вільний рух капіталів та робочої сили	Гармонізація економічної політики	Політична інтеграція	Приклади
Зона преференційної торгівлі (ЗПТ)*	X						Латиноамериканська інтеграційна асоціація (АЛІАДІ)
Зона вільної торгівлі	X	X					НАФТА ЄАВТ
Митний союз	X	X	X				КАРІКОМ, ЄС+Туреччина Митний союз ЄАЕС
Спільний ринок	X	X	X	X			МЕРКОСУР (на етапі становлення)
Економічний союз	X	X	X	X	X		Європейський союз (не повністю)
Політичний союз	X	X	X	X	X	X	Західна та Східна Німеччини, Історичний етап США з 1789 р.

Сучасні детермінанти регіональної інтеграції

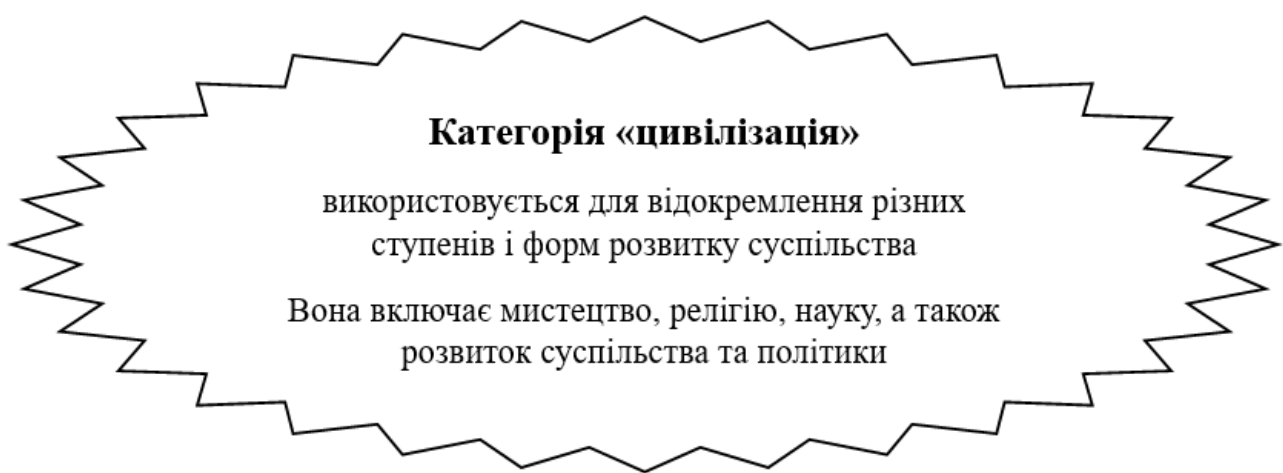

Література до розділу

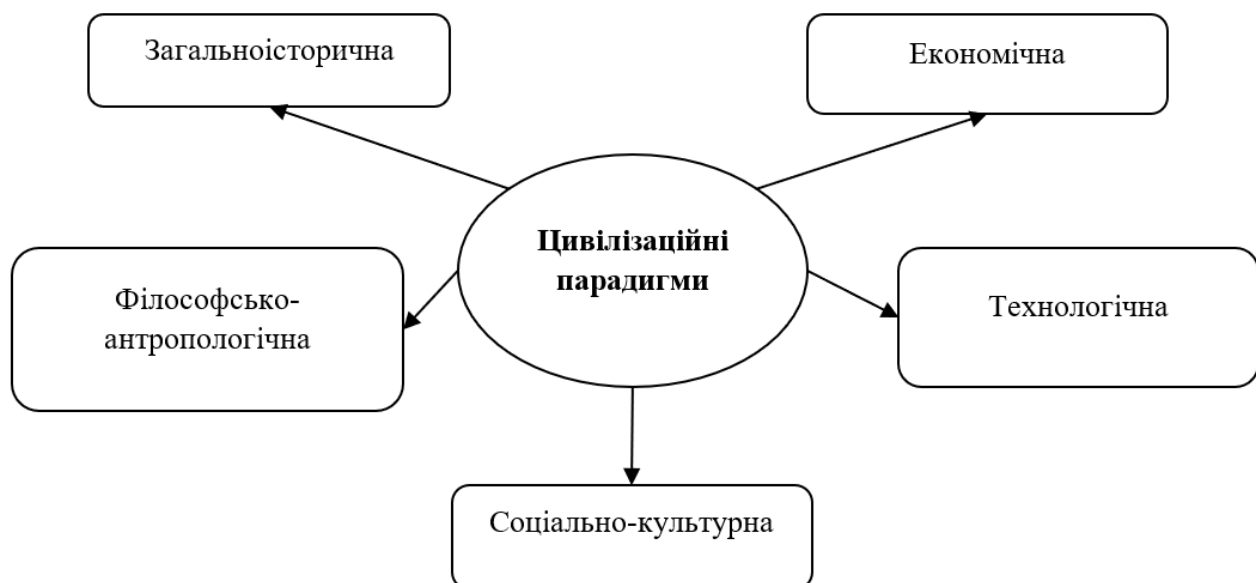
- Лизун М. В. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 426 с.
- Bolaños Bonilla A. *A Step Further in the Theory of Regional Integration: A Look at the Unasur's Integration Strategy*. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2016. URL: <https://ssrn.com/abstract=2780799>.
- Borzel T. A., Risse T. *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism*. Oxford: Oxford University Press, 2016. URL: <http://gen.lib.rus.ec/book/index.php?md5=86bd9468e1f84b31ff824fe8dac0d0d8>.
- Brenner N., Jessop B., Jones M., Macleod G. *State/Space: a reader*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2008.
- Figuière C., Guilhot L. *Caractériser les processus régionaux: les apports d'une approche en termes de coordination*. Mondes En Développement. 2006. No 3. P. 79–100.
- Kang, Y.-D. *Development of Regionalism: New Criteria and Typology*. *Journal of Economic Integration*. 2016. P. 237.
- Keating M. *The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change*. E. Elgar Cheltenham, UK, 1998.
- Söderbaum F., Shaw T. *Theories of New Regionalism: A Palgrave Reader*. *International Political Economy Series*. Palgrave Macmillan UK, 2003. URL: <http://gen.lib.rus.ec/book/index.php?md5=379a5f1daa1917187f15bd2601445b9b>.

ВПЛИВ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-КУЛЬТУРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ НА СУЧАСНУ ЕКОНОМІКУ

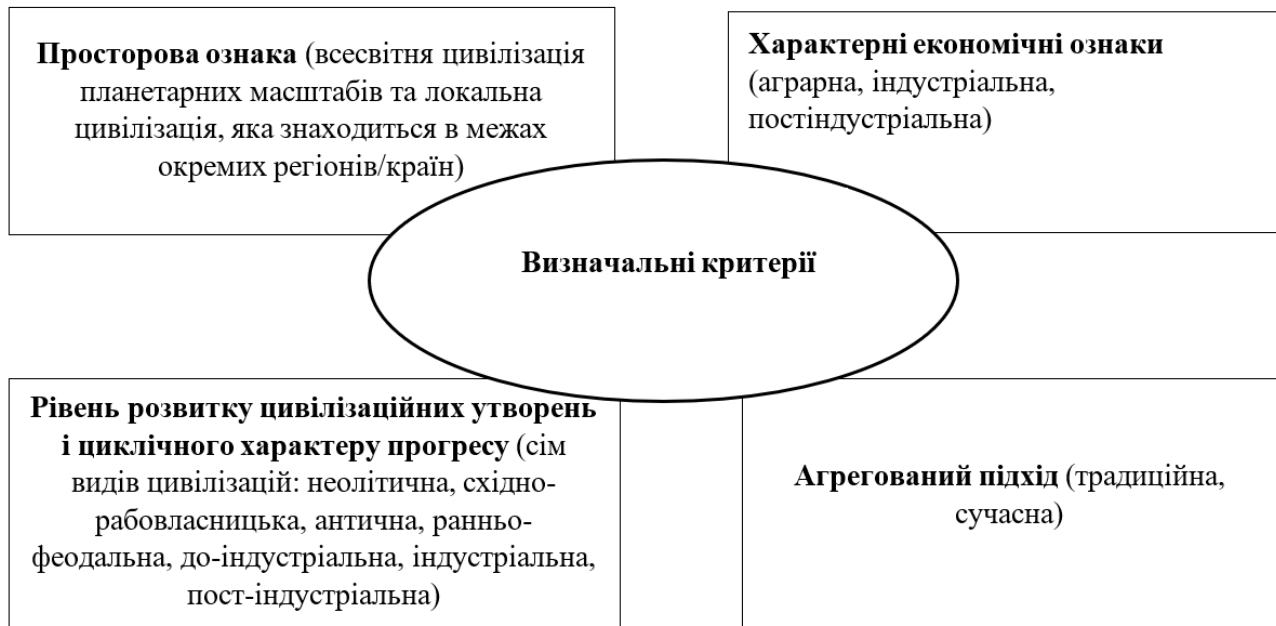
2.1. Визначення категорії «цивілізація» та основні цивілізаційні парадигми

Основні цивілізаційні парадигми

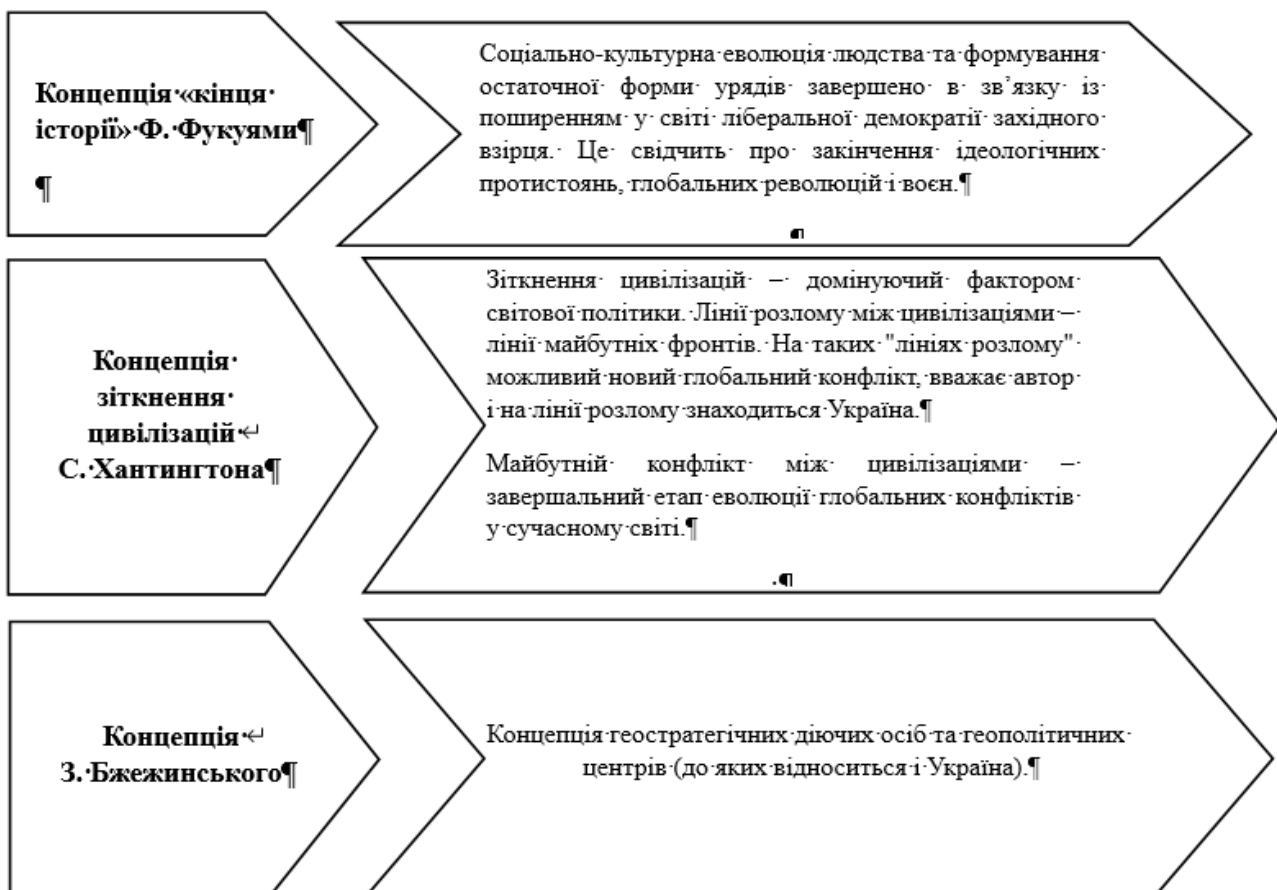

Класифікація цивілізацій на основі визначальних критеріїв

2.2. Формування нового світового економічного порядку і інтеграція цивілізацій

Основні концепції сучасного цивілізаційного розвитку

Концептуальні основи теорії С. Хантингтона

Праця С. Хантингтона «Зіткнення цивілізацій» вийшла у кінці 90-х рр. XX століття. У ній автор концентрується на Православній цивілізації (ключова держава - Росія, та пострадянські країни). У даному контексті, автор говорить про те, що існують країни, з якими Росія має тісні стосунки, з погляду на релігійну близькість – Сербія, Греція, Болгарія, у меншій мірі Румунія – та держави, які перебувають безпосередньо в її сфері інтересів. Країни Балтії змогли вирватися з-під орбіти Росії, а Вірменія, Білорусь, Казахстан, інші країни Середньої Азії, перебувають у сильній залежності від неї в усіх сферах. Дещо іншу ситуацію автор вбачав у Молдові та Грузії. Відомою є складна ситуація, у якій опинилася Грузія часів Шеварднадзе, війна в Абхазії та Осетії, а також ситуація в Молдові, а саме війна в Придністров'ї.

Варіанти розвитку подій в Україні за С. Хантингтоном

1. Збройний конфлікт між Україною та РФ є малоімовірним через цивілізаційну спільність. В якості прикладу автор наводить Кримську кризу початку 90-х XX ст.
2. Розкол України може відбуватись по лінії розлому, і включатиме об'єднання східної частини з Росією. Початком цього процесу міг стати Крим. Критерієм "лінії розлому" у автора є електоральна карта президентських виборів. Іншим джерелом розколу, є реакція західної частини України на проросійську політику Києва, яка може спонукати процес відокремлення заходу.
3. Україна є незалежною та єдиною, але для неї буде характерним розколотість та орієнтація на російський вектор розвитку.

Електоральна карта України

Електоральний розподіл України

Обумовлений конфліктом цивілізацій у межах України– західної і євразійської. Це обумовлює наступні варіанти розвитку: євразійська цивілізація переважає над західною; західна цивілізація підкорює євразійську; зберігається ситуація рівноваги; конфліктуючі цивілізації формують окрему державність.

Карта показує розподіл країни на західну та східну частину, що характерно для України під час виборів. В першій перевага надається партіям, що сповідують європейські цінності, в другій – орієнтація на Росію (поділ – кордон Речі Посполитої у XVII ст.).

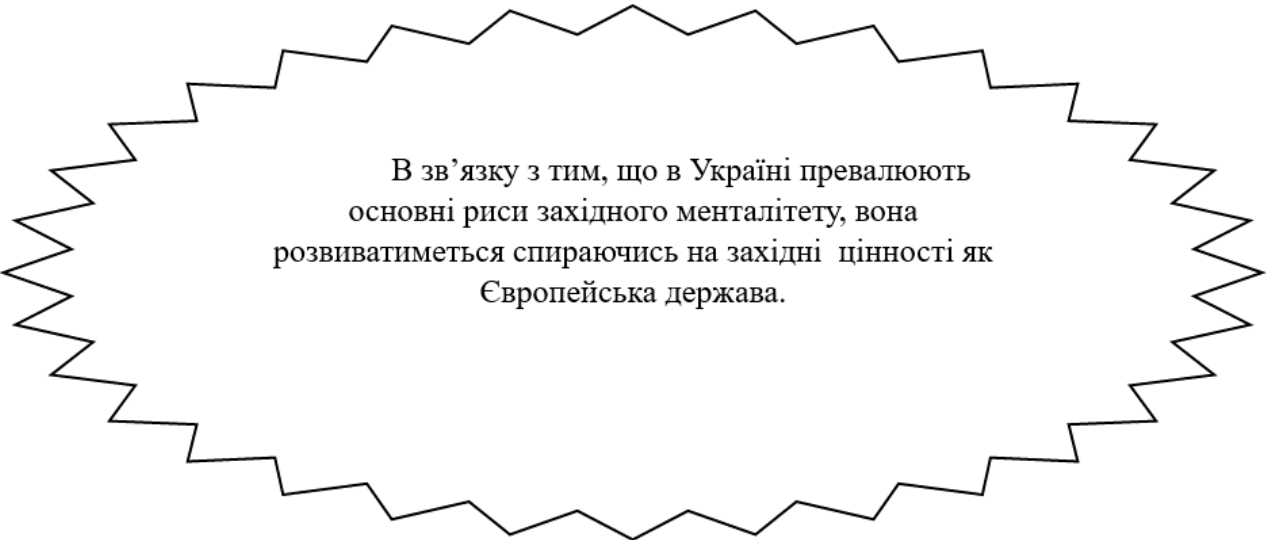
Концепція З. Бжежинського

Геостратегічні діючі особи - країни, «які володіють здатністю і національною волею здійснювати владу чи впливати за межами власних кордонів, аби змінити – до ступеня, коли це не в інтересах Америки, - існуюче геополітичне положення». До них відноситься Франція, Німеччина, Росія, Китай та Індія. Велика Британія, Японія, Індонезія - важливі, але не відносяться до геостратегічних діючих осіб через те, що ухиляються від безпосередньої участі у політичних і економічних конфліктах.

Геополітичні центри - «держави, чиє значення випливає з їхньої сили та мотивації, а швидше з важливості їхнього місця розташування та наслідків їх потенційної уразливості для дій з боку геостратегічних діючих осіб». З огляду на географічне положенню вони володіють здатністю контролювати доступ до ключових регіонів, або можуть відмовити у користуванні ресурсами або відігравати роль захисника для держави, групи держав та регіону.

Україна є геополітичним центром євразійського континенту з 1991р.

Без України Росія перестає бути євразійською імперією.

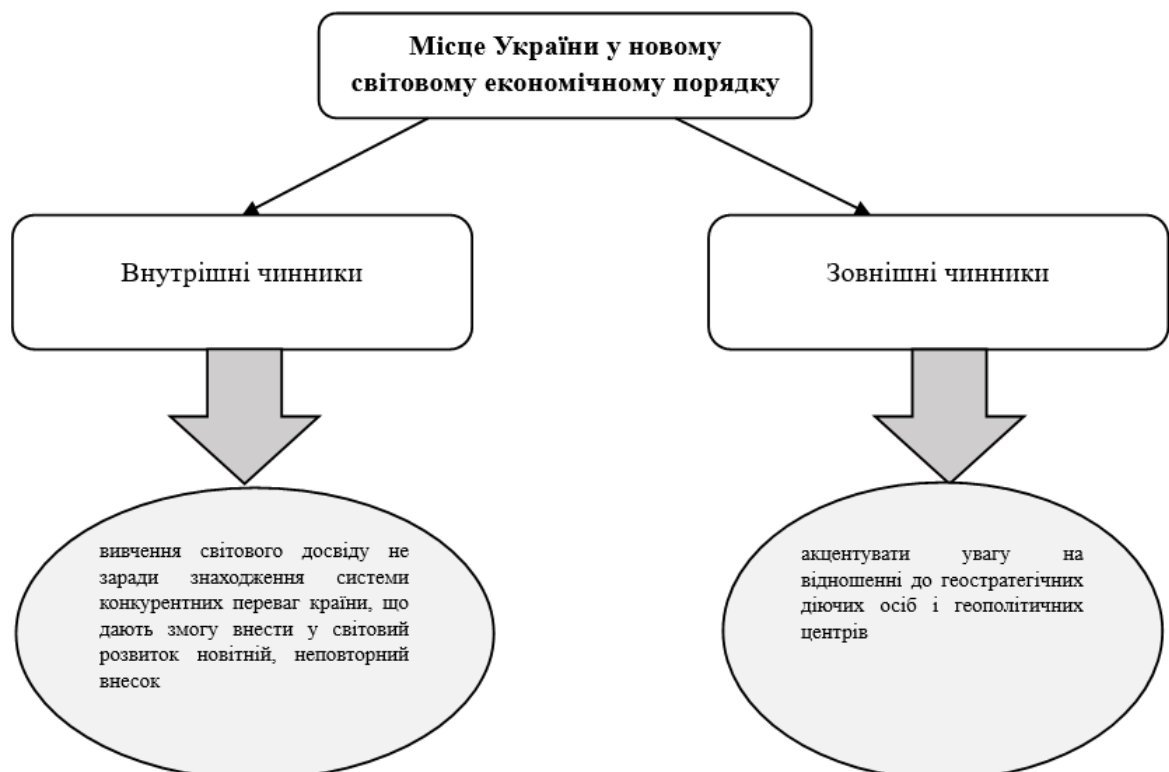
В зв'язку з тим, що в Україні превалюють основні риси західного менталітету, вона розвиватиметься спираючись на західні цінності як Європейська держава.

Спільні риси української ділової культури до Північно-американської та Європейської

готовність до зміни і поліпшення навколишнього середовища
високий рівень реалістичності у своїх планах
працьовитість у досягненні цілей
відповідальність у виконанні взятих зобов'язань і укладених договорів

Поступ для суттєвого укріплення геополітичного, геостратегічного положення за роки незалежності України

- вступ до СОТ у 2008 році
- скасування США поправки Джексона-Веніка (2005 р.)
- отримання Україною статусу країни з ринковою економікою (Європейський Союз у 2005 р., США – у 2006р.)
- Угода про асоціацію України з ЄС (2014)
- Поглиблена і всеохопна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ)
- 28 лютого 2022р. Президент України Володимир Зеленський підписав заявку на членство України в Європейському Союзі.
- 1 березня 2022р. європарламентарі ухвалили резолюцію, яка закликає держави-члени ЄС працювати над наданням Україні статусу кандидата на вступ.

CASE STUDY: Проблеми, що можуть виникати під час ведення міжкультурних переговорів

Мексиканський імпортер Жозеф Гарсія Лопес проводив переговори з данською фірмою-виробником на протязі місяців, а потім вирішив поїхати до Копенгагену, щоб заключити контракт закупки. Ділові зустрічі проходили вдало, тому в останній день візиту Гарсія вважав, що після повернення в Мексику, контракт буде підписаний.

У останній вечір данці запросили Містера Лопеса на вечірню прогулянку по місту. Господарі, 40-річний менеджер з експорту і його 21-річна асистентка Маргарет, нагодували гостя чудовою вечерею, потім гуляли по вечірньому Копенгагену. Близько півночі менеджер глянув на годинник і сказав: “Містере Гарсія, я вранці повинен летіти в Токіо. Я сподіваюсь, що Ви мене вибачите, якщо я залишу Вас. Маргарет проведе Вас до готелю і вранці завезе в аеропорт. Я бажаю Вам щасливого польоту”.

На наступний ранок в машині по дорозі в аеропорт Гарсія був нетипово мовчазним. Потім сказав Маргарет: “Скажіть будь-ласка Вашому шефу, що після всього я вирішив не підписувати контракт. Це звичайно не Ваша вина. Якщо Ви подумаєте про те, що сталося вчора увечері, то зрозумієте, чому я не хочу мати справу з Вашою фірмою”.

Література до розділу

Conant E. *Russia and UKRAINE: the tangled history that connects - and divides – them*. Published februar 24, 2023. <https://www.nationalgeographic.com/history/article/russia-and-ukraine-the-tangled-history-that-connects-and-divides-them>

Фукуяма Ф. *Що таке соціальний капітал?* // День. – 2006. – № 177. – 17 жовтня

Столкновение цивилизаций /С.Хантингтон; Пер. с англ.Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М.: ООО «ИздательствоАСТ», 2003.- 603, (5)с. – (Philosophy).

OECD, 2019. *Risks that Matter. Main Findings from the 2018 OECD Risks that Matter Survey*

Schultz R. *Trust issues in a Market Economy*. <https://www.igi-global.com/chapter/trust-issues-market-economy/7047>

Smith W. *Ukraine and the Clash of Civilisations*. March 9, 2022. <https://peacediplomacy.org/2022/03/09/william-s-smith-in-the-national-interest-ukraine-and-the-clash-of-civilizations/>

United Nations. Department of economic and social affairs. *Trust in public institutions: Trends and implications for economic security*. https://www.un.org/development/desa/dspd/wpcontent/uploads/sites/22/2021/08/PB_108.pdf

МОНЕТАРНИЙ РЕГІОНАЛІЗМ ТА ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

3.1. Інтернаціоналізація валюти як передумова регіональної монетарної інтеграції

Трактування інтернаціоналізації валюти

Інтернаціоналізація валюти передбачає її використання чи резервування за межами держави-емітента не лише для обслуговування операцій із резидентами цієї держави, а й також, що є важливішим, у трансакціях між нерезидентами.

Поєднання процесів валютної інтернаціоналізації, інтернаціоналізму та інтеграції

Функції міжнародної валюти

Міра вартості	• Фактурування торгівлі • Деномінація фінансових продуктів • Прив'язка курсу валют
Засіб обігу	• Опосередковування міжнародних торговельних та фінансових трансакцій • Валютні інтервенції; • Платежі за офіційними кредитами
Засіб нагромадження	• Валютна субституція (приватна доларизація) • Інвестування та заощадження • Формування резервів

Переваги та загрози інтернаціоналізації валюти для держави-емітента

Піраміда валют

3.2. Концепція монетарної інтеграції та регіональна співпраця

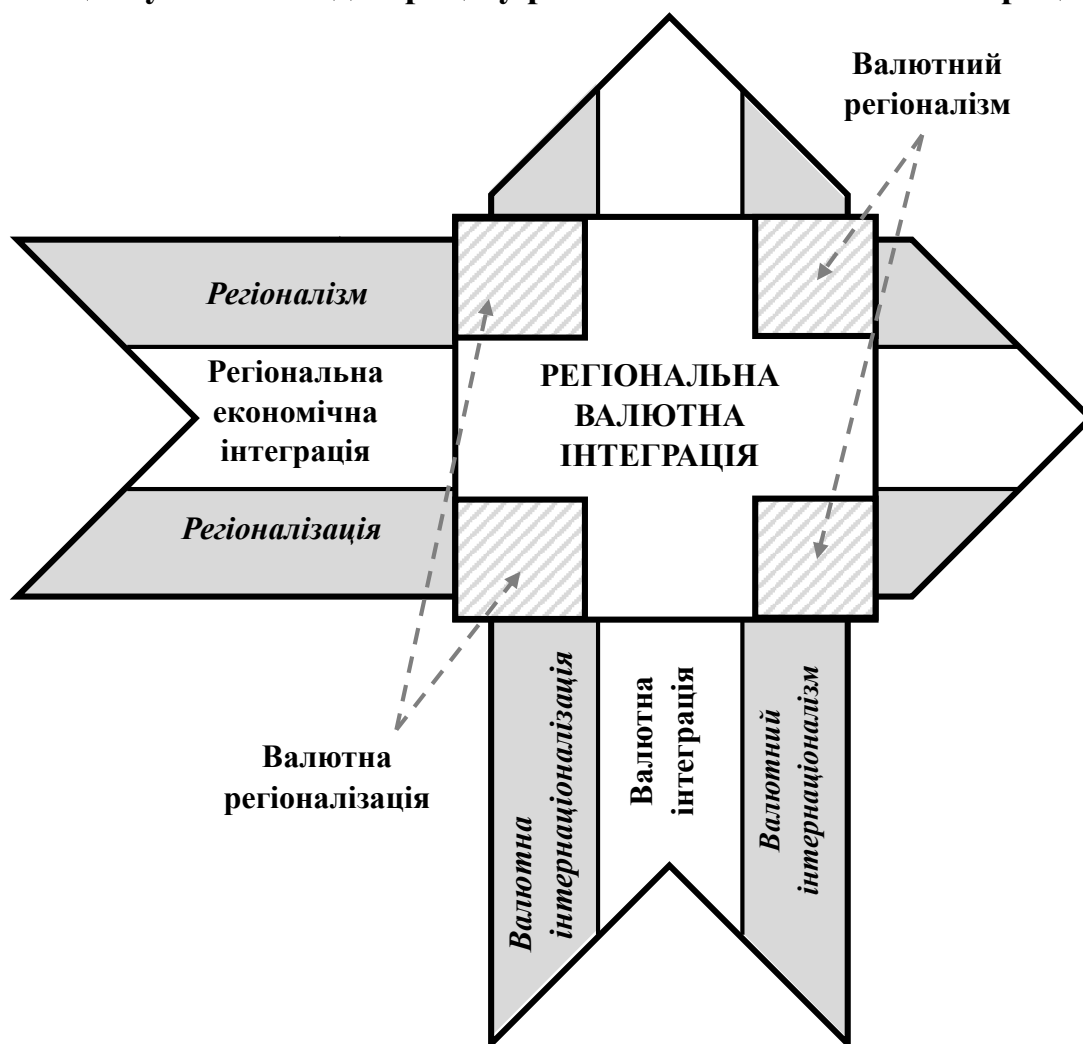
Глобальна тенденція другої половини XX ст. – **валютна інтеграція**, яка проявляється у формуванні нових форм валютної співпраці, найбільш розвинутою з яких є створення регіональних валютних угруповань.

Валютна інтеграція у функціональному розрізі досліджується як сукупність процесів валютної інтернаціоналізації (виходу сфери використання валюти за географічні межі держави-емітента) та валютного інтернаціоналізму у розширеному трактуванні.

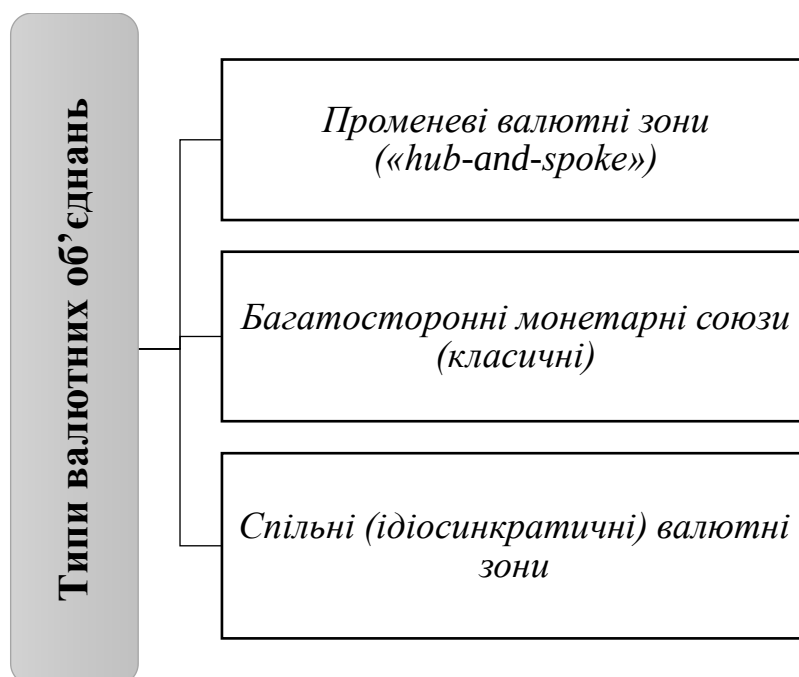
Трактування регіональної валютної інтеграції

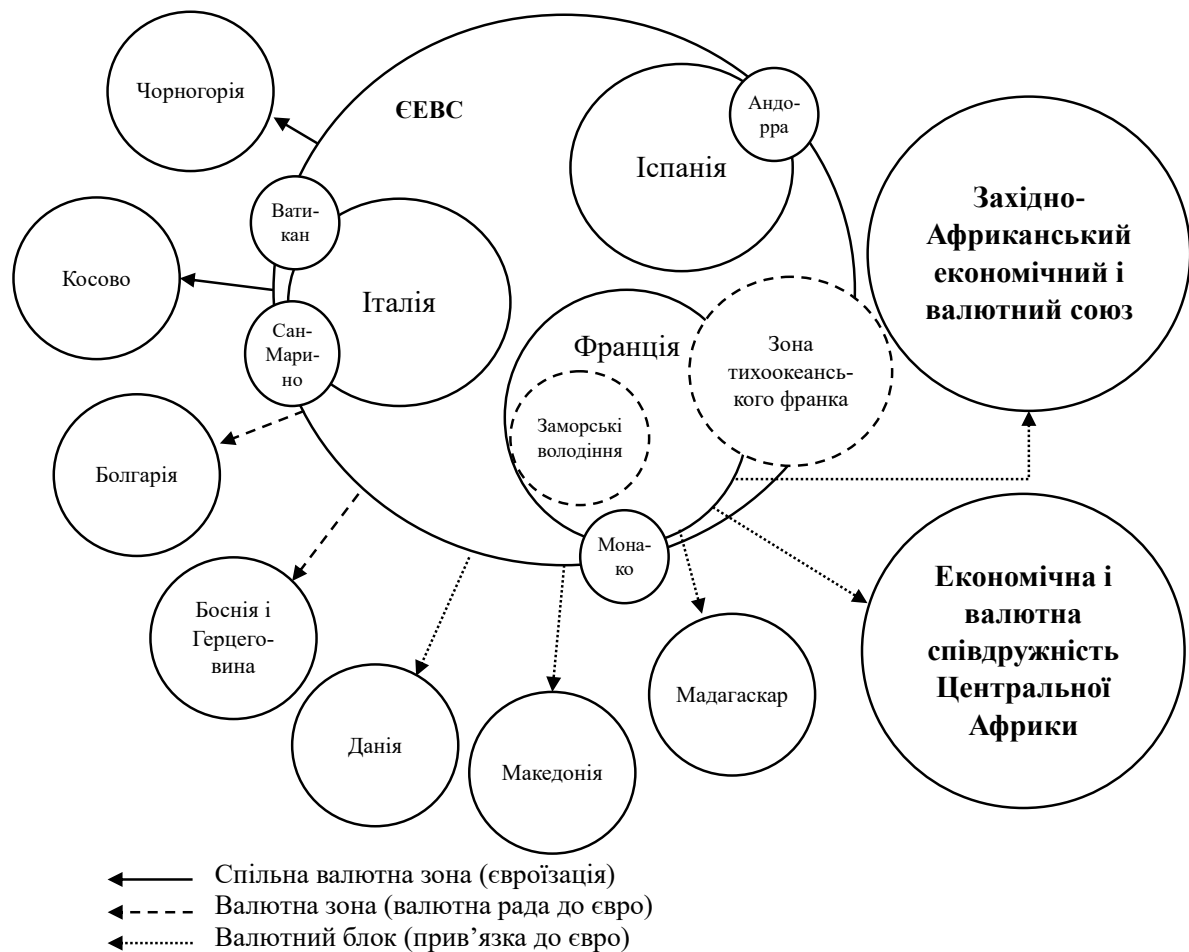
Концептуальні засади процесу регіональної валютної інтеграції

Типологія валютних об'єднань

Реалізація променевих та гравітаційних валютних зон в рамках валютного блоку євро

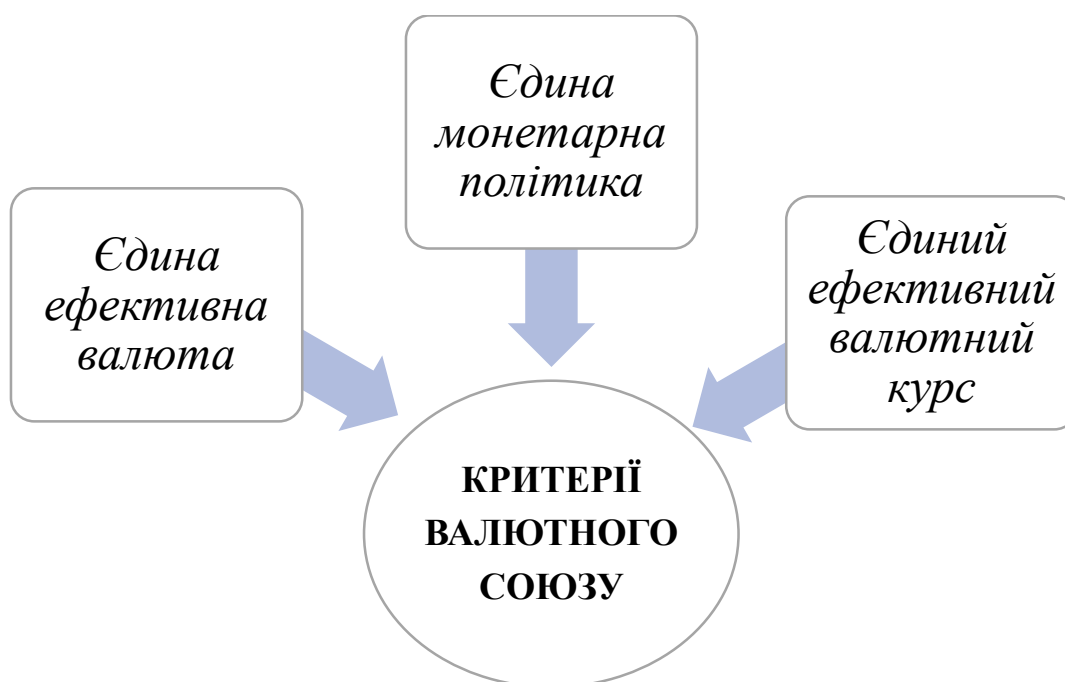
Етапізація регіональної валютної інтеграції (складена *a la* Б. Балаша)

	Виконання іноземною валютою частини функціоналу національної	М'яка прив'язка курсу валют до лідера	Жорстка прив'язка курсу валют до лідера	Одностороння уніфікація валют	Єдина ефективна валюта, гармонізація монетарної політики
Територія (зона) валютного впливу	+	+	+	+	+
Валютний блок		+	+	+	+
Валютна зона			+	+	+
Спільна валютна зона				+	+
Валютний (монетарний) союз					+

3.3. Європейський економічний та валютний союз: еволюція та перспективи

Валютний союз – альянс, що ґрунтується на колективному рішенні використовувати єдину національну валюту (чи різні, але абсолютно взаємоконвертовані за фіксованим паритетом валют) та інтегрувати базові засади валютної політики.

Критерії валютних союзів

Сучасні варіації трилеми Мандела–Флемінга

Основні віхи розвитку європейської монетарної інтеграції

1958	Формування Монетарного комітету
1962	Пропозиція створення економічного та валютного союзу членів Європейської економічної спільноти (ЄЕС) вперше сформульована у так званому Меморандумі Марджоліна
1964	Створення комітету для інституалізації співпраці центральних банків держав ЄЕС
1970	У Звіті Вернера окреслено план створення економічного та монетарного союзу до 1980 р..
1972	Запровадження «валютної змії» флуктуації валютних курсів учасників ЄЕС
1973	Створено Європейський фонд монетарної співпраці з метою регулювання «валютної змії»
1974	Рада ECOFIN прийняла рішення про прискорення конвергенції економічних політик
1979	Створено Європейську монетарну систему
1988	Європейська комісія доручає комітету експертів під керівництвом Ж. Делора (Комітету Делора) розробити пропозиції щодо запровадження Європейського економічного та валютного союзу (ЄЕВС)
1989	Європейська рада погоджує проект реалізації ЄЕВС упродовж трьох етапів
1990	Старт першого етапу ЄЕВС в липні
1993	Вступає в силу Договір про Європейський Союз (Маастрихтський договір)
1994	Початок другого етапу ЄЕВС і створення Європейського монетарного інституту
1997	Європейська Комісія погоджує Пакт про стабільність та зростання
1998	Бельгія, Німеччина, Іспанія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Австрія, Португалія та Фінляндія погоджуються виконати необхідні заходи щодо запровадження євро як спільної валюти; призначені члени виконавчої ради ЄЦБ
1998	ЄЦБ та ЄСЦБ (Європейська система центральних банків)
1998	ЄЦБ оголошує стратегію та оперативні інструменти спільної монетарної політики, яку будуть впроваджувати із 1 січня 1999 р.
1999	Старт Третього етапу ЄЕВС; євро введено в обіг; курс конверсії зафіксовано безповоротно; запроваджується спільна монетарна політика в зоні євро
2001	Греція приєднується до зони євро
2004	Центральні банки десяти нових членів ЄС приєдналися до ЄСЦБ
2007	Словенія приєдналась до зони євро
2008	Кіпр та Мальта приєдналась до зони євро, а Болгарія та Румунія вступили в ЄС та ЄСЦБ
2009	Словаччина приєдналась до зони євро
2011	Естонія приєдналась до зони євро
2014	Латвія приєдналась до зони євро
2015	Литва приєдналась до зони євро
2023	Хорватія приєдналась до зони євро

Поширення євро у світовій економіці

CASE STUDY: Використання євро у світовій економіці

Фінансовий ринок	Посилення міжнародної ролі євро є інструментом посилення впливу Європи у світі. Це дозволить Європейському Союзу краще захищати своїх громадян і бізнес, підтримувати свої цінності та просувати свої інтереси у формуванні глобальних справ відповідно до багатосторонності, заснованої на правилах. Це покращить стійкість міжнародної фінансової системи, надаючи операторам ринку по всьому світу додатковий вибір і роблячи міжнародну економіку менш вразливою до потрясінь, пов'язаних із сильною залежністю багатьох секторів від єдиної валюти. Євро має продовжувати сприяти та розширювати програму відповідальної торгівлі в Європі, дозволяючи європейським компаніям торгувати по всьому світу на користь європейської економіки без збоїв, водночас захищаючи європейську соціальну та регуляторну модель вдома. Випуск облігацій, деномінованих у євро, в рамках NextGenerationEU додасть значної глибини та ліквідності ринкам капіталу ЄС протягом наступних років і зробить їх та євро більш привабливими для інвесторів. Сприяння сталому фінансуванню також є можливістю для розвитку фінансових ринків ЄС у глобальний центр «зеленого фінансування», зміцнюючи євро як валюту за замовчуванням для стійких фінансових продуктів. ЄС також переглядає концепцію цифрового євро, яке могло б підтримати міжнародну роль євро.
--------------------------------	--

Енергетичний та товарні ринки	Товарні ринки є ключовими ринками світової економіки. Від часу прийняття Рекомендації Комісії щодо міжнародної ролі євро у сфері енергетики відбувся значний прогрес у використанні євро на ринках газу ЄС. Частка контрактів на постачання природного газу, підписаних у євро, зросла з 38% у 2018 році до 64% у 2020 році. Еталонні показники, що деноміновані в євро, все частіше визнаються та використовуються в усьому світі. Для подальшого збільшення використання євро в торгівлі товарами Комісія продовжить обговорення з основними гравцями в ключових стратегічних секторах, включаючи сировину, літаки, охорону здоров'я та важливу сировину для відновлюваної енергії. Комісія продовжуватиме взаємодію з операторами ринку та переглядатиме відповідні нормативні акти, щоб сприяти появі індексів, деномінованих у євро, що охоплюють ключові сектори економіки, включаючи енергетичні ринки, що зароджуються (зокрема ринок водню).
---	---

Література до розділу

- Bénassy-Quéré A. *The euro as an international currency*. Documents de travail du Centre d'Economie de la Sorbonne. Université Panthéon-Sorbonne. Centre d'Economie de la Sorbonne. 2015. URL: <https://ideas.repec.org/p/mse/cesdoc/15029.html>.
- Cohen B. J. *The Benefits and Costs of an International Currency: Getting the Calculus Right*. Open Economies Review. 2012. Vol. 23, No 1. P. 13–31.
- Ethier W. J. *The new regionalism*. The Economic Journal. 1998. Vol. 108, No 449. P. 1149–1161.
- Heilperin M. A. *International monetary economics*. Ludwig von Mises Institute, 2007.
- Issing O. *The crisis of European Monetary Union—Lessons to be drawn*. Journal of Policy Modeling. 2011. Vol. 33. No 5. P. 737–749.
- Kang, Y.-D. *Development of Regionalism: New Criteria and Typology*. Journal of Economic Integration. 2016. P. 237.
- Kuznetsova, A. Y., Lyzun, M. V., Savelyev, Y. V., Kuryliak, V. Y., & Lishchynskyy, I. O. (2019). *Gravitaty potential for currency alliances' intraregional trade*. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 3(30), 236–247.
- Lishchynskyy I., Lyzun M. *Social efficiency of the Economic and Monetary Union*. Scientific Bulletin of Polissia. 2018. Vol. 13, No. 1. P. 184–188.
- Sapir A. *European integration at the crossroads: a review essay on the 50th anniversary of Bela Balassa's theory of economic integration*. Journal of Economic Literature. 2011. Vol. 49, No 4. P. 1200–1229.
- The international role of the euro*. European Commision. 2019. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/international-role-euro_en#overview
- Булатова О. В. *Європейський регіоналізм та регіональна політика*. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. 2017. Вип. 14. С.131-140.
- Лизун М. В. *Валютні союзи: теоретичні підходи до трактування та мотивація створення*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2017. Вип. 25. Ч. 1. С. 25-28
- Лизун М. В. *Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції: монографія*. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 426 с.

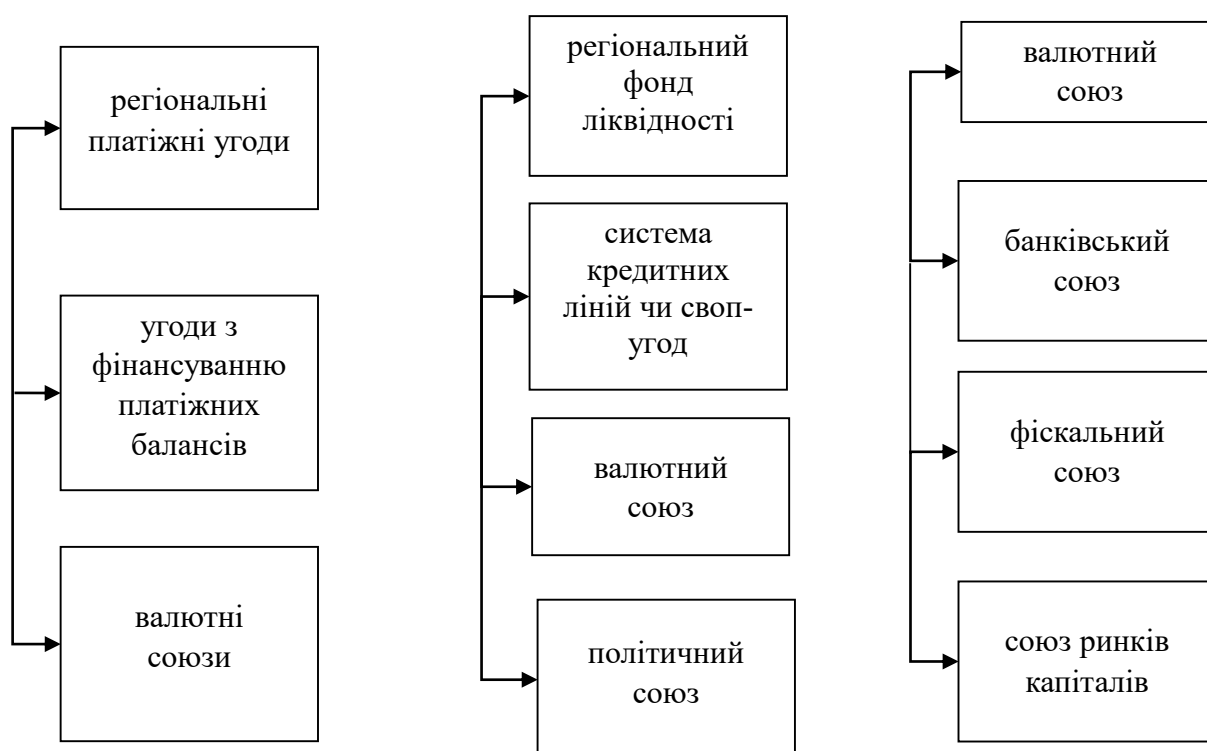
ФІНАНСОВИЙ РЕГІОНАЛІЗМ ПІСЛЯ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

4.1. Регіональні фінансові альянси

Фінансова інтеграція значною мірою відрізняється від валютної інтеграції. Остання в загальних рисах є дискретною (держави вибирають між обмеженим переліком режимів валютного курсу, видами конвертованості, валютними якорями і т. ін.) та включає обмежену кількість суб'єктів, котрі володіють реальною монетарною владою. А фінансова інтеграція відрізняється континуальністю спектру (від абсолютно відсутньої мобільності капіталу на початку шкали, до досконалої мобільності) і значно ширшим контингентом суб'єктів.

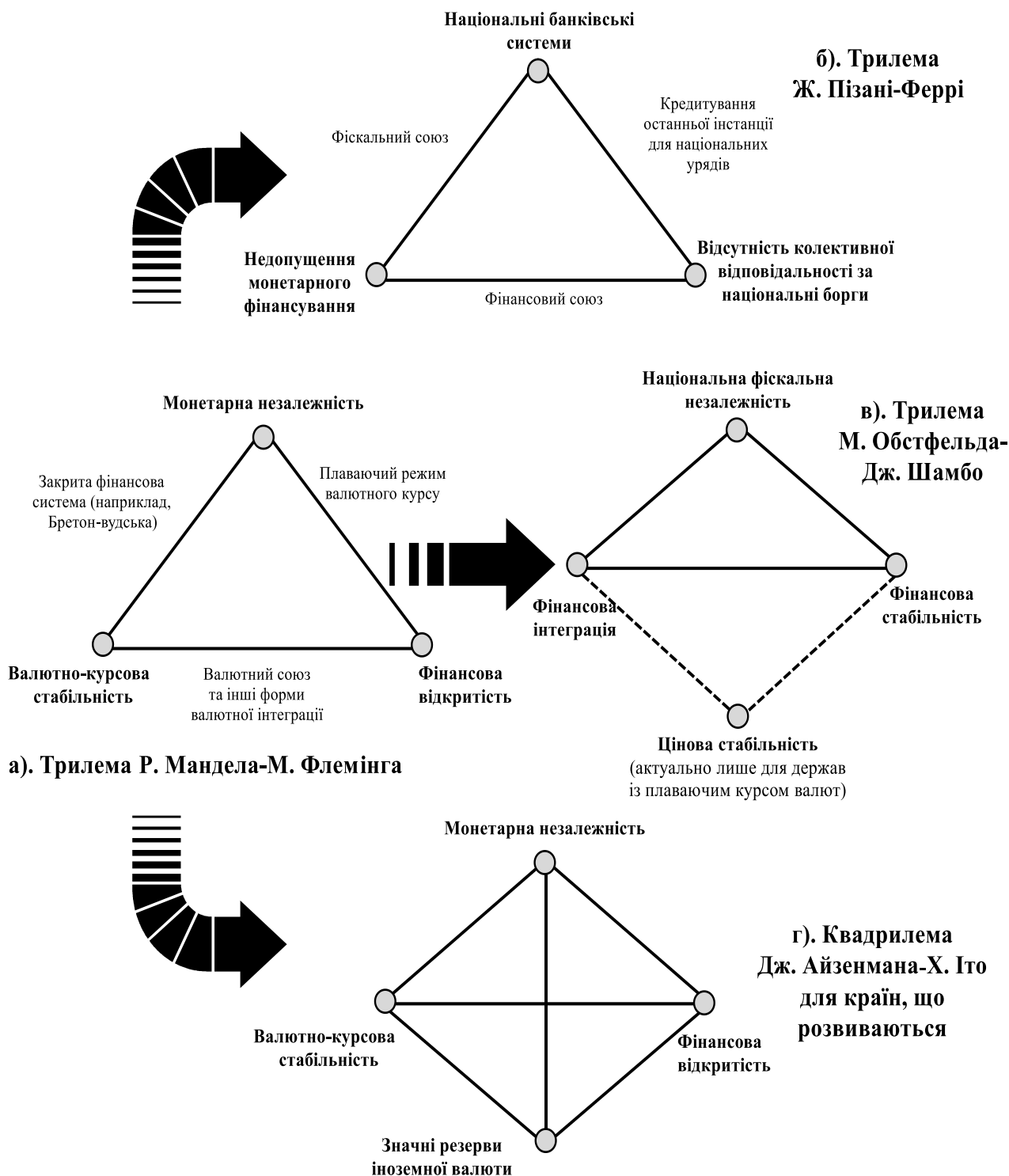
Фінансова інтеграція розглядається як «стабільна», допоки її суб'єкти характеризуються достатніми стимулами для здійснення трансферу капіталів поміж державами-членами. Економічний спад у одній з держав-учасниць не завжди приводить до призупинення фінансової інтеграції, проте наявність політичної волі не є запорукою стимулювання трансферу капіталів (у той час як під час валютної інтеграції політична компонента є беззаперечно домінує над валютною інтернаціоналізацією).

Варіанти розмежування регіональної валютної і фінансової інтеграції

4.2. Концептуальні засади фінансового регіоналізму

Фіскально-фінансові модифікації «неблагословенної трійці» валютної інтеграції

Теорія оптимальних фінансових зон

Теорія оптимальних фінансових зон (ОФЗ) запропонована Е. Джонсом та Дж. Андерхілом містить шість критеріїв (хоча за суттю вони є швидше інститутами), що мають сприяти фінансовій стабільності інтеграційного блоку. Їх можна поділити на дві групи:

1. Критерії, що пов'язані з технічною структурою ринків і можуть розглядатись як підґрунтя для забезпечення впевненості у фінансовій системі:

- наявність спільного фонду безризикових активів, котрий виступає своєрідною заставою для забезпечення членів ОФЗ доступом до ліквідності, організації клірингових розрахунків, а також стає «безпечною гаванню» в період потрясінь;

- створення централізованої системи управління національними борговими зобов'язаннями, що може набувати інституційної форми фіскального агента чи центрального банку;

- централізовані контрагенти та спільні процедури управління ризиками комунікацій, клірингу, розрахунків та депозитаріїв.

2. Критерії, що пов'язані із здатністю ОФЗ не допустити чи активно подолати фінансову нестабільність під час шоківих станів:

- загальна структура фінансового та пруденційного нагляду;
- наявність кредитора останньої інстанції для фінансових установ і, зрештою, для національних урядів (у тому числі із здатністю до монетизації боргу у разі реальної необхідності);

- механізм раціоналізації очікувань у випадку резолюцій як приватних, так і офіційних установ.

Джерело: Jones E., Underhill G. Theory of Optimum Financial Areas: Retooling the Debate on the Governance of Global Finance. SSRN Scholarly Paper. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2014.

Ефект морального ризику в теорії ОФЗ таки виникає, незважаючи на її орієнтованість на створення достатньо еластичної системи, щоб абсорбувати колапс чи провал великих гравців (приватних чи державних, чи, навіть, інфраструктурних), не спровокувавши процеси ре-локалізації фінансових ресурсів. При цьому, на відміну від теорії ОВЗ (де коригування відбувалось за рахунок найслабших членів, створюючи цим самим стимули до їх втечі чи погрози втечі з альянсу), в теорії ОФЗ фінансова інтеграція залежить саме від здатності політиків абстрагуватись від загрози шантажів. Але, тим не менше, фінансова інтеграція створює щораз більші суб'єкти як за економічною потужністю, так і за мережею зв'язків, що неминуче приводить до необхідності балансу між систематичним надмірним уникненням ризиків (англ. «*risk aversion*») та їх ігноруванням, надіючись, що політична компонента врятує ключових суб'єктів у випадку виникнення серйозних проблем.

CASE STUDY: Пост-валютна фінансова інтеграція в Європі як реакція на фінансову кризу

Банківський союз запроваджений Європейською комісією у відповідь на фінансову і боргову кризу і передбачає запровадження:

- єдиного механізму нагляду *SSM* (англ. «*single supervisory mechanism*»);
- єдиного механізму врегулювання *SRM* (англ. «*single resolution mechanism*»);
- Європейської схеми страхування депозитів *EDIS* (англ. «*European deposit insurance scheme*») – в процесі формування
- реформування поточної системи кризового менеджменту банків і страхування вкладів *CMDI* (англ. «*crisis management and deposit insurance*») з акцентом на малі і середні банки – ініціатива 2023 р.

Банківський союз розглядається як офіційно сформований та включає сьогодні 21 державу.

Фіскальний союз перебуває на етапі становлення і передбачає насамперед участь у:

- Пакті про стабільність та зростання *SGP* (англ. «*Stability and Growth Pact*»), найголовнішими вимогами якого є звітність про економічні плани і обґрунтування середньострокових бюджетних цілей.

Література до розділу

- Лизун М. В. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 426 с.
- Jones E., Underhill G. *Theory of Optimum Financial Areas: Retooling the Debate on the Governance of Global Finance*. SSRN Scholarly Paper. Rochester, NY: Social Science Research Network, 24 November 2014. URL: <https://papers.ssrn.com/abstract=2531856>.
- Iversen T., Soskice D., Hope D. *The Eurozone and political economic institutions*. *Annual Review of Political Science*. 2016. Vol. 19. P. 163–185.
- Explaining the EU deal: an «ever closer union»*. URL: <https://fullfact.org/europe/explaining-eu-deal-ever-closer-union/> (Last accessed: 05.12.2017).
- Pisani-Ferry J. *The Euro Crisis and the New Impossible Trinity*. Bruegel Policy Contribution, 2012.
- Obstfeld M. *Finance at Center Stage: Some Lessons of the Euro Crisis*. SSRN Scholarly Paper. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2013. URL: <https://papers.ssrn.com/abstract=2247275>.

РЕГІОН ЄВРОПА

5.1. Європейський культурний кластер

Кластер культур за Р. Хаусе та співавторами

Джерело: House, R.J., Hanges, P.J., Javidan, M., Dorfman, P.W. and Gupta, V. (eds) (2004) *Leadership, Culture and Organizations: The GLOBE study of 62 societies*, Thousand Oaks, CA: Sage.

Приклади групування окремих держав Європи за культурними кластерами

Англо Європа	Германська Європа	Нордична Європа	Латинська Європа	Східна Європа
Велика Британія Ірландія	Німеччина Австрія Нідерланди Швейцарія (німецькомовна)	Данія Фінляндія Швеція	Італія Іспанія Португалія Франція Швейцарія (франкомовна)	Албанія Грузія Греція Польща Угорщина Україна

Джерело: Chhokar, J.S., Brodbeck, F.C. and House, R.J. (eds) (2008) *Culture and Leadership Across the World: The GLOBE Book of In-Depth Studies of 25 Societies*, New York, NY: Lawrence Erlbaum Associates.

5.2. Міжкультурні особливості ведення бізнесу в Європі

Латинська Європа

Характерні риси культури: романські мови, близькі до латині; правові системи римського типу; сильна католицька церква; значна роль сім'ї. У Латинській Європі типовим є більш особистісний підхід до управління та організації. У латиноєвропейських країнах може бути високорозвинена бюрократія, але рівні ієрархії та процедури, пов'язані з виконанням завдань, настільки формалізовані, що робота з ними відбувається швидко та, зрештою, ефективно. Типовим є покладання на родинні і особисті стосунки для обходу системи та зміни правил. Тим не менш, бос є бос, і авторитет цієї особи тримається на потребі в сильному правлінні. Часто існує напруга між залежністю від авторитарних діячів і лояльністю до них і недовірою до авторитарних систем загалом. Проблема управлінської легітимності є поширеною в латинській культурі, оскільки економічний вимір сприймається лише як вираження політичної культури.

CASE STUDIES: Для Італії притаманні два типи бізнес-лідерів, які довіряють один одному та доповнюють один одного. Перший виконує роль лідера і проводить більшу частину свого часу із зовнішніми контактами, що дозволяє йому коригувати цілі компанії. Інший бере на себе роль менеджера в традиційному розумінні, зосереджуючи свою увагу на тому, що відбувається всередині компанії. Для Франції ж типовий лише один корпоративний лідер. Загалом французька ідея універсальної культури та її концепція єдності культурних спільнот сильно контрастує з уявленнями інших європейських країн про національну культуру, яка, по суті, базується на компромісах.

Нордична Європа

Присутність вікінгів, які прийшли зі Скандинавії та зайняли частину Північної Європи, все ще відчувається, особливо на контрасті із територіями колишньої Римської імперії. У них не було ні центральної ієрархії, ні складної системи контролю. Натомість вони підтримували великі незалежні громади, кожна зі своїми законами та органами управління. Спадщина вікінгів щодо самодостатності, справедливості, егалітаризму та демократії відображена в тому, як ведеться сучасний бізнес у скандинавських країнах. У більшості компаній боси розглядаються більше як лідери команд і фасилітатори груп, а не особи, які приймають рішення та делегують завдання іншим. Співробітників часто заохочують вільно висловлювати свою думку на зустрічах, і думка кожного враховується під час прийняття рішень. Однак остаточне рішення часто залишається в руках керівника групи. Країни Північної Європи об'єднує одна відмінна риса – коротка дистанція до влади, тобто громадяни не вважають тих, хто має владу, своєрідними «небожителями», чиє слово слід приймати беззаперечно. Рішення ставляться під сумнів та очікують, що з ними проконсультуються з питань, які їх стосуються. Більше уваги приділяється виконаній роботі, ніж положенню в ієрархії. Менеджери не вважаються експертами в усіх питаннях але очікується, що вони будуть ефективно використовувати досвід своїх колег.

Германська Європа

Культурні відмінності між германською та нордичною Європами не такі значні, як серед інших кластерів. Як і скандинавські германські держави демонструють нижчу дистанцію влади, ніж інші європейці. Це відображається в загальному бажанні співробітників компанії працювати в групах, а не докладати зусиль поодиночі. Однак це не означає, що, наприклад, німці такі ж неформальні, як голландці (входять до германського кластеру) у своїй поведінці один до одного. У Німеччині ієрархічні посади не так легко відокремити від осіб, які їх займають, як у Нідерландах. Поважна формальність, як правило, переважає між співробітниками компанії, які працюють на різних рівнях і в різних сферах відповідальності. Турботу про детальні кодекси та писані правила можна розглядати як відображення не лише концепції «універсалізму», схильності до уникнення невизначеностей. Германські компанії значною мірою покладаються на експертів та їхні знання, щоб мінімізувати незахищеність, і за тим же принципом приймають стратегічні рішення на довгострокову перспективу.

Англо Європа

Англоєвропейський культурний кластер характеризується меншою дистанцією влади та меншою схильністю до уникнення невизначеності, ніж їхні європейські сусіди, але водночас його представники більш індивідуалістичні та більш амбітні/агресивні, ніж їхні колеги на континенті. Розслаблений незабюрократизований британський підхід до управління сильно контрастує з латинським і скандинавським підходами. Робота розглядається як відокремлена від особистого життя діяльність із завданнями, які потрібно виконувати безособово. Порівняно з іншими європейськими країнами в цілому, Великобританія неохоче інвестує в навчання на довгострокову перспективу. Сама природа дерегульованої ліберальної ринкової економіки, де метою є максимізація прибутку за відносно короткий час, передбачає менше уваги до потреб зайнятості в довгостроковій перспективі.

Східна Європа

Великий вплив на східноєвропейські культури мав тривалий період ізоляції у соціалістичному таборі. До падіння залізної завіси країни під протекторатом Радянського Союзу характеризувалися високоавтократичними централізованими організаціями з багатьма бюрократичними рівнями, що відображало наявність подвійної ієрархії (політика та бізнес функціонували поруч) та одержимість державним плануванням. Спадщина комуністичної системи управління – це те, з чим суспільства Східної та Центральної Європи змушені боротися з початку 1990-х років, коли були запроваджені західні політичні та економічні практики. Трансформація бюрократичної та централізованої економіки зайняла набагато більше часу, ніж передбачалося. Характеризуючи особливості ведення бізнесу у Східній Європі, дослідники відмічають більшу толерантність до хабарництва та корупції та формування неформальних мереж на їх основі. Але за три десятиліття після розпаду Радянського Союзу більшість його сателітів обрали західноєвропейський вектор інтеграції та все більшою мірою починають сповідувати цінності демократії та прав людини, огранюючи більш широкий західний культурно-цивілізаційний блок, який перебуває в ідеологічному, а тепер і військовому протистоянні із східним ортодоксальним блоком.

5.3. Регіоналізм в Європі

Країна	ЄС	ЄЕВС	ЄАВТ	ЦЄАВТ	ЄЕЗ	РЄ	ОЧЕС
Австрія	+	+			+	+	
Азербайджан						+	+
Албанія						+	+
Андорра				+		+	
Бельгія	+	+			+	+	
Білорусь							
Болгарія	+				+	+	+
Боснія і Герцеговина				+		+	
Ватикан							
Велика Британія						+	
Вірменія						+	+
Греція	+	+			+	+	+
Грузія						+	+
Данія	+				+	+	
Естонія	+	+			+	+	
Ірландія	+	+			+	+	
Ісландія			+		+	+	
Іспанія	+	+			+	+	
Італія	+	+			+	+	
Казахстан							
Кіпр	+	+			+	+	
Косово*				+			
Латвія	+	+			+	+	
Литва	+	+			+	+	
Ліхтенштейн			+		+	+	
Люксембург	+	+			+	+	
Мальта	+	+			+	+	
Молдова				+		+	+
Монако						+	
Нідерланди	+	+			+	+	
Німеччина	+	+			+	+	
Норвегія			+		+	+	
Північна Македонія				+		+	+
Польща	+				+	+	
Португалія	+	+			+	+	
Росія							+
Румунія	+	+			+	+	+
Сан-Марино						+	
Сербія				+		+	+
Словаччина	+	+			+	+	
Словенія	+	+			+	+	
Туреччина						+	+
Угорщина	+				+	+	
Україна						+	+
Фінляндія	+	+			+	+	
Франція	+	+			+	+	
Хорватія	+	+			+	+	
Чехія	+				+	+	
Чорногорія				+		+	
Швейцарія			+			+	
Швеція	+				+	+	

Історія членства в ЄС

Рік	Країна	Загальна кількість членів
1957	Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Франція, ФРН	6
1973	Велика Британія, Данія, Ірландія	9
1981	Греція	10
1985	Гренландія (автономна територія Данії) вийшла з союзу	10
1986	Іспанія, Португалія	12
1990	Возз'єднання Німеччини	12
1995	Австрія, Фінляндія Швеція	15
2004	Естонія Кіпр Латвія Литва Мальта Польща Словаччина Словенія Угорщина Чехія	25
2007	Болгарія Румунія	27
2013	Хорватія	28
2020	Велика Британія вийшла з союзу	27

Кандидати на членство в ЄС

Статус	Країни
Кандидати на етапі перемовин про членство	Албанія, Сербія, Північна Македонія, Чорногорія
Кандидати	Боснія та Герцеговина, Молдова, Україна
Апліканти / потенційні кандидати	Грузія, Косово
Кандидати із «замороженими» перемовинами	Туреччина

Напрями поглиблення інтеграції ЄС

- Банківський союз (завершальні елементи системи страхування депозитів);
- Фіскальний союз;
- Повноцінний економічний союз;
- Соціальний союз;
- Повна інтеграція

Література до розділу

- House, R.J., Hanges, P.J., Javidan, M., Dorfman, P.W. and Gupta, V. (eds) (2004) Leadership, Culture and Organizations: The GLOBE study of 62 societies, Thousand Oaks, CA: Sage.*
- Chhokar, J.S., Brodbeck, F.C. and House, R.J. (eds) (2008) Culture and Leadership Across the World: The GLOBE Book of In-Depth Studies of 25 Societies, New York, NY: Lawrence Erlbaum Associates*
- Browaeys, Marie-Joëlle, and Roger Price. Understanding cross-cultural management. Pearson education, 2008.*
- Bélanger M.-E., Schimmelfennig F. Politicization and rebordering in EU enlargement: membership discourses in European parliaments. Journal of European Public Policy. 2021. Vol. 28, Issue 3. P. 407–426.*
- Schimmelfennig F., Winzen T. Ever Looser Union?: Differentiated European Integration. Oxford University Press, 2020. 247 p.*
- Schout A., Riel A. van. The state of economic convergence in the Eurozone. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. 2022.*

ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ЄС-УКРАЇНА ПІСЛЯ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Після підписання та впровадження в дію Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами¹, з іншої сторони, ЄС став найбільшим торговельним партнером України. Впродовж терміну дії Угоди зростає товарообіг між Україною та країнами Євросоюзу. Україна поступово розширює і поглиблює свою присутність на ринку ЄС з новими товарами, зростає частка українських виробів з високим ступенем технічної обробки та доданої вартості.

Позитивний вплив на торговельні відносини між Україною і ЄС мало відкриття зони вільної торгівлі. На засадах взаємної заінтересованості здійснюється поступова лібералізація доступу на ринок ЄС.

Ефективність реалізації євроінтеграційних устремлінь України в значній мірі залежить від врахування, застосування та імплементації діючих механізмів ЄС у відстоюванні інтересів на зовнішніх ринках, в заходах щодо експортної експансії на зайнятих сегментах міжнародних ринків та в освоєнні нових ринків. Зазначене вимагає врахування Україною особливостей торговельної політики ЄС, переваг від реалізації основних положень Угоди про Асоціацію, а також практичного використання Євросоюзом такого потужного інструменту підтримки і просування власного експорту як економічна дипломатія. Зазначеним обумовлена послідовність розгляду навчальних матеріалів у сфері торговельних відносин ЄС-Україна після підписання Угоди про Асоціацію.

Шлях України до Євросоюзу

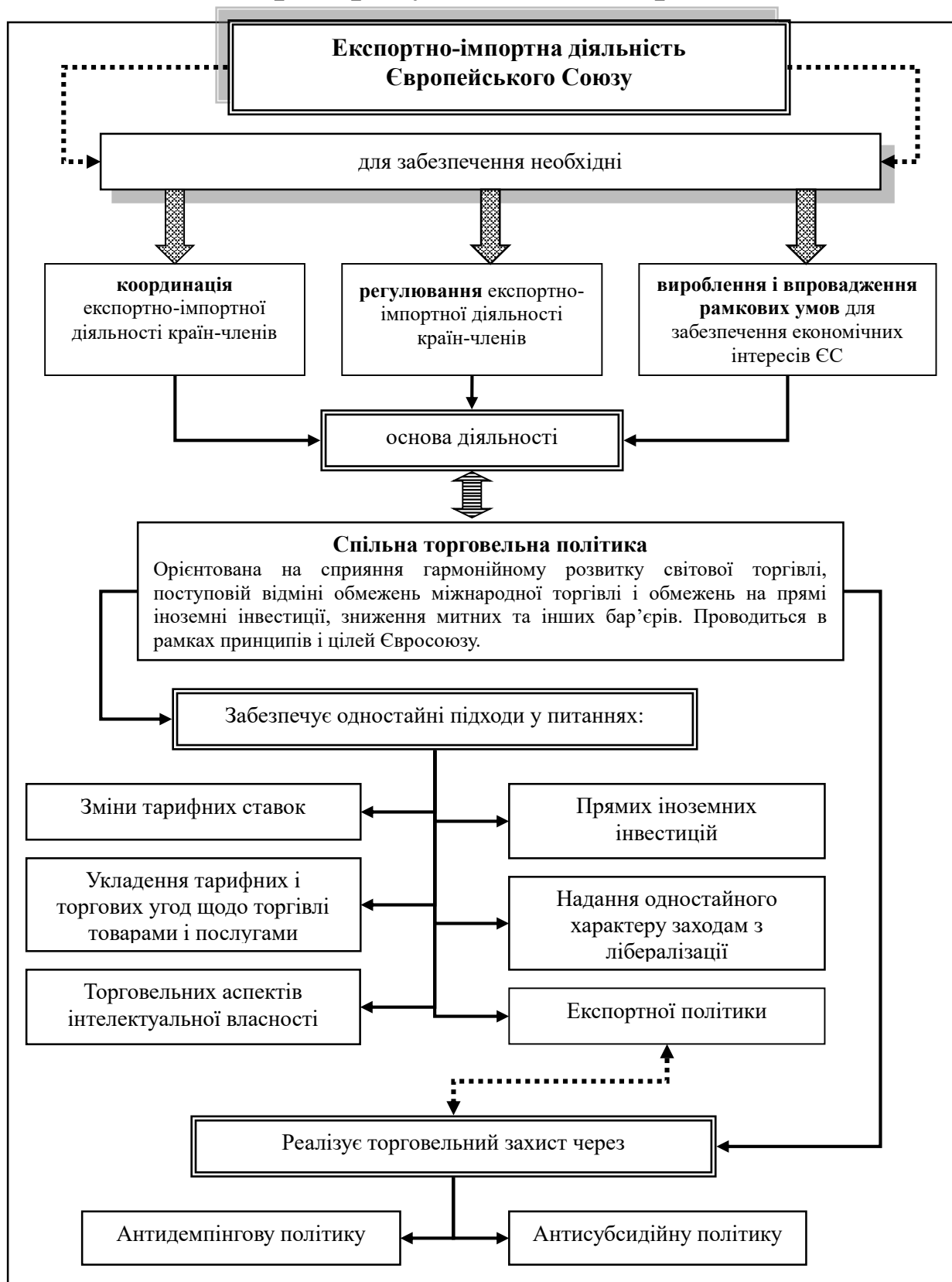
- 1994** • Україна та ЄС підписали угоду про партнерство і співробітництво.
- 1998** • Угода набула чинності після ратифікації. Україна офіційно заявила, що прагне стати асоційованим членом ЄС.
- 2007** • Почалися переговори щодо більш амбіційної угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі.
- 2009** • Україна стала учасницею ініціативи ЄС "Східне партнерство" разом з Молдовою, Грузією, Вірменією, Азербайджаном та Білоруссю (зараз членство призупинене).
- 2010** • Початок перемовин про встановлення безвізового режиму між Україною та ЄС.
- 2012** • Україна та ЄС завершили перемовини по угоді про асоціацію та парафували її.
- 2013** • Уряд президента Віктора Януковича призупинив процес підготовки до підписання угоди про асоціацію, що спровокувало Євромайдан.
- 2014** • Після протестів та втечі Віктора Януковича Україна та ЄС підписали угоду про асоціацію. Україна та ЄС підписали другу частину угоди щодо зони вільної торгівлі.
- 2017** • Угода про асоціацію набула чинності після ратифікації. Запрацював безвізовий режим між Україною та ЄС.
- 2021** • Україна та ЄС підписали угоду про Спільний європейський авіаційний простір.
- 2022** • Україна подала заявку на вступ України до ЄС. Єврокомісія погодила надання Україні статусу кандидата на вступ до Євросоюзу.

Фото: Getty Images

В В С

¹ Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

6.1. Спільна торговельна політика ЄС і Україна серед його основних партнерів у зовнішній торгівлі

Джерело: Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union – Part Five: External Action by the Union – Title II: Common Commercial Policy – Article 207 (ex Article 133 TEC) – Official Journal 115, 09/05/2008 P. 0140 - 0141

**Україна серед основних партнерів Європейського Союзу
в експорті його товарів**

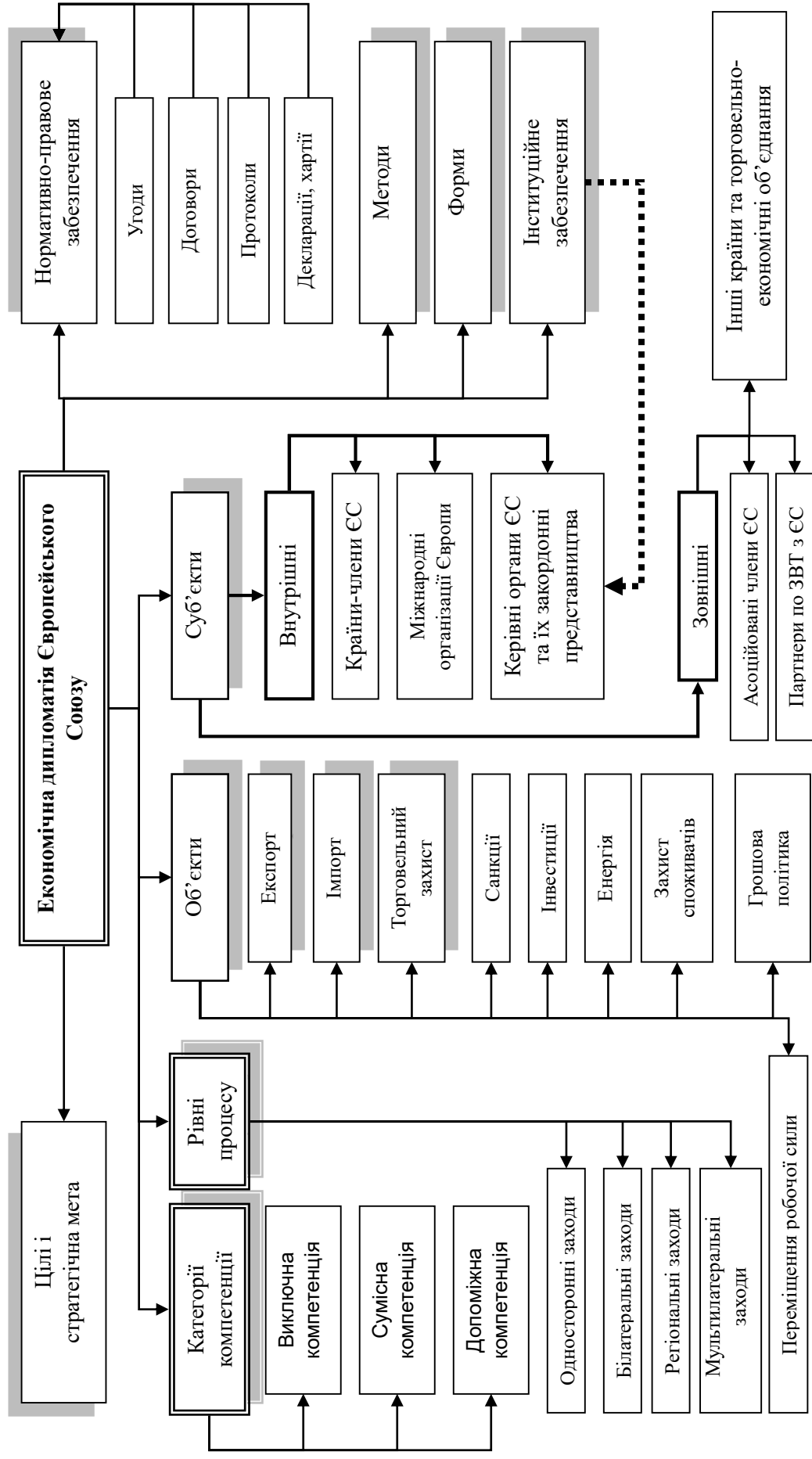
№ п/п	Країна	2022 р., млрд. євро	Частка країн за межами ЄС, %
	Експорт ЄС - всього	2 572,0	100,0
	<i>в тому числі – в країни:</i>		
1.	США	509,3	19,8
2.	Великобританія	328,6	12,8
3.	КНР	230,3	9,0
4.	Швейцарія	188,0	7,3
5.	Туреччина	99,6	3,9
6.	Японія	71,6	2,8
7.	Норвегія	67,7	2,6
8.	Південна Корея	60,1	2,3
9.	Російська Федерація	55,2	2,1
10.	Мексика	49,8	1,9
11.	Індія	47,7	1,9
12.	Канада	47,4	1,8
13.	Бразилія	43,0	1,7
14.	Австралія	38,5	1,5
15.	ОАЕ	35,7	1,4
16.	Тайвань	35,1	1,4
17.	Сінгапур	31,7	1,2
18.	Марокко	31,6	1,2
19.	Саудівська Аравія	31,6	1,2
20.	Україна	30,1	1,2
21.	Ізраїль	29,2	1,1
22.	Південна Африка	26,4	1,0
23.	Гонг Конг	24,7	1,0
24.	Сербія	24,4	1,0
25.	Єгипет	20,8	0,8
26.	Нігерія	18,5	0,7
27.	Таїланд	14,8	0,6
28.	Малайзія	14,7	0,6
29.	Алжир	13,9	0,5
30.	Туніс	13,6	0,5
31.	В'єтнам	12,7	0,5
32.	Чилі	10,7	0,4
33.	Казахстан	10,4	0,4
34.	Аргентина	10,1	0,4

Джерело: Top trade in goods partners of the EU with a focus on Ukraine, 2022. Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995)-https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

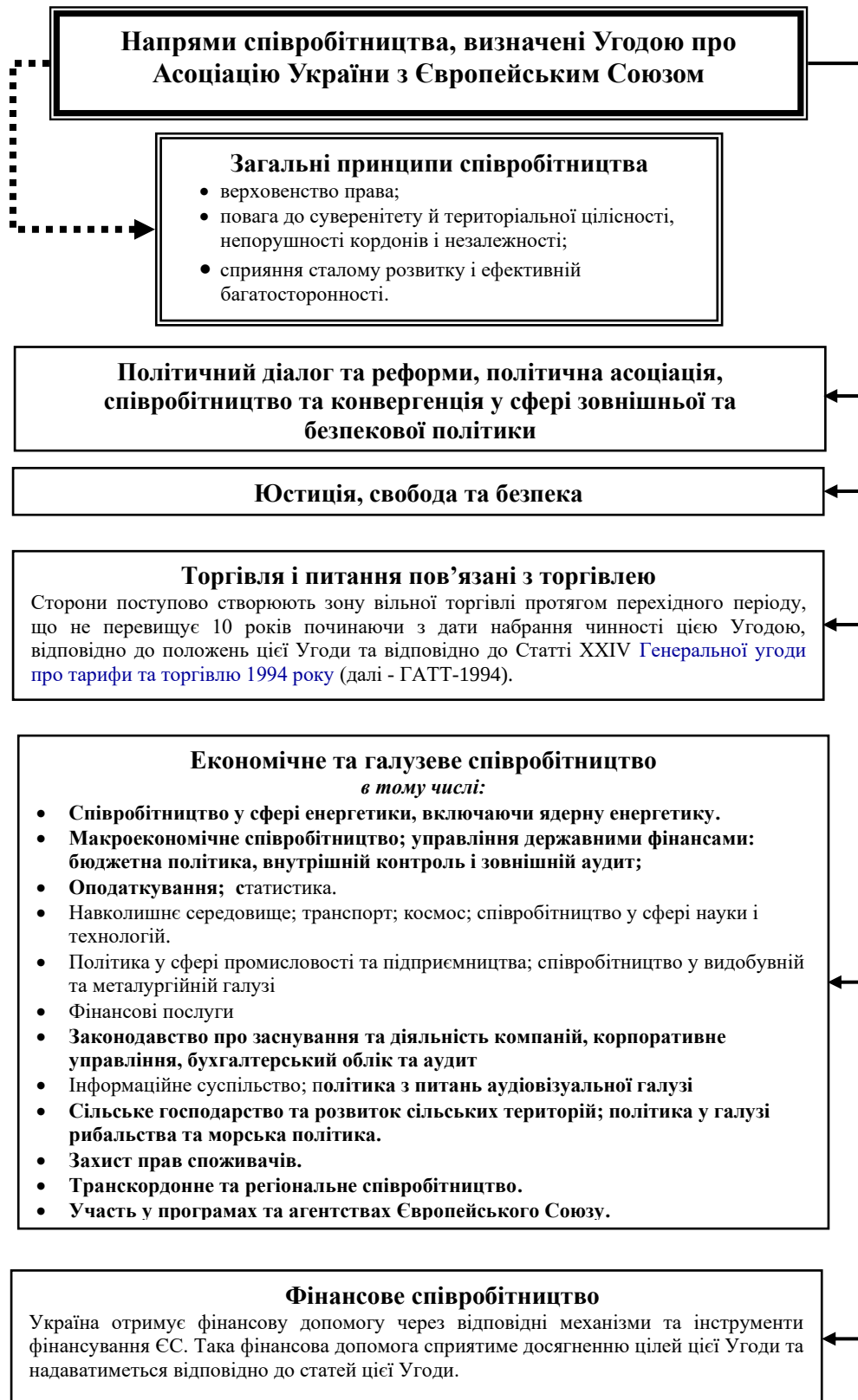
**Україна серед основних партнерів Європейського Союзу
в імпорті його товарів**

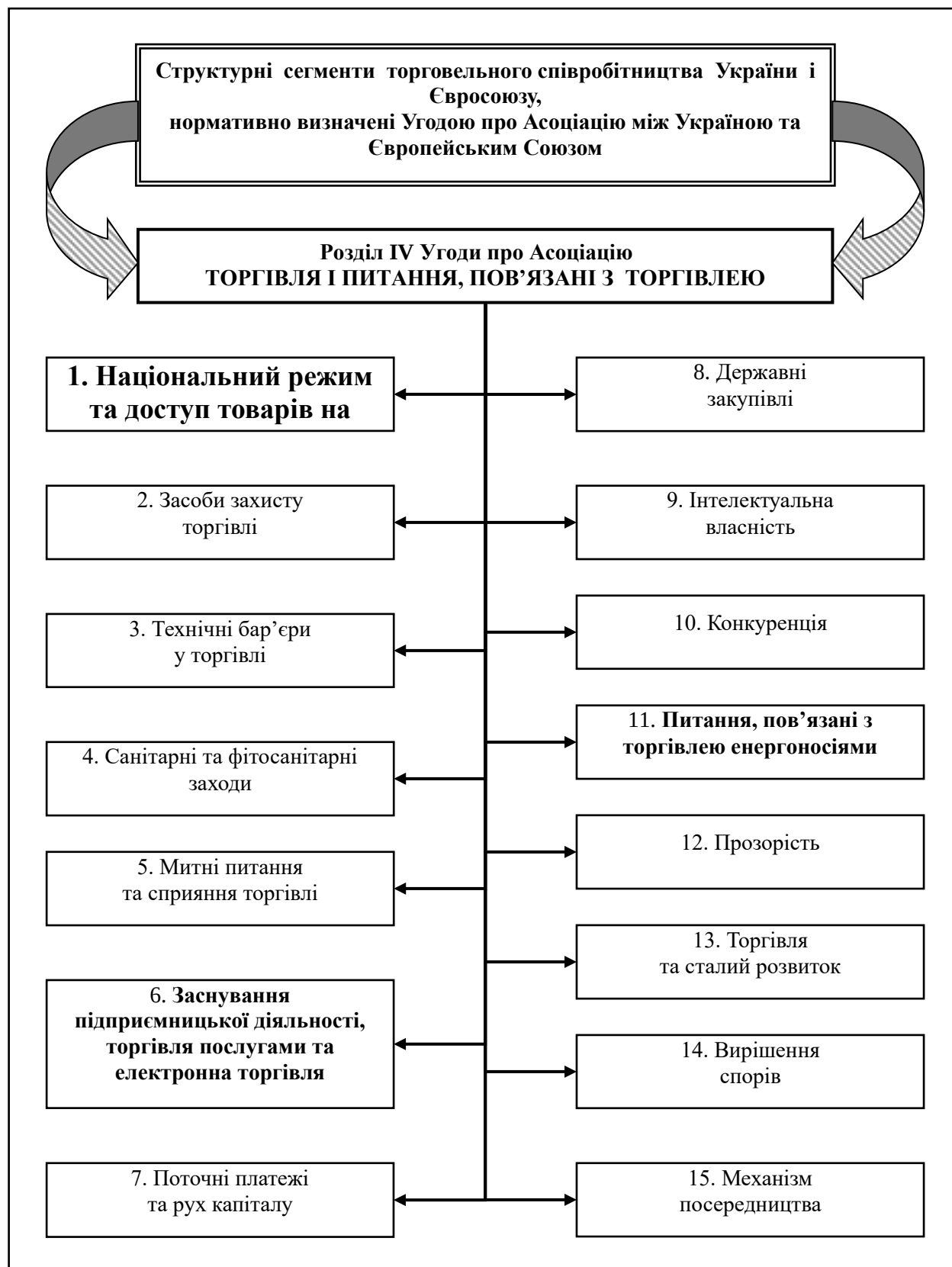
№ п/п	Країна	2022 р., <i>млрд. євро</i>	Частка країн за межами ЄС, %
	Імпорт ЄС - всього	3 003,2	100,0
	<i>в тому числі – з країн:</i>		
1.	КНР	626,0	20,8
2.	США	358,4	11,9
3.	Великобританія	218,6	7,3
4.	Російська Федерація	203,4	6,8
5.	Норвегія	160,7	5,4
6.	Швейцарія	145,2	4,8
7.	Туреччина	98,6	3,3
8.	Південна Корея	71,7	2,4
9.	Японія	69,7	2,3
10.	Індія	67,4	2,2
11.	В'єтнам	51,3	1,7
12.	Бразилія	50,2	1,7
13.	Тайвань	49,1	1,6
14.	Саудівська Аравія	43,9	1,5
15.	Алжир	41,9	1,4
16.	Малайзія	35,5	1,2
17.	Азербайджан	31,1	1,0
18.	Казахстан	29,8	1,0
19.	Канада	29,7	1,0
20.	Південна Африка	29,0	1,0
21.	Мексика	28,3	0,9
22.	Україна	27,6	0,9
23.	Таїланд	27,3	0,9
24.	Нігерія	27,2	0,9
25.	Лівія	25,5	0,8
26.	Ірак	24,3	0,8
27.	Бангладеш	23,9	0,8
28.	Індонезія	23,4	0,8
29.	Катар	21,7	0,7
30.	Марокко	21,7	0,7
31.	Сінгапур	20,7	0,7
32.	Сербія	18,2	0,6
33.	Австралія	17,9	0,6
34.	Ізраїль	17,5	0,6

Джерело: Top trade in goods partners of the EU with a focus on Ukraine, 2022. Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995)- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

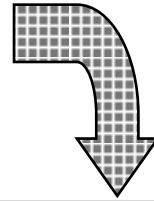
6.2. Зовнішньоторговельні відносини ЄС і України на засадах реалізації Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом

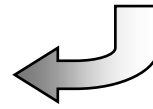
Джерело: Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

З 1 січня 2016 р. розпочалася реалізація в режимі тимчасового застосування Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, який стосується торгівлі та питань, пов'язаних з торгівлею, зокрема — **створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ).**

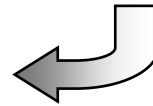

Потенційні переваги поглибленої всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) для українських виробників

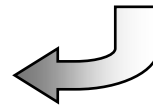
Безмитний доступ до одного з найпотужнішого та найбільшого ринків світу для більшості української продукції (з першого року дії Угоди ЄС скасував ввізні мита по більшості товарів (99% тарифних ліній))

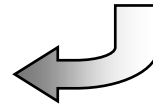
Рівні умови конкуренції та нарощування обсягів експорту до ЄС

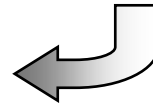
Підвищення стандартів якості та безпеки української продукції в тому числі і на внутрішньому ринку

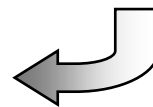
Створення українських брендів, які будуть легко впізнаватися в усьому світі

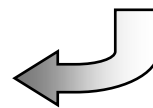
Розширення номенклатури товарів та послуг на внутрішньому ринку України

Підвищення попиту на вітчизняну продукцію, в тому числі на ринках третіх країн, у зв'язку із впровадження європейських стандартів

Поліпшення структури вітчизняного експорту у бік зменшення сировинної складової та збільшення частки високотехнологічних товарів з високою долею доданої вартості, виробленої в Україні

Експорт товарів з Європейського Союзу до України

№	Країни Євросоюзу	2022 р., млн. євро	частка України в експорті до країн за межами ЄС, в %
1.	Польща	9 728	11,6
2.	ФРН	4 130	0,6
3.	Угорщина	2 472	7,9
4.	Румунія	1 547	6,1
5.	Словаччина	1 465	7,3
6.	Чехія	1 451	3,4
7.	Італія	1 324	0,4
8.	Нідерланди	1 256	0,5
9.	Болгарія	1 150	7,2
10.	Литва	1 145	6,8
11.	Франція	795	0,3
12.	Австрія	508	0,8
13.	Бельгія	498	0,3
14.	Латвія	494	6,4
15.	Іспанія	457	0,3
16.	Греція	343	1,4
17.	Швеція	299	0,3
18.	Данія	296	0,5
19.	Словенія	245	1,0
20.	Естонія	179	2,8
21.	Фінляндія	135	0,4
22.	Хорватія	77	1,0
23.	Ірландія	40	0,0
24.	Португалія	34	0,1
25.	Кіпр	14	0,5
26.	Люксембург	8	0,2
27.	Мальта	1	0,1

Джерело: EU exports of goods to Ukraine, 2022

Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995)

- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

Імпорт товарів з України до Європейського Союзу

№	Країни Євросоюзу	2022 р., млн. євро	частка України в імпорті країн із-за меж ЄС, в %
1.	Польща	5 969	4,6
2.	Угорщина	2 762	5,6
3.	ФРН	2 272	0,4
4.	Румунія	2 204	6,0
5.	Іспанія	2 144	0,9
6.	Італія	1 943	0,6
7.	Болгарія	1 744	7,1
8.	Нідерланди	1 544	0,3
9.	Словаччина	1 374	5,5
10.	Чехія	1 304	2,1
11.	Австрія	869	1,6
12.	Франція	704	0,2
13.	Бельгія	587	0,2
14.	Литва	491	2,5
15.	Латвія	288	4,7
16.	Греція	280	0,5
17.	Португалія	246	0,7
18.	Словенія	238	0,7
19.	Данія	218	0,5
20.	Естонія	106	1,9
21.	Швеція	93	0,1
22.	Хорватія	79	0,6
23.	Кіпр	68	1,5
24.	Ірландія	48	0,1
25.	Фінляндія	42	0,1
26.	Люксембург	13	0,5
27.	Мальта	4	0,1

Джерело: EU exports of goods to Ukraine, 2022

Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995)

- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

**Сальдо зовнішньої торгівлі товарами
Європейського Союзу з Україною**

№	Країни Євросоюзу	2022 р., млн. євро
1.	Польща	3 759
2.	ФРН	1 858
3.	Литва	653
4.	Швеція	206
5.	Латвія	205
6.	Чехія	146
7.	Фінляндія	93
8.	Словаччина	92
9.	Франція	91
10.	Данія	78
11.	Естонія	73
12.	Греція	63
13.	Словенія	7
14.	Хорватія	- 2
15.	Мальта	- 2
16.	Люксембург	- 5
17.	Ірландія	- 8
18.	Кіпр	- 54
19.	Бельгія	- 89
20.	Португалія	- 212
21.	Нідерланди	- 288
22.	Угорщина	- 289
23.	Австрія	- 361
24.	Болгарія	- 594
25.	Італія	- 619
26.	Румунія	- 657
27.	Іспанія	- 1 686

Джерело: EU exports of goods to Ukraine, 2022

Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995)

- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

**Торгівля Європейського Союзу з Україною в розрізі товарних груп,
млрд. євро**

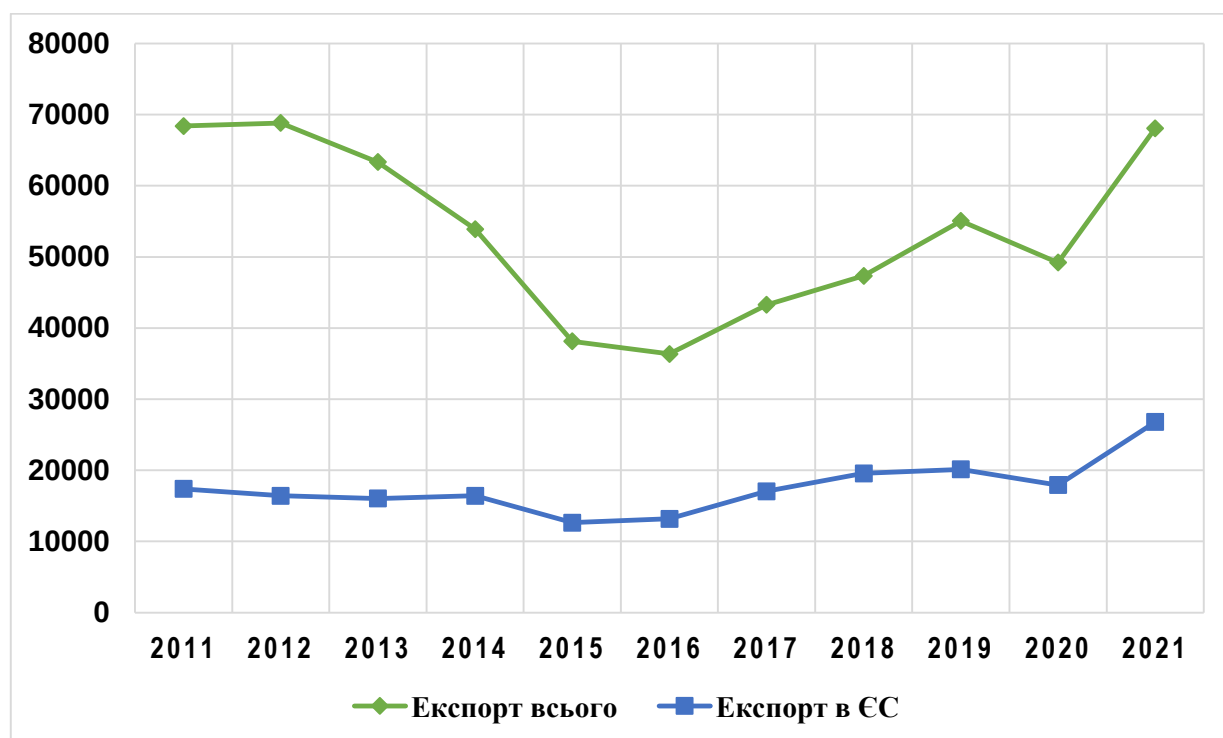
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Всього											
• експорт	23,3	23,3	16,7	13,7	16,2	19,8	21,5	24,2	23,1	28,3	30,1
• імпорт	14,3	13,4	13,2	12,5	12,9	16,2	17,4	19,1	16,3	24,0	27,6
• сальдо	9,0	9,9	3,4	1,2	3,3	3,6	4,1	5,0	6,8	4,3	2,5
Продукти, напої											
• експорт	1,8	1,8	1,5	1,1	1,3	1,5	1,8	2,2	2,6	2,8	2,7
• імпорт	2,3	2,1	2,3	2,6	2,3	2,9	3,5	4,1	3,1	3,4	6,8
• сальдо	-0,5	-0,2	-0,8	-1,4	-1,0	-1,4	-1,7	-1,9	-0,5	-0,6	-4,1
Сировинні матеріали											
• експорт	0,5	0,6	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6
• імпорт	3,6	3,5	3,2	3,0	3,4	4,5	4,6	5,7	4,9	7,4	9,6
• сальдо	-3,1	-2,9	-2,7	-2,6	-2,9	-3,9	-4,0	-5,1	-4,3	-6,7	-9,0
Енергія											
• експорт	1,9	2,6	2,0	1,4	1,1	1,7	2,2	2,1	1,4	2,7	6,0
• імпорт	1,5	1,1	1,0	0,5	0,5	0,9	0,6	0,7	0,5	0,9	1,4
• сальдо	0,4	1,5	1,0	0,8	0,5	0,8	1,6	1,4	0,9	1,8	4,7
Хімікати											
• експорт	4,5	4,4	3,5	3,0	3,3	3,9	4,1	4,6	4,6	5,6	4,4
• імпорт	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,6	0,7	0,6	1,1	0,9
• сальдо	3,8	3,9	3,0	2,5	2,9	3,4	3,5	4,0	4,0	4,5	3,6
Машино-технічна продукція											
• експорт	8,7	8,0	4,8	4,2	5,9	7,4	7,8	9,0	8,4	10,0	8,6
• імпорт	1,5	1,3	1,4	1,4	1,5	1,9	2,2	2,3	2,2	2,6	2,6
• сальдо	7,2	6,6	3,5	2,8	4,3	5,5	5,6	6,7	6,2	7,5	6,1
Інша промислова продукція											
• експорт	5,6	5,6	4,2	3,4	3,9	4,5	4,9	5,3	5,2	6,2	6,6
• імпорт	4,3	4,4	4,3	4,0	4,3	5,1	5,7	5,5	5,0	8,6	6,4
• сальдо	1,4	1,3	-0,1	-0,6	-0,3	-0,6	-0,8	-0,2	0,2	-2,4	0,2
Інші товари											
• експорт	0,3	0,4	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	1,1
• імпорт	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0,5	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1
• сальдо	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	0,0	0,2	0,3	0,2	1,0

Джерело: EU trade with Ukraine by group, 2012-2022 Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995)- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

**Основні товарні позиції в торгівлі товарами
між Європейським Союзом і Україною**

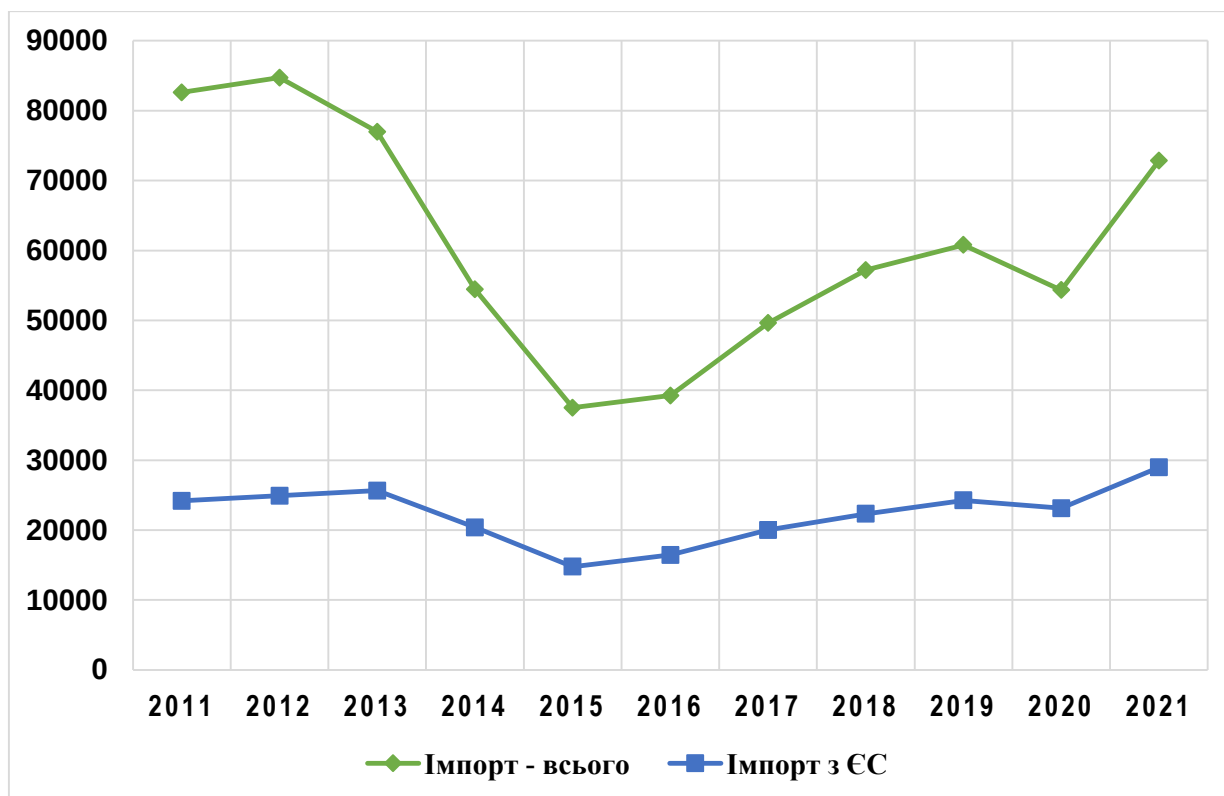
Код	Товарна позиція, назва	2022 р.		
		Імпорт, млрд. євро	Експорт, млрд. євро	Сальдо, млрд. євро
334	Нафтові масла (крім сирової нафти)	0,0	4,6	4,5
44	Кукурудза не подрібнена	3,4	0,1	3,3
222	Олійне насіння і масляні плоди	3,2	0,1	3,1
421	Фіксовані рослинні масла	2,9	0,0	2,9
281	Залізна руда та концентрати	2,2	0,0	2,2
773	Обладнання для розподілу енергії	1,0	0,5	0,5
343	Природний і зріджений газ	0,7	0,6	0,1
891	Зброя та боєприпаси	0,0	1,2	1,2
781	Легкові автомобілі та мототранспортні засоби	0,0	1,2	1,2
542	Медикаменти	0,0	1,0	1,0
41	Пшениця не подрібнена	0,9	0,0	- 0,9
775	Побутове обладнання	0,4	0,4	0,1
81	Корм для тварин	0,5	0,3	- 0,2
672	Злитки із заліза і сталі	0,8	0,0	- 0,8
764	Телекомунікаційне обладнання	0,2	0,6	0,4
673	Плоский прокат із сталі і чавуну без гальванічного покриття	0,6	0,1	- 0,6
351	Електроенергія	0,4	0,3	- 0,1
821	Меблі та меблева фурнітура	0,5	0,1	- 0,4
562	Добрива (крім добрив групи 272)	0,2	0,4	0,2

Джерело: Most traded goods between EU and Ukraine, 2022. . Source: Eurostat (online data code: DS-018995)
- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

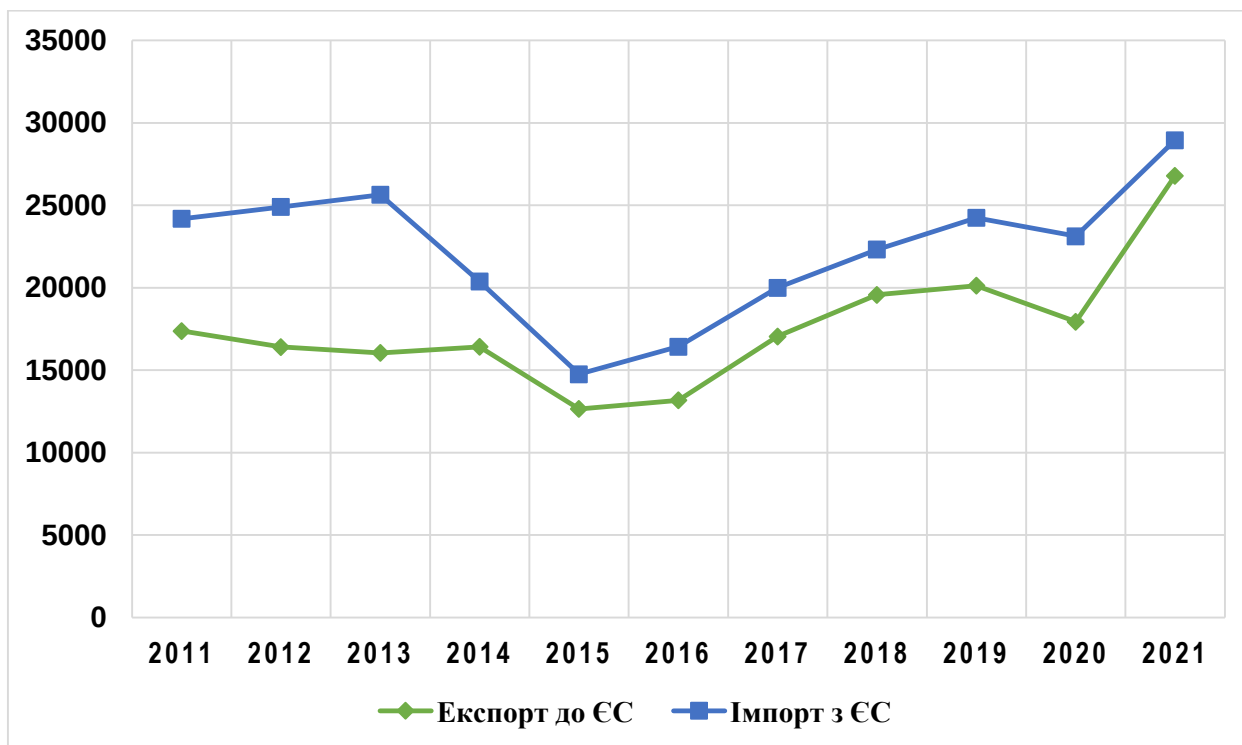
Динаміка українського товарного експорту за 2011 – 2021 рр., млн. дол. США

Джерело: Географічна структура зовнішньої торгівлі. – ukrstat.gov.ua

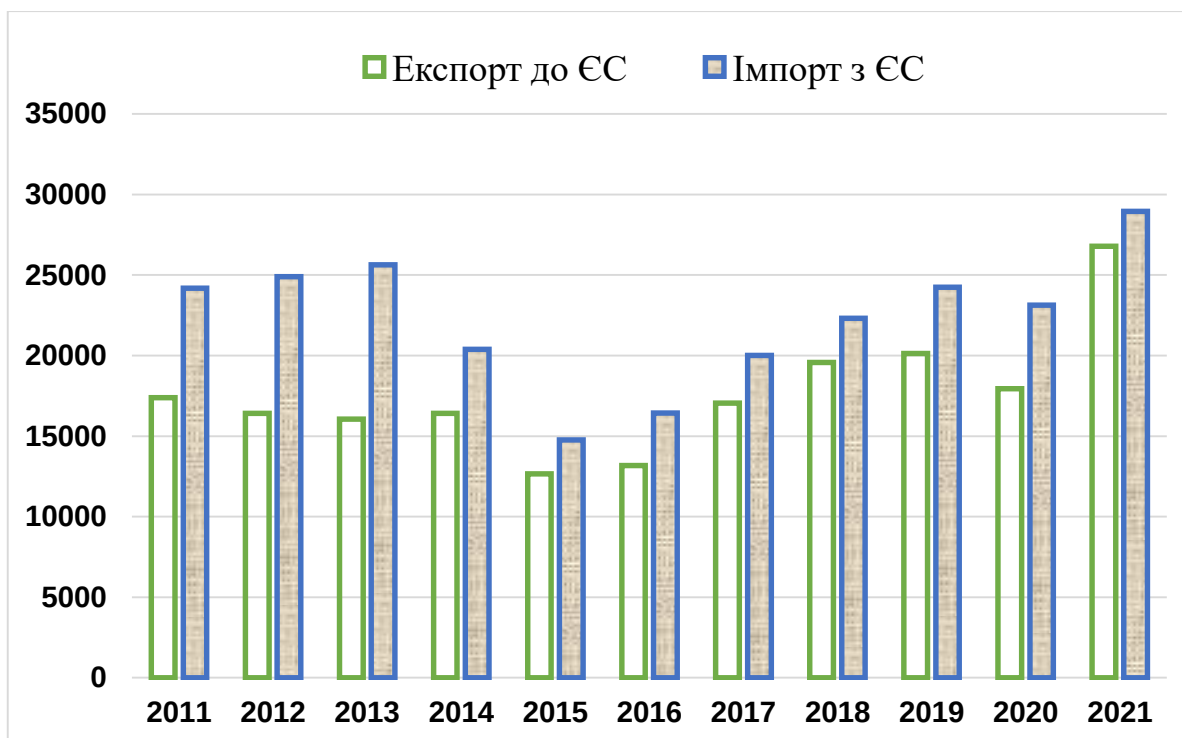
Динаміка українського товарного імпорту за 2011 – 2021 рр., млн. дол. США

Джерело: Географічна структура зовнішньої торгівлі. – ukrstat.gov.ua

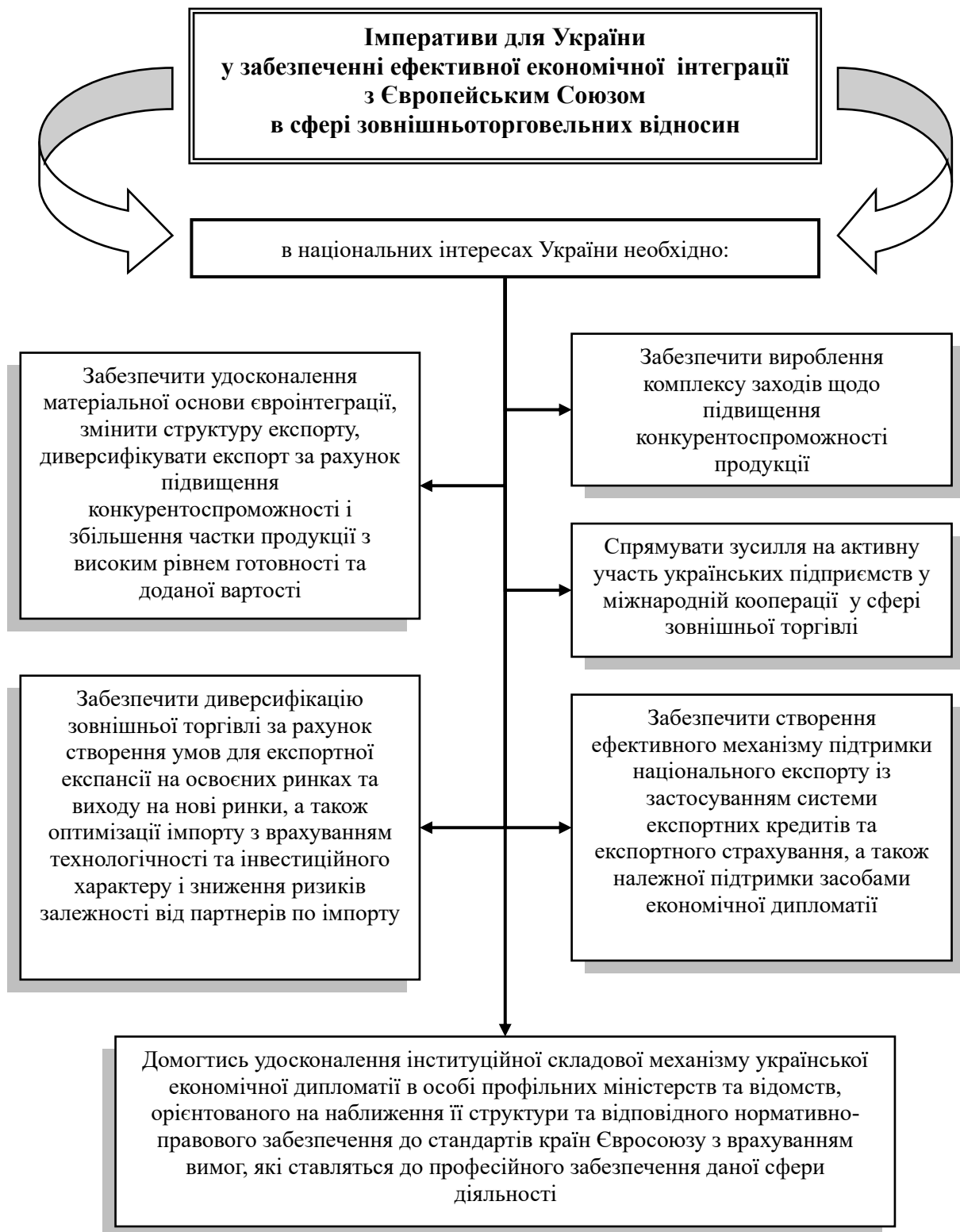
**Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з Європейським Союзом
за 2011 – 2021 рр., млн. дол. США**

Джерело: Географічна структура зовнішньої торгівлі з країнами ЄС. – ukrstat.gov.ua

**Експорт і імпорт товарів у зовнішній торгівлі України з Євросоюзом
за 2011 – 2021 рр., млн. дол. США**

Джерело: Географічна структура зовнішньої торгівлі з країнами ЄС. – ukrstat.gov.ua

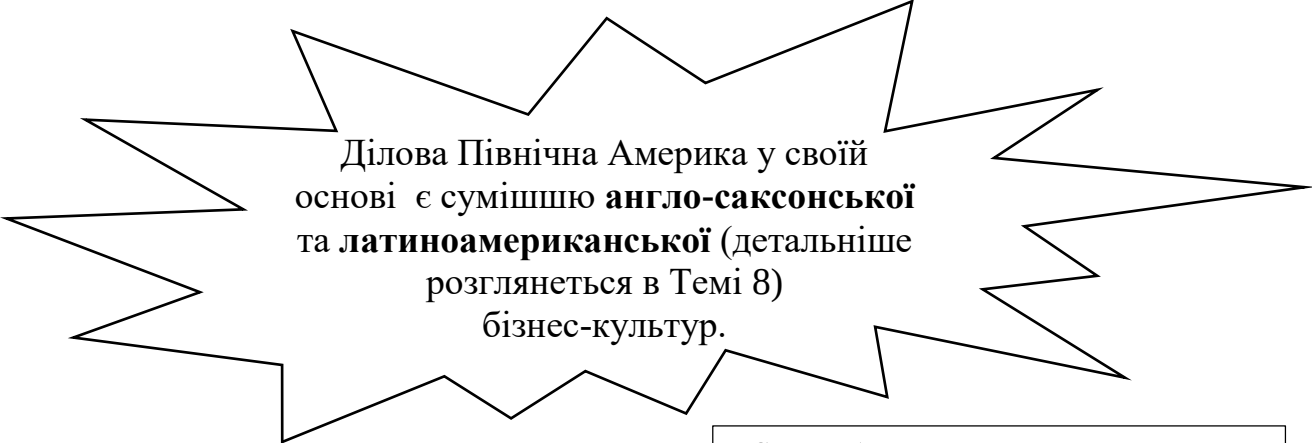
Джерело: Фліссак К.А. Економічна дипломатія у системі забезпечення національних інтересів України: монографія / К.А.Фліссак. – Тернопіль, Новий колір, 2016, с. 719.

Література до розділу

- Артамонова Г. Зовнішня торгівля України з ЄС: можливості та виклики. – Журнал Європейської економіки, том 18. №3 (70), липень-вересень 2019, с. 283-295.
- Зона вільної торгівлі. 03/02/2020.-<https://eu-ua.kmu.gov.ua/zona-vilnoi-torhivli>
- Романенко В.А., Лебедева Л.В. Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи. – Економіка і суспільство, Випуск # 9 / 2017.
- Торговельне та інвестиційне співробітництво між Україною та Європейським Союзом (2013 – 2014 роки). – Stat_12_month_(2013-14). – ukrstat.gov.ua
- Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- Ус І. Підсумки зовнішньої торгівлі товарами України в I кварталі 2023 р. - Центр зовнішньополітичних досліджень НІСД. – <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/pidsumky-zovnishnyoi-torgivli-tovaramy-ukraine-v-i-kvartali-2023.pdf>
- Фліссак К.А. Економічна дипломатія у системі забезпечення національних інтересів України: монографія / К.А.Фліссак. – Тернопіль, Новий колір, 2016, с. 696, 719.
- Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union – Part Five: External Action by the Union – Title II: Common Commercial Policy - Article 207 (ex Article 133 TEC) – Official Journal L115 , 09/05/2008 P. 0140 – 0141.
- EU exports of goods to Ukraine, 2022. Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995) – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments
- Quality report on European statistics on international trade in goods. 2018-2021 DATA. 2022 edition. – Statistical Report, Eurostat. - Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
- Most traded goods between EU and Ukraine, 2022. Source: Eurostat (online data code: DS-018995). – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments.
- The impact of the EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area on the Ukrainian industrial sector. - Olena Bazhenova / Angela Bochi / Vasyl Povoroznyk. November 2018, Friedrich-Ebert-Stiftung | Kyiv Office.
- Top trade in goods partners of the EU with a focus on Ukraine, 2022. Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995) - https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments.
- Top trade in goods partners of the EU with a focus on Ukraine, 2022. Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995) – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ З ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКИМИ КОНТРАГЕНТАМИ

7.1. Бізнес-культура Північної Америки

Ділова Північна Америка у своїй основі є сумішшю **англо-саксонської** та **латиноамериканської** (детальніше розглянеться в Темі 8) бізнес-культур.

*«Європа була створена історією.
Америку створила філософія».*

М. Тетчер

Англо-Америка

Термін «білі англосаксонські протестанти» або WASP часто використовують у Північній Америці для опису населення, що становила більшу частину популяції США, коли країна була ще в зародковому стані. Цінності, які сповідували люди під час еміграції, мали значний вплив на формування культури США. Перші поселенці в Північній Америці принесли з собою те, що Вебер назвав протестантською трудовою етикою. Дослідник стверджував, що сучасний капіталізм народився з духу християнського аскетизму в його специфічно протестантській формі. Дослідники вважають, що ця трудова етика повільно згасає в Європі, однак все ще вважається рушійною силою американського бізнесу. Багато іммігрантів, які навіть не були протестантами, прийняли цю етику на шляху до реалізації «американської мрії».

У самих компаніях запроваджені суворі правила та процедури, яких необхідно дотримуватися. Переважає «безособова організація», як і в інших англо-країнах, з чітко визначеною ієрархією. Однак її не слід вважати негнучким. У компанії може існувати чітко визначена ієрархія з чіткими обов'язками для всіх стейкхолдерів, але до тих, хто стоїть вище за рангом, можуть мати доступ ті, хто займає нижчі ранги, а правила можуть ставитися під сумнів. Зрештою, найголовнішою турботою є розвиток компанії; спільна відданість співробітників компанії дозволяє легше налагодити значне делегування та децентралізацію.

Життєво важливим показником успіху американського бізнесу є «результат». Хоча фінансові результати мають вирішальне значення для всіх англо культур, американців набагато більше хвилює кінцевий результат у короткостроковій перспективі. Таке ставлення викликає значну критику, особливо серед тих, хто вважає, що інвестиції часто потребують часу, щоб принести плоди. Вважається, що загальний оптимізм щодо майбутнього дуже типовий для бізнесу США і цим різко контрастує з більш тонким поглядом британського бізнесу на майбутні події.

Канада

Канада стала незалежною в 1867 році, але все ще зберігає в межах своїх кордонів чітку франко-канадську та англо-канадську ідентичність. Це часто призводило до політичних зіткнень між двома громадами. Англо-канадське суспільство, тобто канадці, які не є франкомовними, складається не лише з вихідців із Великої Британії, а й з багатьох континентальних європейців та азіатів, зокрема китайців. Однак їхні способи життя є англійськими, включно з тим, як вони втілюють менеджмент корпорацій. Незважаючи на те, що багато канадців вважають домінуючою економічну присутність США, їхній стиль управління є більш британським у тому сенсі, що він менш формалізований, менш орієнтований на індивідуальні цілі та більше враховує суспільні потреби. Країна позиціонує себе як «мозаїка», в якій різні культурні групи, як правило, зберігають свою культурну ідентичність, на відміну від «плавильного котла» США.

Два мультикультурних випробування, які проходять англо-канадські бізнесмени, стосуються їх відносин із сусідами. Робота з франко-канадцами передбачає примирення з латинським ставленням до управління, при якому менше дотримуються розкладів, інструкцій і порядку денного, а товариськість і зв'язки важливіші за планування часу та пунктуальність. Маючи справу з американцями, канадці часто надто націлені на відстоюванні власних позицій, протистояючи тенденції американців до уніфікації міжкультурних відмінностей. У мас-медіа часто акцентують на контрасті між настирливим, хвалькуватим, оптимістичним американцем і стриманим, скромним і обережним канадцем.

7.2. Регіоналізація в Північній Америці

Традиційні типи регіоналізаційних структур в Північній Америці:

1. **Міграційні мережі** зосереджені в основному на кордоні США та Мексики, тому їх часто називають «*MexAmerica*» або «*Amexica*»;
2. **Економічні «обмінники»** – зростання кількості т. зв. «макіладорів» (ісп. «*maquiladora*») – експортоорієнтованих американських складальних підприємств у Мексиці, розташованих, як правило, в безпосередній близькості від американо-мексиканського кордону та експлуатують дешеву робочу силу та дефіцит екологічного законодавства.
3. Зростання локалізованих **транскордонних епістемічних спільнот**, які активізуються для вирішення конкретних суспільних питань (наприклад, співпраця між громадянами, університетами, некомерційними організаціями та міською владою у чотирьох мексикансько-американських містах (Пасо-дель-Норте, Амбос-Ногалес, регіон Чотирьох долин у Південній Каліфорнії та Тіхуана – Сан-Дієго) стосовно кліматичних змін).
4. Поступова **конвергенція** економічного розвитку північноамериканських держав.

7.3. Північноамериканський регіоналізм

НАФТА/ USMCA

Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА, англ. *North American Free Trade Agreement, NAFTA*) - угода про вільну торгівлю між Канадою, США і Мексикою, що ґрунтується на моделі Європейського Співтовариства.

Угода про створення НАФТА було підписано 17 грудня 1992 і набула чинності 1 січня 1994.

Структура:

- ❖ Комісія з вільної торгівлі;
- ❖ Секретаріат.

До каркасу НАФТА крім торговельної угоди включено також Північноамериканську угоду про трудове співробітництво *NAALC* (*North American Agreement on Labor Cooperation*,) і Північноамериканську угоду про екологічне співробітництво *NAAEC* (*North American Agreement on Environmental Cooperation*).

У 2020 р. НАФТА була переформатована у **USMCA** (англ. *United States–Mexico–Canada Agreement*) із фокусом на регулювання прав власності і цифрової торгівлі.

Спеціалізовані інститути взаємної інтеграції в Північній Америці:

- Рада регіону Великих озер (створена у 2013 році);
- Кліматичний реєстр (2007);
- Західна кліматична ініціатива (2007);
- Партнерство безпеки та процвітання Північної Америки (2005);
- Програма північноамериканської мобільності у вищій освіті (1995);
- Тихоокеанський північно-західний економічний регіон (1991);
- Конференція губернаторів Нової Англії та прем'єрів Східної Канади (1973);
- Аризона-Мексиканська комісія (1972).

Трансатлантичне співробітництво

У контексті панатлантичного регіоналізму Північної півкулі найбільшу роль відіграють три наявні або потенційні інститути / вектори:

- Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство (англ. *Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP*) між США та ЄС;
- Всеохоплююча економічна та торговельна угода (*Comprehensive Economic and Trade Agreement, CETA*) між Канадою та ЄС;
- Організація Північноатлантичного договору, НАТО (англ. *North Atlantic Treaty Organization, NATO*).

Література до розділу

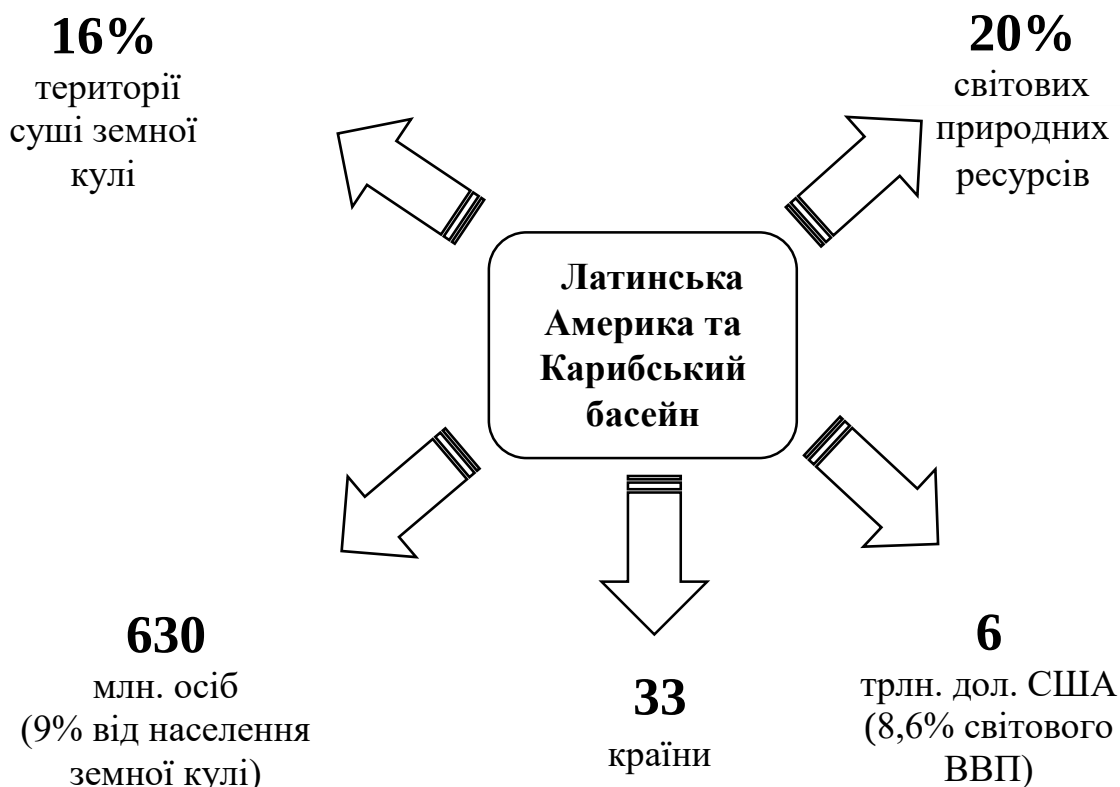
- Browaeys, Marie-Joëlle, and Roger Price. *Understanding cross-cultural management*. Pearson education, 2008.
- Burfisher, M. E., Lambert, F., & Matheson, M. T. D. (2019). *NAFTA to USMCA: What is Gained?*. International Monetary Fund.
- European Commission. *EU-Canada, 2023* URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/canada/eu-canada-agreement_en [accessed 13 August 2023].
- Jahanger, A., Yu, Y., Hossain, M. R., Murshed, M., Balsalobre-Lorente, D., & Khan, U. (2022). Going away or going green in NAFTA nations? Linking natural resources, energy utilization, and environmental sustainability through the lens of the EKC hypothesis. *Resources Policy*, 79, 103091.
- Robert Schuman Centre for Advanced Studies. *A New Approach in the Transatlantic Trade and Investment Partnership*, European University Institute URL: <https://www.eui.eu/news-hub?id=a-different-approach-in-the-new-transatlantic-trade-and-investment-partnership> [accessed 13 August 2023].
- Walmsley, T. L., & Minor, P. J. (2021). *Reversing NAFTA: a supply chain perspective*. In *Policy Analysis And Modeling Of The Global Economy: A Festschrift Celebrating Thomas Hertel* (pp. 155-195).

ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ З ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИМИ ТА КАРИБСЬКИМИ КОНТРАГЕНТАМИ

8.1. Культурні та економічні особливості регіону

Латинська Америка та Карибський басейн (ЛАКБ) сьогодні є важливим регіоном світового розвитку. Регіон володіє значним економічним, людським, науково-технічним, інтелектуальним потенціалом, унікальною культурою та історією.

Загальна характеристика країн Латинської Америки та Карибського басейну (ЛАКБ)

Джерело: Oxford Business Group. Latin America and the Caribbean: Year in Review 2022. URL: <https://oxfordbusinessgroup.com/articles-interviews/latin-america-and-the-caribbean-year-in-review-2022/#%E2%80%9DEnglish%E2%80%9D>

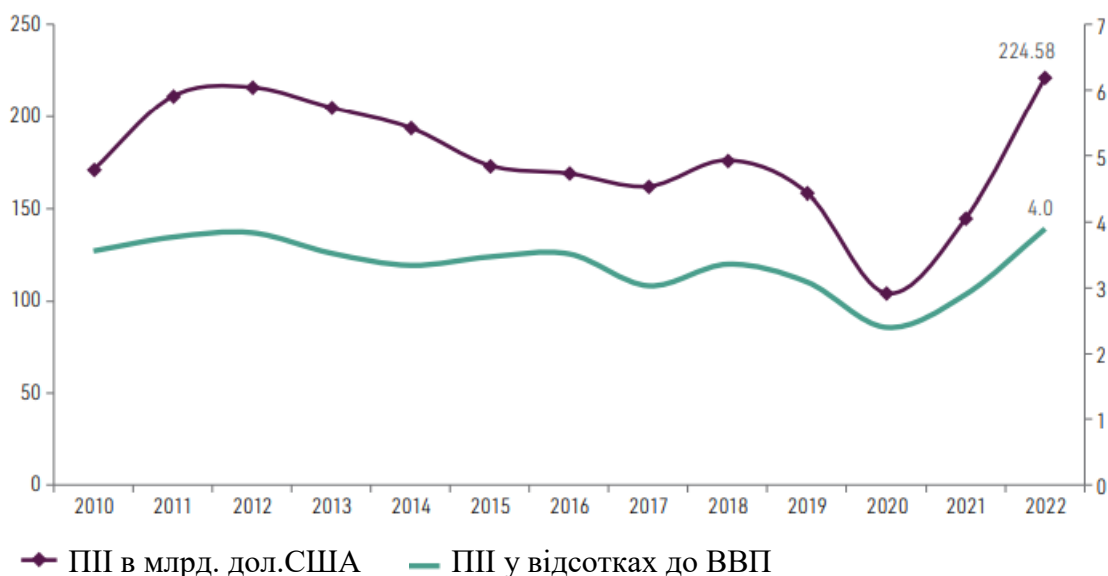
Культурні особливості регіону

Латинська Америка традиційно характеризується колективістською культурою, яка надає великого значення гордості, лояльності та взаємозалежності в сім'ї, але менше значення приділяє інституційному колективізму, тобто колективному розподілу ресурсів і колективним діям. Характерною рисою ведення бізнесу усіх латиноамериканців є тепла, особистісна взаємодія.

Незважаючи на відмінності між країнами Центральної та Південної Америки, культурні цінності є значною мірою спільними. Сильна віра в католицьку релігію є аспектом південноамериканського суспільства, який відображає важливість сім'ї, а також чіткі ролі чоловіків і жінок у суспільстві. Ці риси були явними донедавна і на Піренейському півострові, але були пом'якшені через посилення індустріалізації, кінець авторитарних, централізованих режимів і збільшення впливу інших європейських культур. Однак у Південній Америці такі цінності все ще переважають. Центральні уряди характеризуються сильним впливом, а суспільства, як правило, дуже стратифіковані. Прірва між багатими і бідними є значною, і її важко подолати. Нижчим соціальним класам притаманна низька освіта і їм бракує професійних навичок.

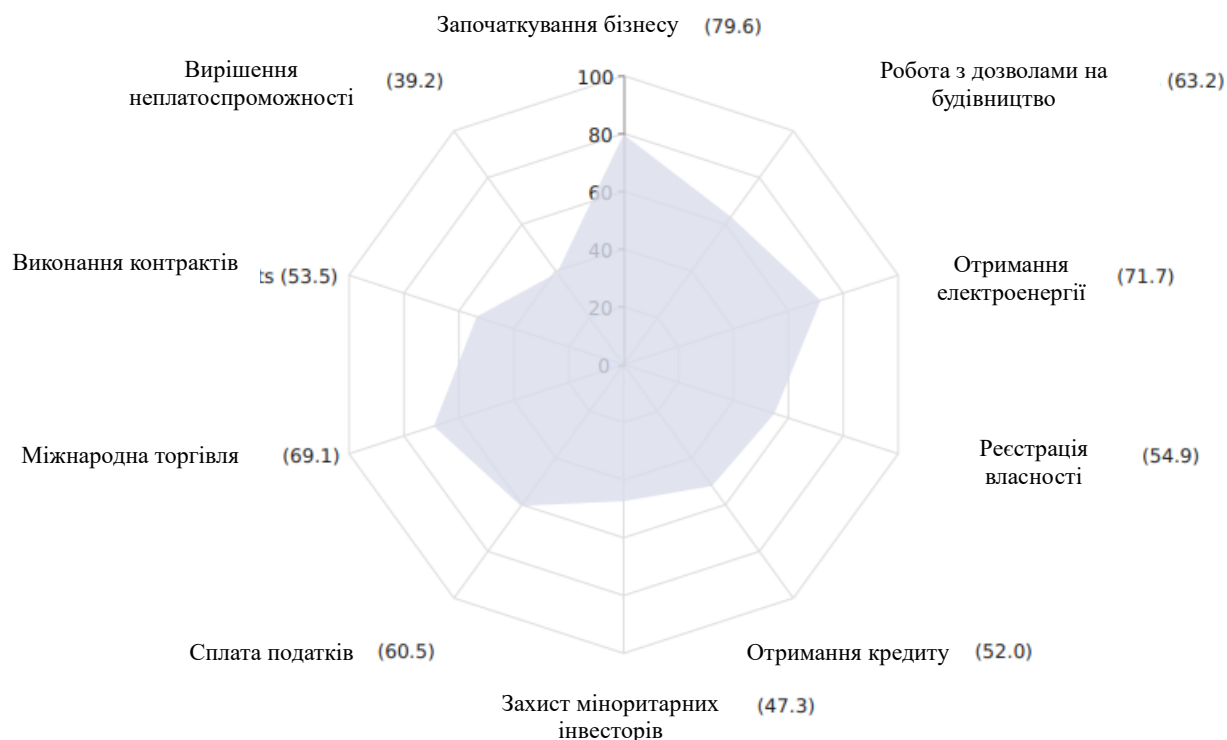
Т. зв. «патрони» мають значний вплив в усіх аспектах повсякденного життя, будь то політика, церква, сільське господарство чи бізнес взагалі. Завдяки своєму високому статусу вони можуть викликати беззаперечну відданість тих, хто стоїть нижче в соціальній ієрархії та часто характеризуються авторитарною поведінкою. Однак у тих країнах, де частка середнього класу виросла, така авторитарна поведінка стає все менш типовою (наприклад, для Мексики).

ППІ в Латинській Америці та Карибському басейні за 2010–2022рр.

Джерело: UN. *Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean*, 2023. URL: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48979/6/S2300646_en.pdf

Легкість ведення бізнесу в країнах Латинської Америки та Карибського басейну

Джерело: *Doing Business 2020. Region Profile Latin America & Caribbean* URL: <https://archive.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Profiles/Regional/DB2020/LAC.pdf>

Дві третини економік зазнали реформ принаймні в одній сфері за оцінками Doing Business 2020. У 21 із 32 економік регіону було здійснено 35 реформ. Жодна економіка з регіону не потрапила до топ-10 цього року.

Економіки регіону здійснили найбільше реформ у сферах започаткування бізнесу (7), за якими слідує виконання контрактів і торгівля через кордон (по 6).

Багамські острови провели найбільшу кількість реформ у регіоні – 4. Серед інших провідних реформаторів були Аргентина, Барбадос і Колумбія з трьома реформами кожна.

Приклади реформ включають:

- ✓ Багамські острови посилили захист міноритарних інвесторів шляхом посилення вимог щодо розкриття конфлікту інтересів, уточнення структури власності і контролю та вимоги більшої корпоративної прозорості.
- ✓ Аргентина скоротила час, необхідний для відповідності експортних/імпортних документів, запровадивши електронні сертифікати походження та вдосконаливши ліцензування імпорту.
- ✓ Барбадос пришвидшив отримання електроенергії, розгорнувши нове програмне забезпечення для обробки заявок, збільшивши запас матеріалів, необхідних для зовнішніх підключень, і запропонувавши навчальні програми для інженерів комунального підприємства.
- ✓ Колумбія спростила вирішення проблеми неплатоспроможності шляхом збільшення участі кредиторів у процедурах банкрутства.

8.2. Регіоналізм в Латинській Америці та Карибському басейні

Економічна інтеграція держав Карибського басейну

	Карибська ЗВТ (CARIFTA)	Карибська співдружність (CARICOM)	Карибський спільний ринок та економіка (CSME)
Період	1968-1973	1973-2006	2006–тепер
Члени	12 англофонних держав	13 англофонних держав	15 держав CARICOM; 12 держав CSME
Форма	Зона вільної торгівлі	Митний союз/ спільний ринок	Економічний союз
Напрямки	Торгівля товарами	Торгівля товарами; Мінімальні вимоги до послуг та капіталу; Гармонізація політичних ініціатив; Розміщення промисловості; Спільний розвиток сільського господарства та розробка природних ресурсів	Торгівля товарами і послугами; Рух капіталу; Міграція кваліфікованої робочої сили; Макроекономічна політична гармонізація; Галузева політична гармонізація; Валютний союз

Економічна інтеграція держав Південної Америки

- відносно «мілка» пан-південноамериканська ініціатива **Асоціація латиноамериканської інтеграції** (АЛАДІ; ісп. *Asociación Latinoamericana de [Desarrollo y] Integración, ALADI*) – колишня **Латиноамериканська асоціація вільної торгівлі** (ЛАФТА; англ. *Latin American Free Trade Association, LAFTA*);
- **Андська спільнота** (ісп. *Comunidad andina, CAN*) у складі Болівії, Еквадору, Колумбії та Перу;
- **Південноамериканський спільний ринок** (МЕРКОСУР; ісп. *Mercado Común del Sur, MERCOSUR*) у складі Аргентини, Бразилії, Парагваю, Уругваю та призупиненого членства Венесуели.

Платіжні союзи в Південній Америці

Критерій	Південноамериканські регіональні монетарні угоди				
	Угода по взаємних платежах та кредитах (ARPC)	Латиноамериканський резервний фонд (FLAR)	Платіжна система локальних валют (SML)	Банк Півдня (BancoSur)	Єдина система регіональних взаєморозрахунків (SUCRE)
Інституційні рамки	Асоціація латиноамериканської інтеграції (ALADI)	Андська спільнота (CAN)	Південноамериканський спільний ринок (MERCOSUR)	Союз південноамериканських націй (UNASUR)	Боліварський Альянс для народів нашої Америки (ALBA)
Рік ініціювання	1966	1978	2008	2009	2010
Кількість членів	12	8	3	4 (3 вийшли в 2018 р.)	5
Інституційний інструмент	Клірингова палата	Резервний пул ліквідності	Угода про прийняття національних валют держав-членів	Монетарний і кредитний фонд	Віртуальна спільна валюта (для міжнародної торгівлі)
Ціль	Зберігання зовнішніх резервів (долар США)	Стабілізація платіжних балансів, надання позик та гарантій, гармонізація курсових, політик	Усунення долара США із торгівлі між державами-членами	Заміна функціоналу МВФ для Південної Америки	Зростання монетарного суверенітету через створення спільної валютної зони
Трансформаційна здатність (формальна)	Відсутня	Висока	Обмежена	Висока	Висока
Політична стійкість (еластичність)	Висока	Висока	Нешодавня угода	Де-факто інститут, що не функціонував	Нешодавня угода
Функції валюти, на котрі здійснюється вплив	Засіб обігу	Засіб заощаджень	Засіб обігу і міра вартості	Засіб заощаджень	Засіб обігу і міра вартості

Джерело: Лизун М. В. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 426 с.

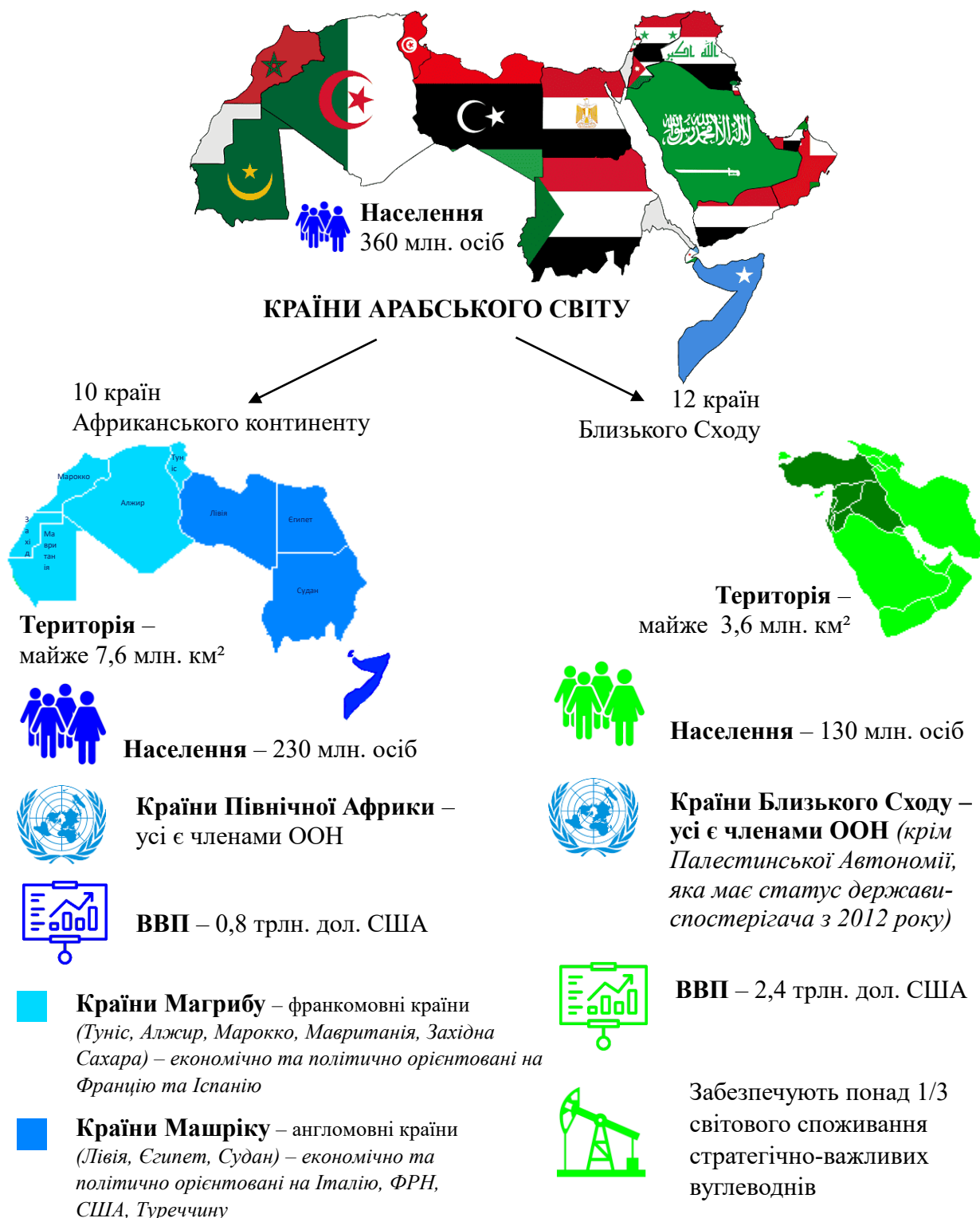
Література до розділу

- UNCTAD (Conferencia de las Naciones Unidas sobre Comercio y Desarrollo) (2023), *Investment Trends Monitor*, N° 44
- CEPAL (Comisión Económica para América Latina y el Caribe) (2023), *América Latina y el Caribe en la mitad del camino hacia 2030: avances y propuestas de aceleración (LC/FDS.6/3)*, Santiago.
- AIE (Agencia Internacional de Energía) (2022), *World Energy Outlook 2022*, Paris.
- Busscher, F. and others (2022), "Ready, set, grow: winning the M&A race for renewables developers", McKinsey, 9 December [online] <https://www.mckinsey.com/industries/electric-power-and-natural-gas/our-insights/ready-set-grow-winning-the-m-and-a-race-for-renewables-developers>.
- How Latin American and Caribbean Countries Can Mitigate Slow Growth in 2023 URL: <https://www.cepal.org/en/articles/2023-how-latin-american-and-caribbean-countries-can-mitigate-slow-growth-2023>
- UN. Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean, 2023. URL: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48979/6/S2300646_en.pdf
- Doing Business 2020. Region Profile Latin America & Caribbean URL: <https://archive.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Profiles/Regional/DB2020/LAC.pdf>
- Oxford Business Group. Latin America and the Caribbean: Year in Review 2022. URL: <https://oxfordbusinessgroup.com/articles-interviews/latin-america-and-the-caribbean-year-in-review-2022/#%E2%80%9DEnglish%E2%80%9D>

ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ З КОНТРАГЕНТАМИ З КРАЇН АРАБСЬКОГО СВІТУ

9.1. Оцінка стратегічного позиціонування країн Арабського світу за методикою PEST-аналізу

Загальна характеристика країн сучасного арабського світу

Основні показники країн сучасного арабського світу

Країна	Територія км²	Населення осіб	Столиця	ВВП млрд. дол. США
Країни Північної Африки				
Алжир	2 382 741	33 769 668	Алжир	192.0
Джибуті	22 000	476 703	Джибуті	3.5
Єгипет	997 739	81 713 520	Каїр	477.0
Коморські Острови	2 170	798 000	Мороні	1.3
Лівія	1 775 500	6 173 579	Триполі	45.8
Мавританія	1 030 700	3 364 940	Нуакшот	10.4
Марокко	458 730	34 343 220	Рабат	134.0
Сомалі	637 657	9 800 000	Могадішо	8.2
Судан	2 505 813	38 114 160	Хартум	51.7
Туніс	163 610	10 383 577	Туніс	46.7
Країни Близького Сходу				
Бахрейн	695	718 321	Манама	44.4
Ємен	536 869	23 013 376	Сана	21.1
Ірак	435 317	28 221 180	Багдад	207.9
Йорданія	97 740	6 173 579	Амман	45.9
Катар	11 437	824 789	Доха	237.0
Кувейт	17 818	2 596 799	Ель-Кувейт	185.0
Ліван	10 452	3 971 941	Бейрут	23.2
ОАЕ	77 700	4 621 399	Абу-Дабі	415.0
Оман	212 457	3 311 640	Маскат	115.0
Палестина	6 257	3 907 883		19.1
Саудівська Аравія	1 960 582	28 146 656	Ер-Ріяд	1108.0
Сирія	185 180	19 747 586	Дамаск	11.1

PEST-аналіз для оцінки стратегічного позиціонування країн арабського світу

PEST-аналіз

універсальний практичний і адаптивний підхід до оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на формування стратегічного позиціонування і ведення бізнесу на ринках конкретних країн чи регіонів, що допомагає зрозуміти контекст, у якому приймаються рішення та розробляються стратегії щодо співпраці та налагодження бізнес-контактів

P-political (політичні фактори)

визначають вимоги та процедури щодо роботи з урядовими органами у країнах арабського світу, правила законодавчого регулювання бізнес-діяльності, торгівлі та залучення інвестицій

E-economic (економічні фактори)

визначають вплив макроекономічного середовища на розвиток бізнес-структур в країнах арабського світу, особливості конкурентних переваг регіону та їхній вплив на налагодження двосторонньої співпраці і вигідного бізнес-партнерства

S-social (соціокультурні фактори)

визначають як культурні особливості та традиції країн арабського світу можуть впливати на бізнес-партнерство, та які ефективні підходи до комунікації і переговорів варто застосовувати

T-technological (технологічні фактори)

виявляють тенденції та особливості технологічного розвитку країн, їх вплив на бізнес-середовище та діяльність компаній в країнах арабського світу

Фактори, критерії та індикатори для оцінки стратегічного позиціонування країн з використанням PEST-методу

PEST	Фактори	Критерії	Індикатори
P	Political / Політичні	Політичні структури	Форми правління і державний устрій
		Політична стабільність	Рівень конфліктності або геополітичної динаміки
		Процеси прийняття рішень	Рівень політичної інтеграції, участь країн у міжнародних організаціях
E	Economic / Економічні	Економічне зростання	Темпи зростання ВВП
		Торгівля та інвестицій	Обсяги торгівлі, інвестиційні потоки, рівень розвитку економічного партнерства
		Галузі та сектори	Домінуючі галузі та сектори
		Економічні виклики	Рівень безробіття, нерівність доходів, інфляція та фіскальна політика
S	Social / Соціально-культурні	Культурне розмаїття	Культурні та релігійні особливості, традиції, мова
		Цінності	Суспільні погляди, соціальні норми та цінності
		Освіта та грамотність	Рівень грамотності та доступ до освіти
		Демографія	Динаміка чисельності населення, вікова структура та моделі міграції
T	Technological / Технологічні	Технологічний прогрес	Рівень технологічного розвитку, інновацій та впровадження нових технологій
		Цифрова інфраструктура	Доступність і якість цифрової інфраструктури, проникнення Інтернету та рівень цифровізації
		Дослідження та розробки	Інвестиції в дослідження та розробки, наукове співробітництво та технологічні можливості

P-political (політичні фактори)**Форми правління в державах арабського світу****Республіка****Монархія**

Парламентська – Ірак, Сомалі, Туніс, Лівія
Президентська – Судан, Ємен, Коморські острови
Змішана республіка – інші країни регіону

Абсолютна теократична монархія – Саудівська Аравія (в якій державним і релігійним лідером є король із династії племінних вождів Аль-Сауд (Саудідів); парламенту в країні немає; король володіє необмеженою владою)
Абсолютна монархія: ОАЕ, Катар, Оман
Конституційна монархія: Марокко, Бахрейн, Йорданія, Кувейт

Державний устрій**Унітарні**

Більшість країн Арабського світу є унітарними

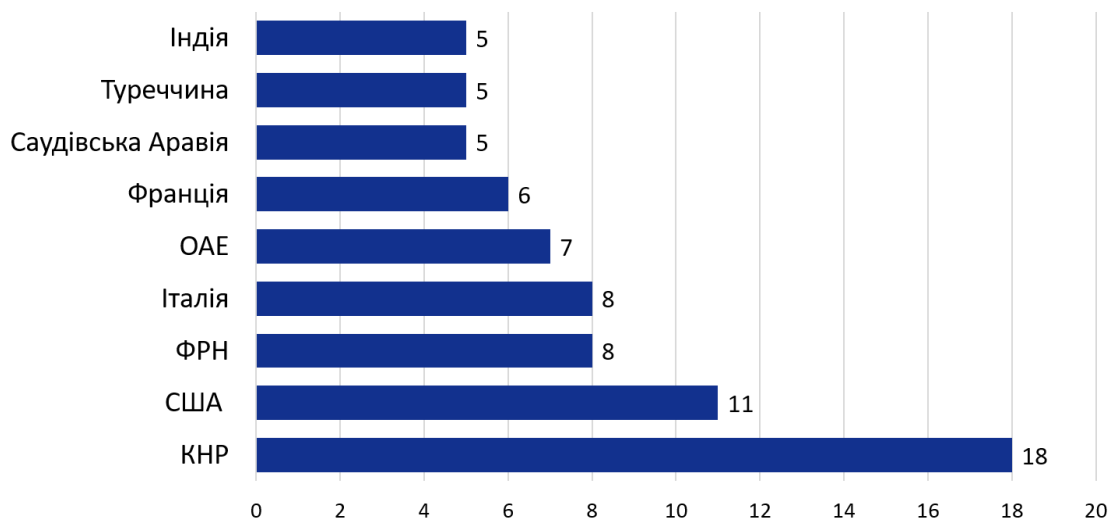
Федеративні

ОАЕ, Республіка Ірак, Судан, Сомалі, Союз Коморських островів.

E-economic (економічні фактори)**Економічні показники країн арабського світу**

Частка у структурі світового ВВП, %	ВВП на душу населення	Виробництва і види діяльності міжнародної спеціалізації за секторами
Субрегіон Північна Африка		
0,6	1,7 тис. дол. США	Первинний: с/г (цитрусові, фініки, бавовна); рибне господарство; видобувна – нафта, природний газ, фосфорити. Вторинний: виробництво нафтохімічної та хімічної продукції (зокрема добрив), електротехніки, тканин, одягу, продуктів харчування. Третинний: туризм, транспорт (Суецький канал).
Субрегіон Близький Схід		
2,2	Від 1 тис. дол. США (Сирія) до 65 тис. дол. США (Катар)	Первинний: землеробство (можливе лише за умов штучного зрошення; використовується лише 5-7% земельного фонду); видобувна – нафта (має світове значення), природний газ. Вторинний: нафтохімічна промисловість, виробництво бавовни, текстилю, виробів зі шкіри, продукти харчування (цінні субтропічні культури, сухофрукти, горіхи). Третинний: туризм, транспорт (Суецький канал), трубопроводи.

Експорт до субрегіону Північної Африки

S-social (соціокультурні фактори)

«Крос-культурний синдром» – набір цінностей, установок, переконань, самовизначень, норм, стереотипів, асоціацій та моделей поведінки, якими одна культурна група відрізняється від іншої

Ментальний вимір
(національний характер, який формується під впливом історії, релігії, культури)

Етно-культурний вимір
(«індивідуалізм – колективізм»; «домовленості – відносини»; «високий – низький контекст»; «відкритість – закритість»; «монохронне – поліхронне ставлення до часу»; «маскулінність – фімінність»)

T-technological (технологічні фактори)

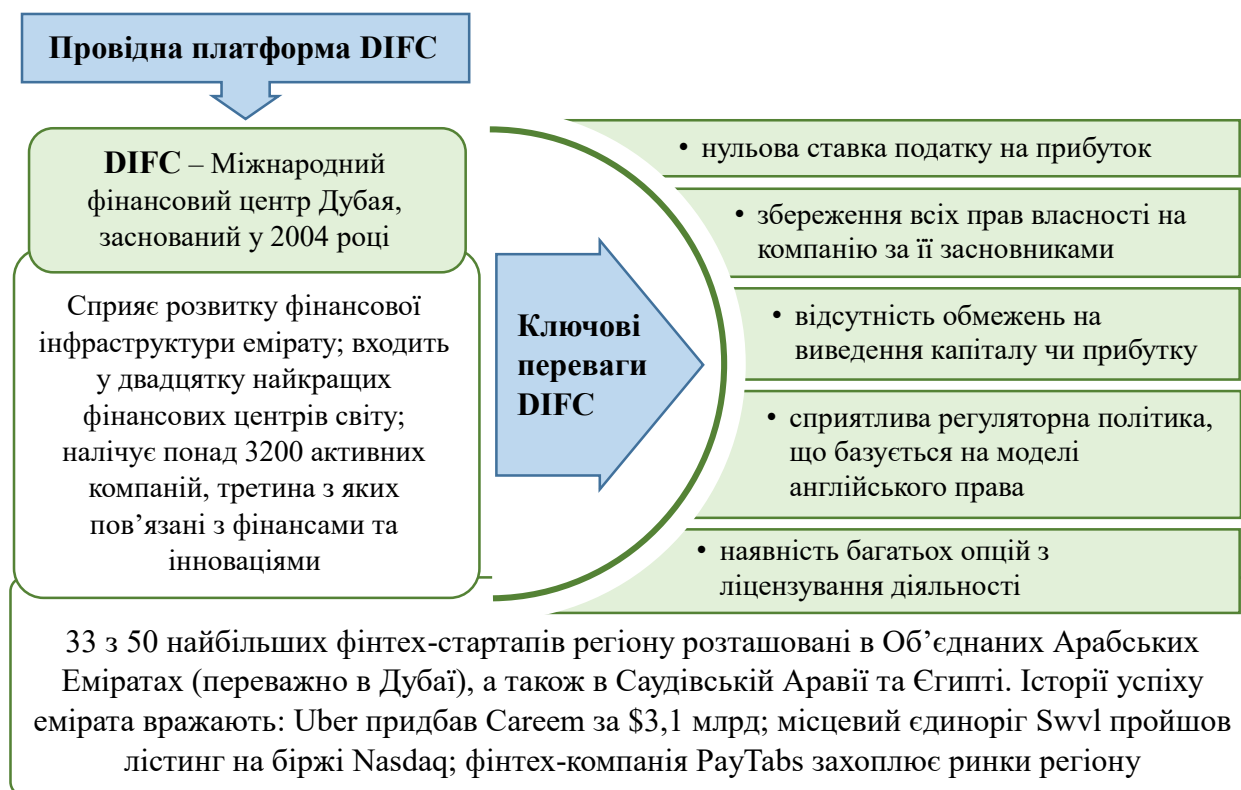
Технологічні стартапи

Країни Близького Сходу і Північної Африки (MENA від Middle East and North Africa) перетворюються на провідний регіон, до якого тяжіють технологічні стартапи.

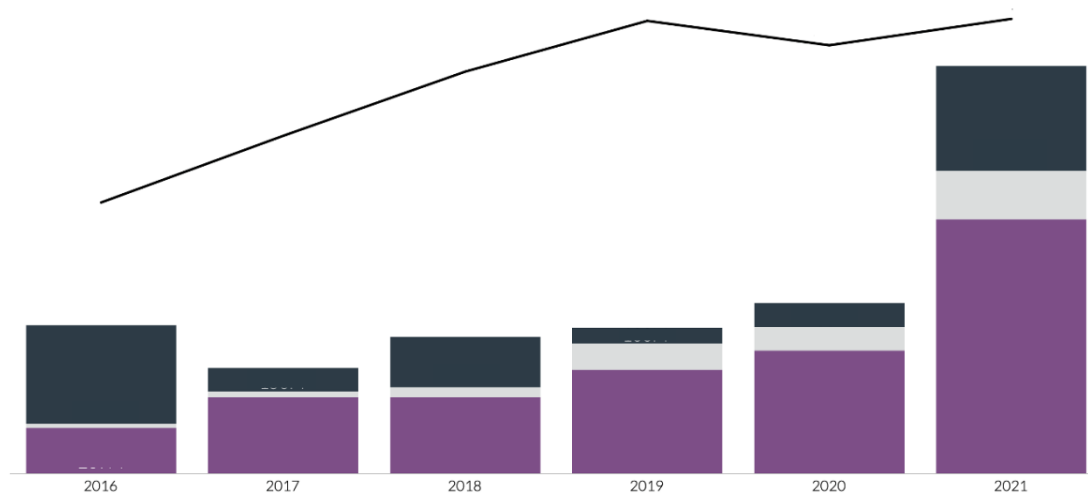
У 2022 році інвестиції в технологічний сектор країн MENA сягнули \$2,6 млрд.

Фактори розвитку технологічних стартапів

- швидкий розвиток цифрової економіки
- зрілість місцевого технологічного ринку
- готовність залучати великі інвестиції
- створення спеціальних економічних зон
- ком'юніті технологічних компаній
- надійна цифрова інфраструктура
- залучення кращих технологічних талантів
- подолання ринкових бар'єрів у вигляді особливостей місцевого законодавства

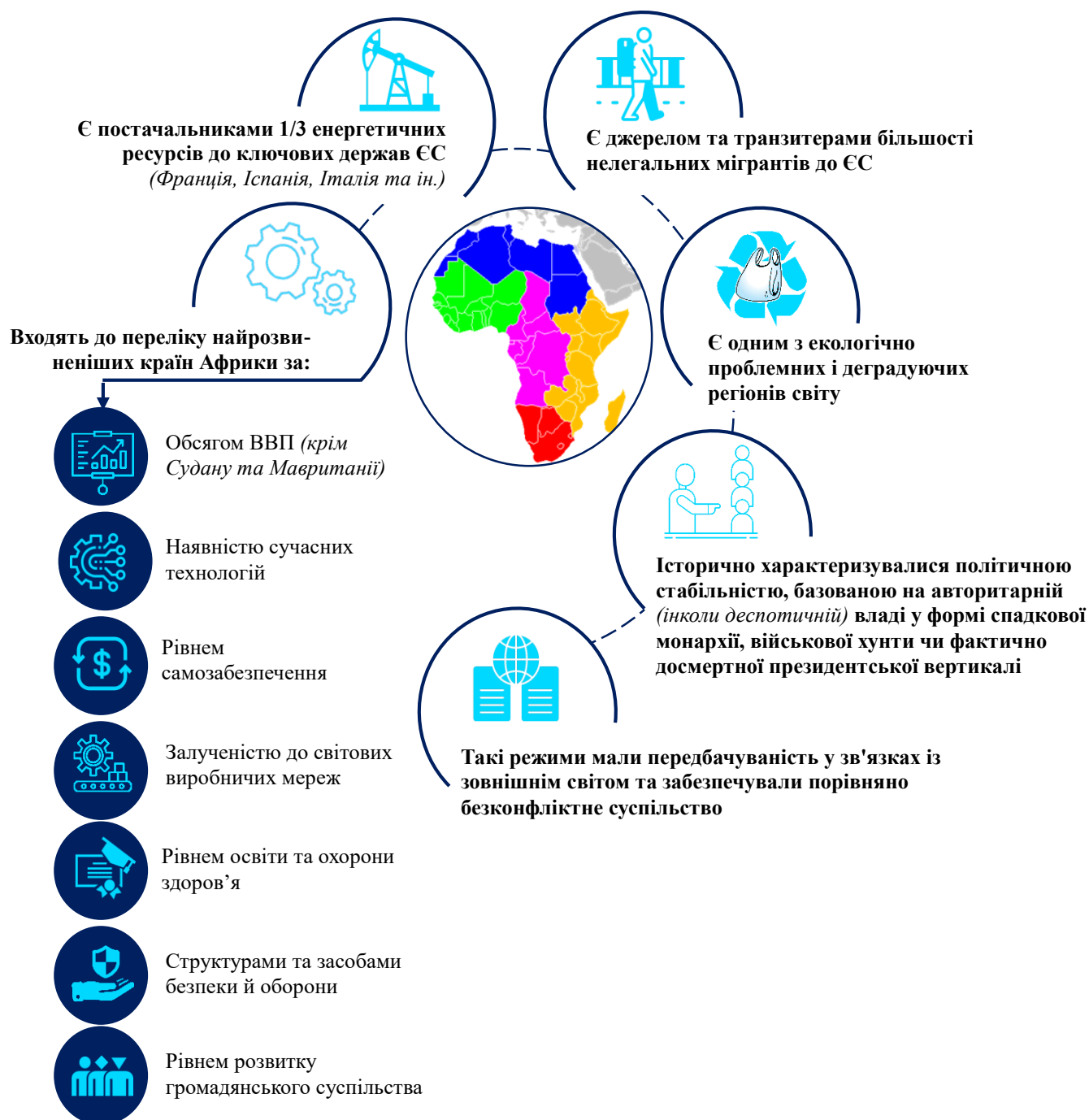

Динаміка венчурного інвестування на Близькому Сході та в Північній Африці (MENA) у 2016-2021 рр.

MENA 2022 Venture Investment Report. January 2022. URL: <https://magnitt.com/research/mena-2022-venture-investment-report-50797>

Стратегічне позиціонування країн арабського світу (Північна Африка)

Стратегічне позиціонування країн арабського світу (Близький Схід)

Зазначений регіон (разом з Єгиптом), поглинає понад 1/3 світового експорту озброєнь (у 2014-2018 рр. імпорту зброї державами на Близькому Сході збільшився на 87% порівняно з 2009-2013 рр. і сягнув 35% світового обсягу імпорту озброєнь; Саудівська Аравія стала найбільшим у світі імпортером зброї в 2014-2018 рр., збільшивши обсяг імпорту на 192% у порівнянні з 2009-2013 рр.)

- ізраїльсько-палестинське (арабське протистояння);
- ворожнеча між сунітами та шіїтами (в гострих формах у Ємені та частково в Іраку та Лівані);
- ірансько-арабське протистояння (насамперед у Перській затоці);
- протистояння між світськими силами і політичним ісламом або релігійним модернізмом та фундаменталізмом (Ісламська держава, як його крайня форма).

Головним викликом для Близького Сходу є питання безпеки на рівні держав, економік та суспільств

Нестабільний стан через значну кількість гострих конфліктів

Це так звані «енергетичні монархії Близького Сходу», де нафта та газ є основою «пустельної» економіки

Держави, які будують свої економіки на експорті нафти і газу (Катар, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія та Кувейт)

Значна залежність (економічна, військова, політична) від зовнішніх гравців: США, ЄС, КНР, Ірану, Туреччини та РФ

Зумовлює реальну неможливість суверенного прийняття країнами Близького Сходу стратегічних рішень, а в гірших випадках – залежність від кількох «патронів» одночасно

Проблема біженців, як постійного дестабілізуючого фактору в країнах Близького сходу (з часу перших арабо-ізраїльських воєн 1947 року)

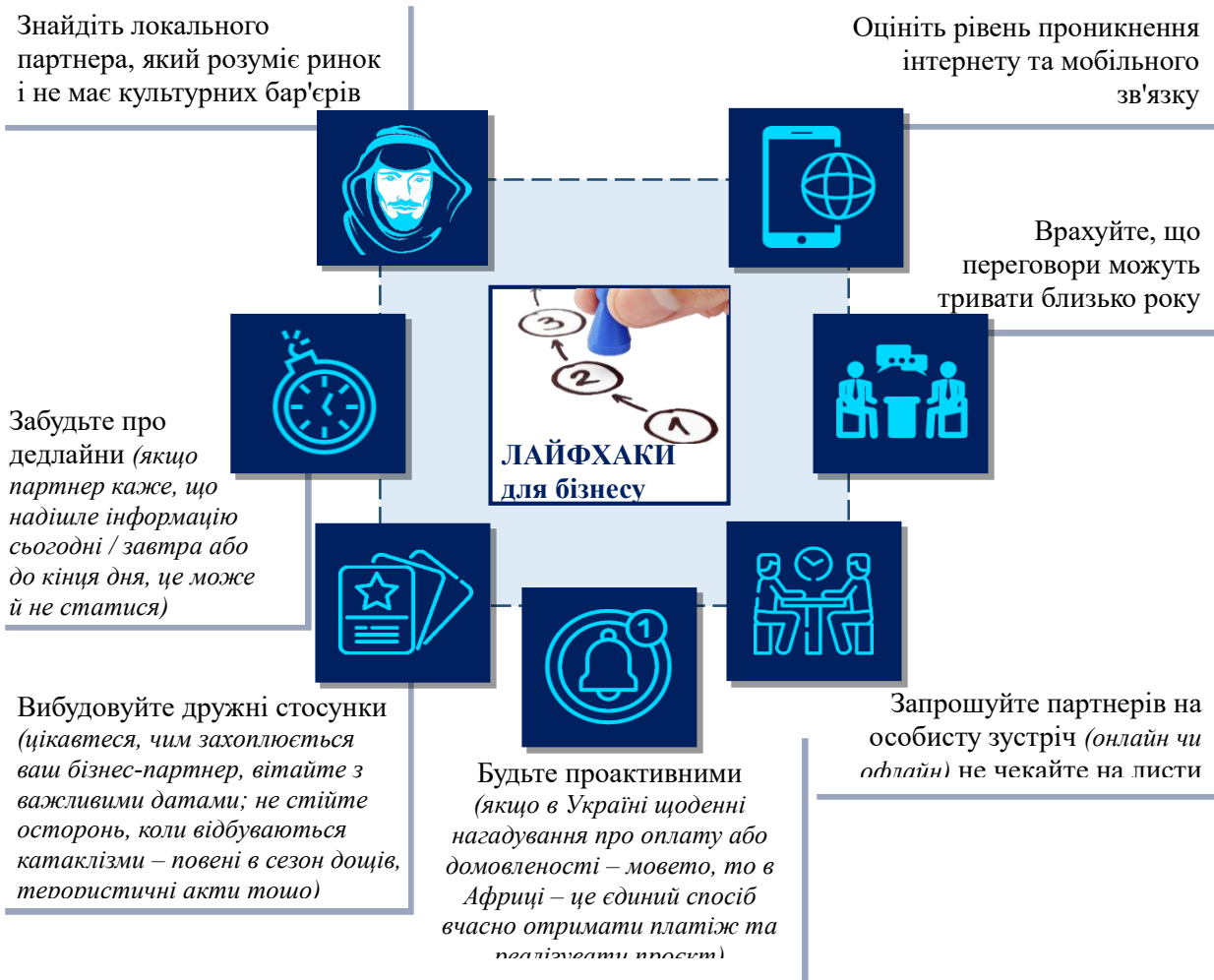
- мільйони палестинських біженців, кількість яких зростала з кожним новим витком триваючого конфлікту, створюють потужний політичний тиск на країни перебування, міжнародні організації та країни ЄС;
- сирійські біженці, які належать до різних релігійних та етнічних груп, обтяжують країни Близького Сходу, Туреччину, Європу (міграційна криза у 2015-2016 роках за висновками багатьох аналітиків та розвідувальних спільнот, була штучно підтримана агресивними діями РФ на території Сирії)

9.2. Як розпочати бізнес в країнах арабського світу? Роль економічної дипломатії

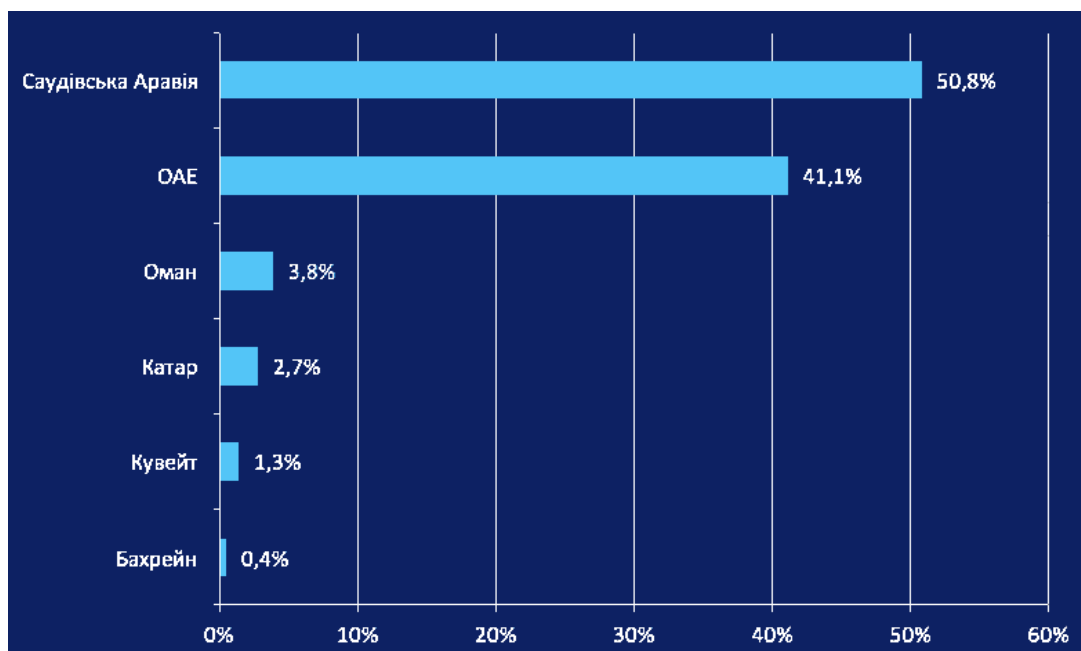
Економічна дипломатія: поняття, завдання та суб'єкти

Як розпочати бізнес в країнах арабського світу?

Частка окремих країн Перської затоки у зовнішній торгівлі України з країнами Ради співробітництва арабських держав Перської затоки

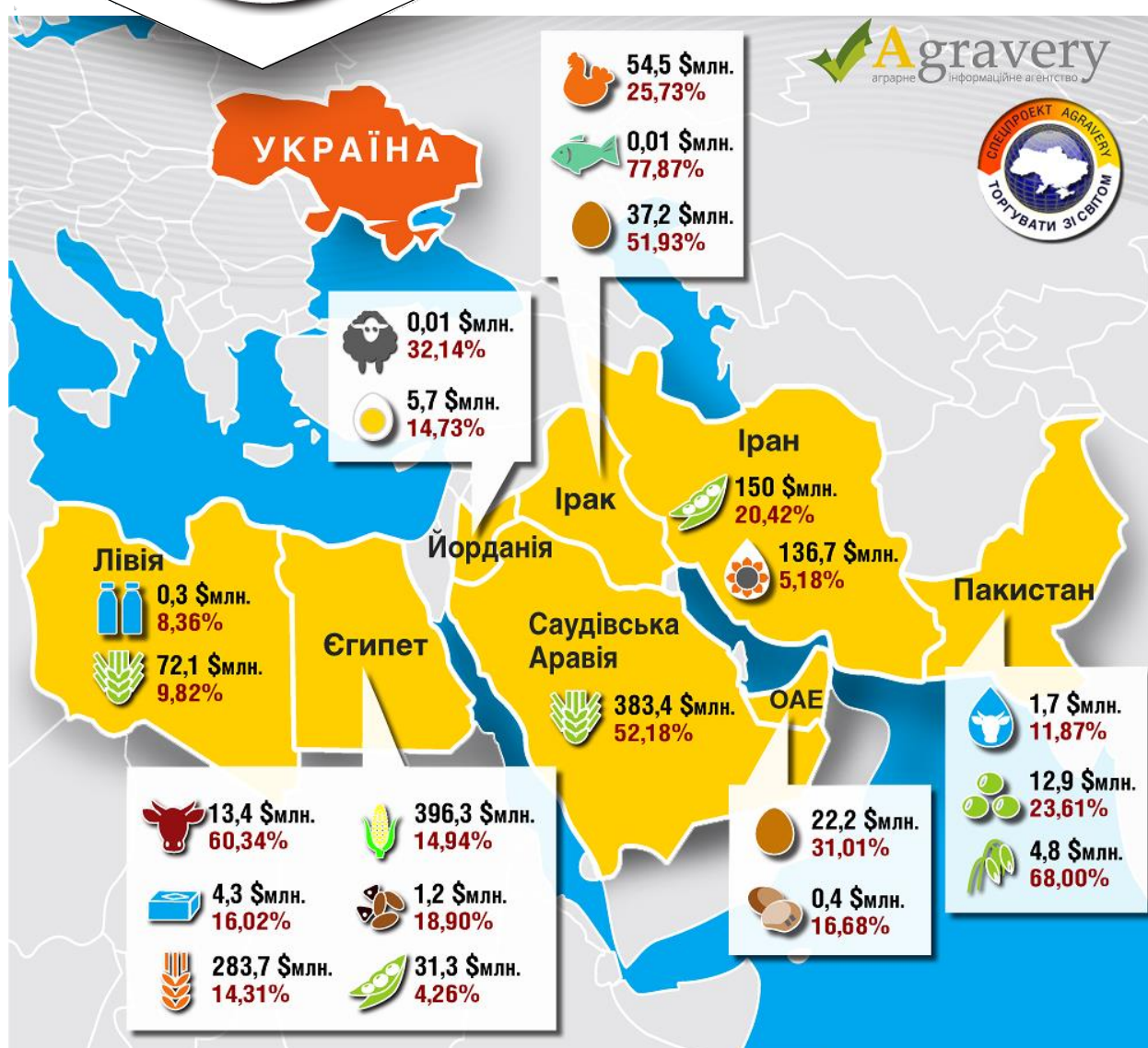
Структура експорту України до країн арабського світу

ПОВАЖНІ ПОКУПЦІ

В продажі яких товарів частка експорту до арабських країн займає значне місце?

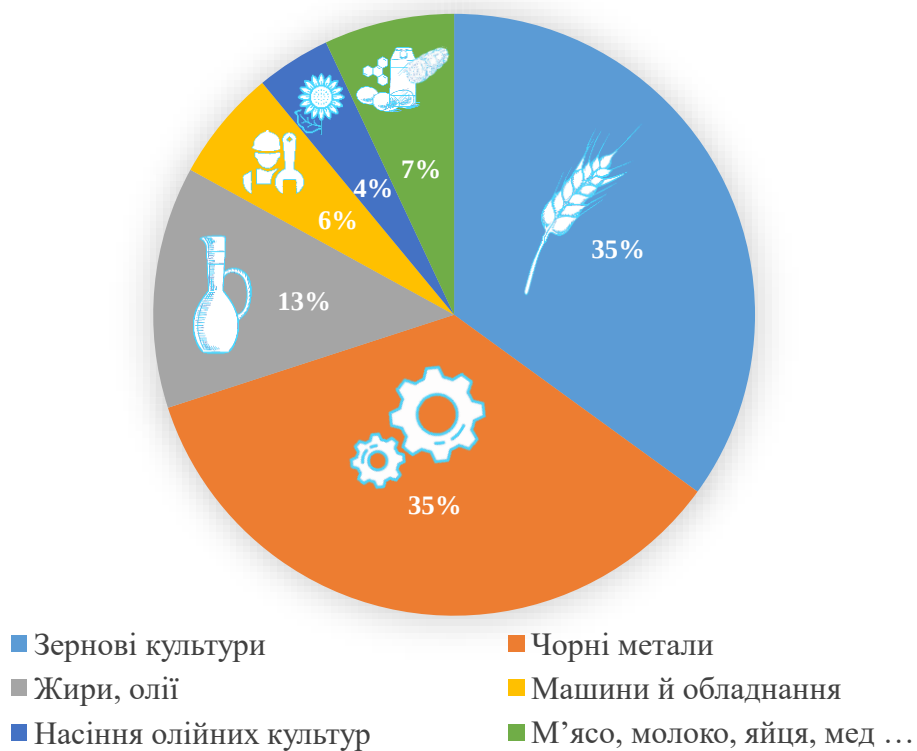

ВРХ*, жива	Ячмінь
Баранина, козлятина	Крупи та гранули із зерна зернових культур
Масло вершкове	Соеві боби
Молоко та вершки, незгущені	Овочі бобові сушені
Молочна сироватка	М'ясо та субпродукти птиці
Пшениця	Яйця птиці без шкаралупи
Ячмінь	Яйця птиці в шкаралупі
Кукурудза	Олії соняшникова, сафлорова або бавовняна
Картопля	

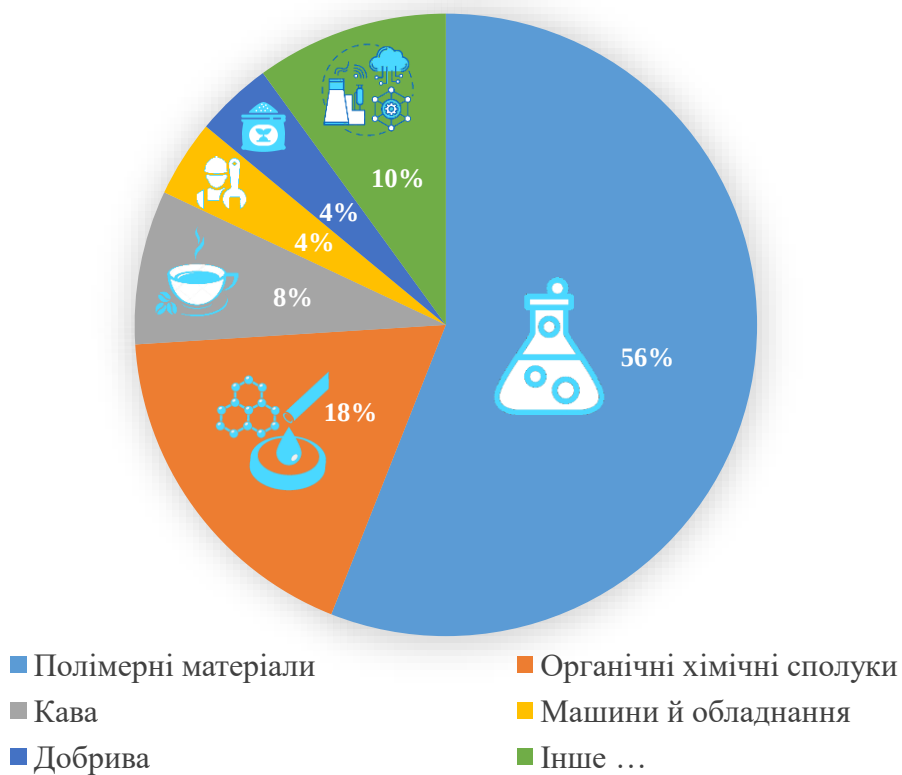

(Не)Близький Схід: чи годуватиме Україна арабські країни. Agravery – аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/neblizkij-shid-ci-goduvatime-ukraina-arabski-kraini>

Структура товарного експорту з України до країн Ради співробітництва арабських держав Перської затоки

Структура товарного імпорту в Україну з країн Ради співробітництва арабських держав Перської затоки

CASE STUDY: «Платформа пошуку партнерів в країнах арабського світу – цифрова платформа NAZOVNI»

NAZOVNI – цифрова платформа МЗС, яка надає українським компаніям можливість зручної та ефективної взаємодії з українськими посольствами в світі для просування своїх товарів і послуг за кордоном: <http://nazovni.online/>

Переваги NAZOVNI:

→ Адвокація українських дипломатичних установ

Кожен підприємець отримує консультації, персоналізовані рекомендації та поради від українських дипломатів щодо експорту своєї продукції. Представники посольств розповсюджують інформацію про компанію серед іноземних імпортерів та сприяють налагодженню бізнес-контактів.

→ Сучасний сервіс глобалізації українського бізнесу

Процес реєстрації на сайті займає менше 20 хвилин. В особистому кабінеті користувач може створювати заявки на експорт та на пошук ринків збуту, знаходити та перевіряти інформацію за своїми запитами й отримувати необхідну інформацію щодо експорту.

→ Постійна підтримка у просуванні товарів і послуг

Підприємці отримують підтримку від спеціалістів платформи впродовж усього процесу виходу назовні. Експорт стає доступним та потужним інструментом для розширення бізнесу та реалізації амбітних бізнес-планів.

NAZOVNI – сервіс глобалізації українського бізнесу

NAZOVNI – це сервіс глобалізації українського бізнесу, створений для просування товарів і послуг за кордоном за сприяння українських дипломатичних установ.

На цифровій платформі МЗС для просування експорту за кордон NAZOVNI зареєстровано вже понад 900 компаній та опрацьовано 80% із більш ніж 2,5 тисяч заявок.

NAZOVNI

> 900 компаній зареєструвалися на цифровій платформі МЗС NAZOVNI

> 2500 заявок надійшли до системи

> 80% заявок вже опрацьовані

ТОП-десять країн, які найбільше цікавлять наших виробників

Nazovni та українські дипломати організували ритейл-акції у 11 країнах

На платформі для просування експорту NAZOVNI зареєстрували понад 900 компаній. 21.12.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3638567-na-platformi-dla-prosuvanna-eksportu-nazovni-zareestruvali-ponad-900-kompanij.html>

9.3. Політика України в регіоні арабського світу: можливості та ризики

SWOT-аналіз сприйняття України країнами Північної Африки

S (strengths) – сильні сторони

- в Україні можна здобути якісну і відносно дешеву вищу освіту
- досить толерантне до іноземців європейське населення
- хороші умови для життя іноземців
- якісні продукти харчування
- виробляються доступні для опанування машини та механізми (зокрема військова техніка)

W (weaknesses) – слабкі сторони

- в Україні склалися схожі до країн Північної Африки соціальні відносини (у тому числі побутова корупція, культура домовленостей тощо)
- слабкі інститути і неможливість вести передбачувану політику
- стереотипне сприйняття країни, яка з власної вини стала жертвою політики агресивного сусіда
- Україна «занадто демократична», що зближує її з «ворожими ісламові США та Європою»

O (opportunities) – можливості

- важливо визначити суперників (РФ), поміркованих конкурентів (КНР у сфері ІТ) та можливих союзників (ЄС та США) на ринках Північної Африки
- країни Північної Африки є перспективним та вигідним ринком для традиційних українських товарів
- можливість військово-технічної співпраці та військового навчання (новий досвід набутий ЗСУ може бути цікавим низці країн регіону як на рівні базової підготовки, так і офіцерських курсів підвищення кваліфікації)

T (threats) – загрози

- активне проникнення РФ в окремі країни Північної Африки зумовило політичне несприйняття України, яке фіксувалося в міжнародних інституціях
- втрата Україною прибуткових ринків у країнах Північної Африки і неможливість їх диверсифікації
- регіон Північної Африки перетворюється на місце економічного та політико-безпекового протистояння між Євроатлантичним та Російсько-Китайським вибором
- значний вплив терористичних та екстремістських організацій в регіоні та загроза їх проникнення в Україну

SWOT-аналіз присутності України на Близькому Сході**S (strengths) – сильні сторони**

- країни Близького Сходу – «експортний ринок» для України (обсяг реалізованих у регіоні товарів за підсумками 2018 року сягнув 3,22 млрд. дол. США на фоні імпорту 0,53 млрд. дол. США; основними товарними групами є: зернові, продукція металургійного комплексу, а також курятина та молочні продукти)
- затребуваність країнами Близького Сходу кваліфікованої робочої сили (ІТ, менеджерські та логістичні послуги)

O (opportunities) – можливості

- важливо визначити суперників (РФ), поміркованих конкурентів (КНР щодо створення мережі опорних пунктів мега-проєкту «Пояс і Шлях») та можливих союзників (ЄС та США) на Близькому Сході
- активізація торговельно-економічного, гуманітарного та військово-технічного співробітництва (країни Близького Сходу є потенційними реципієнтами продукції українського ВПК), як умови політичної взаємодії з країнами Близького Сходу
- співпраця у сфері ІТ, охорони здоров'я, у вищій та професійній освіті, будівництві

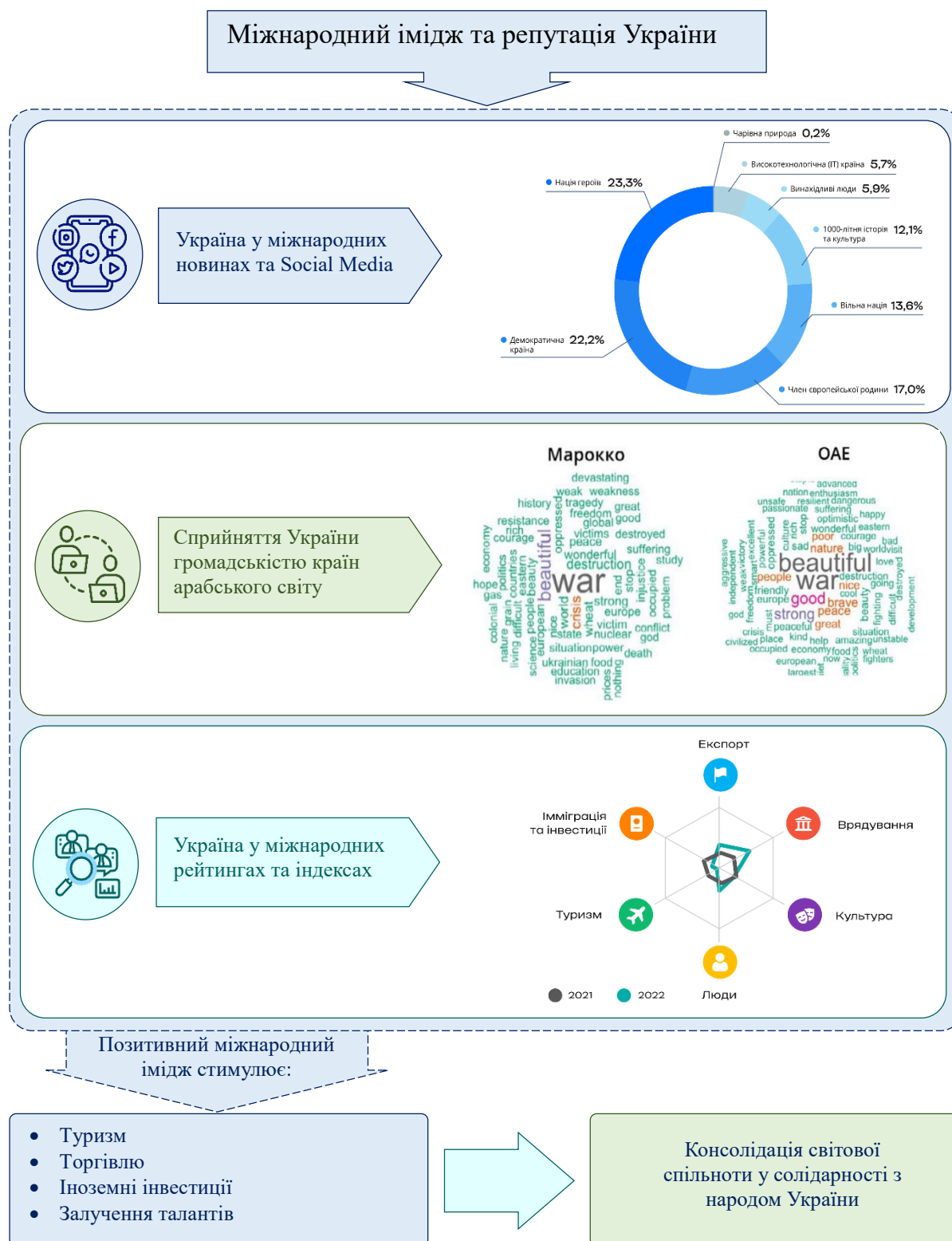
W (weaknesses) – слабкі сторони

- складна безпекова ситуація в регіоні, економічна нестабільність, слабкі інститути і, як наслідок – неможливість вести передбачувану політику
- просування українських товарів і послуг на ринках Близького Сходу гальмується браком фахівців зі знанням мови, культури та особливостей регіону

T (threats) – загрози

- активна присутність РФ на Близькому Сході (Сирії) зумовлює слабе політичне позиціонування України в регіоні та існування стереотипів, які набувають особливого значення
- регіон Близького Сходу залишається місцем економічного та політико-безпекового протистояння між Євроатлантичним та Російсько-Китайським вибором
- значний вплив терористичних та екстремістських/фундаменталістських організацій в регіоні, загроза їх проникнення в Україну

CASE STUDY: «Міжнародний імідж та репутаційна безпека України»

Література до розділу

- (Не)Близький Схід: чи годуватиме Україна арабські країни. Agravery – аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/neblizkij-shid-ci-goduvatime-ukraina-arabski-kraini>
- «Енергетичні» монархії Близького Сходу. Нафта та газ як основа «пустельної» економіки. Борисфен Інтел. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-regioni/arxiv-blizkij-sxid/arxiv-inshij-vostok/jenergeticheskie-monarhii-blizhnego-vostoka/
- MENA 2022 Venture Investment Report. January 2022. URL: <https://magnitt.com/research/mena-2022-venture-investment-report-50797>
- Арабський бізнес налагоджує тіснішу співпрацю з Україною. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2865372-arabskij-biznes-nalagodzue-tisnisu-spivpracu-z-ukrainou-organizatori-auabi-2020.html>
- Економічна дипломатія: огляд. Стратегія та макроекономічна політика eJournal. Мережа соціальних досліджень (SSRN). Портал зовнішньої політики. URL: <http://fpp.com.ua/topic/ekonomichna-dyplomatiya/>
- Звіт про сприйняття України у світі 2022. К.: BRAND UKRAINE. 2023. URL: https://brandukraine.org.ua/documents/33/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B8%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%96%D0%BD%D0%B8_%D1%83_%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96_2022.pdf
- Іващук І., Заставний А. Країни Близького Сходу в глобальній економіці: сучасні тенденції розвитку та питання безпеки. Економічний аналіз. 2021 рік. Том 31. № 2. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1940>
- Концепція зовнішньої політики України. Експертні рекомендації / Під заг. редакцією Є. Габер, С. Корсунського, Г. Шелест. К.: Фонд імені Фрідріха Еберта. 2020. 108 с. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16594.pdf>
- На платформі для просування експорту NAZOVNI зареєстрували понад 900 компаній. 21.12.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3638567-na-platformi-dla-prosuvanna-eksportu-nazovni-zareestruvali-ponad-900-kompanij.html>
- Шаров О. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: Монографія. Київ: НІСД. 2019. 560 с.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- (Не)Близький Схід: чи годуватиме Україна арабські країни. Agravery – аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/neblizkij-shid-ci-goduvatime-ukraina-arabski-kraini>
- «Енергетичні» монархії Близького Сходу. Нафта та газ як основа «пустельної» економіки. Борисфен Інтел. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-regioni/arxiv-blizkij-sxid/arxiv-inshij-vostok/jenergeticheskie-monarhii-blizhnego-vostoka/
- Арабський бізнес налагоджує тіснішу співпрацю з Україною. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2865372-arabskij-biznes-nalagodzue-tisnisu-spivpracu-z-ukrainou-organizatori-auabi-2020.html>
- Артамонова Г. Зовнішня торгівля України з ЄС: можливості та виклики. – Журнал Європейської економіки, том 18. №3 (70), липень-вересень 2019, с. 283-295.
- Булатова О. В. Європейський регіоналізм та регіональна політика. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. 2017. Вип. 14. С.131-140.
- Економічна дипломатія: огляд. Стратегія та макроекономічна політика eJournal. Мережа соціальних досліджень (SSRN). Портал зовнішньої політики. URL: <http://fpp.com.ua/topic/ekonomichna-dyplomatiya/>
- Звіт про сприйняття України у світі 2022. К.: BRAND UKRAINE. 2023. URL: https://brandukraine.org.ua/documents/33/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B8%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%96%D0%BD%D0%B8_%D1%83_%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96_2022.pdf
- Зона вільної торгівлі. 03/02/2020.-<https://eu-ua.kmu.gov.ua/zona-vilnoi-torhivli>
- Іващук І., Заставний А. Країни Близького Сходу в глобальній економіці: сучасні тенденції розвитку та питання безпеки. Економічний аналіз. 2021 рік. Том 31. № 2. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1940>
- Концепція зовнішньої політики України. Експертні рекомендації / Під заг. редакцією Є. Габер, С. Корсунського, Г. Шелест. К.: Фонд імені Фрідріха Еберта. 2020. 108 с. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16594.pdf>
- Лизун М. Архітектура сучасних процесів регіональної інтеграції. Економіка та суспільство. 2017. №13. С. 102–107.
- Лизун М. В. Антикризисна політика: світовий досвід та уроки для України. Вісник Дніпропетровського університету. 2011. Т.19. № 10/1. Серія «Економіка» Вип.5(2). С. 266-271.

- Лизун М. В. Валютні союзи: теоретичні підходи до трактування та мотивація створення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2017. Вип. 25. Ч. 1. С. 25-28
- Лизун М. В. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 426 с.
- Лизун М. В. Переваги та недоліки доларизації економік для країн, що розвиваються. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. №3 (09). С. 18-22
- Лизун М. В. Розвиток парадигми регіональної валютної інтеграції. Економічний простір. 2017. №125. С. 5-16
- Лизун М. В. Розвиток процесів регіональної економічної інтеграції: валютний аспект. Галицький економічний вісник. 2016. № 1 (50). С. 155– 163
- Лизун М. В. Розвиток світової валютної системи крізь призму її елементів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2016. Вип. 4. С. 82–94
- Лизун М. В., Комар Н. В. Теорія та практика антиінфляційного регулювання. Ефективна економіка. 2012. № 2. URL: <http://www.economy.nauka>.
- Лизун М. В., Лизун А. В. Особливості розвитку ринку цінних паперів в Україні та світі. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2008. Вип. 5. С. 120–122
- Лизун М. В., Ліщинський І. О. Валютні союзи: ретроспективні та сучасні форми. Економічний простір. 2017. № 118. С. 47–59
- Лизун М. В., Ліщинський І. О. Вплив регіоналізації ринків нафти на динаміку валютних курсів та процеси валютної інтеграції. Економічний простір. 2015. № 100. С. 13–23
- Лизун М. В., Ліщинський І. О. Глобальне управління в контексті формування світового економічного порядку. Наука молода. 2013. Вип. 20. С. 40–46
- Лизун М. В., Ліщинський І. О. Регулювання ринку цінних паперів в розвинутих країнах світу: досвід для України. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 38 (ч. 2). С. 12–17.
- Лизун М. В., Савельев Е. В., Куриляк В. Е., Лищинский И. О. Global monetary integration and determination of strategic priorities for the exchange rate policy in Ukraine. Годшиник на СА „Д. А. Ценов”. 2017. №120. С. 177-226.
- Лизун М. В. Валютні союзи: теоретичні підходи до трактування та мотивація створення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2017. Вип. 25. Ч. 1. С. 25-28
- Лизун М. В. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 426 с.
- Лизун М.В. Випереджаюче економічне зростання: міжнародний та український аспекти : дис. ... к.е.н. : 08.00.02 / М.В. Лизун. – Тернопіль, 2007. – 207 с.

- Лизун М.В. Моделі економічного зростання світової та української економіки. Журнал європейської економіки. Тернопіль. 2006. №2(5). С.161-170.
- Ліщинський І. О. Агломерація інноваційного виробництва в країнах «Старої Європи». Вісник Тернопільського Національного Економічного Університету. 2009. № 5. С. 145-157.
- Ліщинський І. О. Глокалізація, фрагмеграція та альтернативні візії внутрішніх геоекономічних суперечностей. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 22. Ч. 2. С. 77–81
- Ліщинський І. О. Концептуальний мейнстрим регіонального зростання. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Вип. 6 (18). С. 46–50
- Ліщинський І. О. Новий міський регіоналізм як сучасна парадигма регіональної економіки. Бізнес-Навігатор. 2018. №6(49). С. 14-18
- Ліщинський І. О. Парадигма просторової організації локального економічного розвитку. Вісник Одеського національного університету. 2018. Т. 23. Вип. 6 (71). С. 13–17
- Ліщинський І. О. Полюси та осі розвитку в контексті глокалізаційних процесів: моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 364 с
- Ліщинський І. О. Стратегія формування полюсів зростання в Болгарії. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2016. Вип. 3. С. 61–71
- На платформі для просування експорту NAZOVNI зареєстрували понад 900 компаній. 21.12.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3638567-na-platformi-dla-prosuvannya-eksportu-nazovni-zareestruvali-ponad-900-kompanij.html>
- Романенко В.А., Лебедева Л.В. Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи. –Економіка і суспільство, Випуск # 9 / 2017.
- Савельєв Є.В., Куриляк В.Є., Лизун М.В., Ліщинський І.О. Концепція «Вишеградська четвірка + Україна»: реальність і перспективи. Вісник економічної науки України. 2019. № 1 (36). С. 115–121. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/151649>
- Столкновение цивилизаций /С.Хантингтон; Пер. с англ.Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003.- 603, (5)с. – (Philosophy).
- Торговельне та інвестиційне співробітництво між Україною та Європейським Союзом (2013 – 2014 роки). – Stat_12_month_(2013-14). – ukrstat.gov.ua
- Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- Ус І. Підсумки зовнішньої торгівлі товарами України в I кварталі 2023 р. - Центр зовнішньополітичних досліджень НІСД. – <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/pidsumky-zovnishnyoi-torgivli-tovaramy-ukraine-v-i-kvartali-2023.pdf>

- Фліссак К.А. *Економічна дипломатія у системі забезпечення національних інтересів України: монографія* / К.А.Фліссак. – Тернопіль, Новий колір, 2016, с. 696, 719.
- Фукуяма Ф. *Що таке соціальний капітал?* // День. – 2006. – № 177. – 17 жовтня
- Шаров О. *Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: Монографія*. Київ: НІСД. 2019. 560 с.
- AIE (Agencia Internacional de Energía) (2022), *World Energy Outlook 2022*, Paris.
- Bélanger M.-E., Schimmelfennig F. *Politicization and rebordering in EU enlargement: membership discourses in European parliaments. Journal of European Public Policy*. 2021. Vol. 28, Issue 3. P. 407–426.
- Bénassy-Quéré A. *The euro as an international currency. Documents de travail du Centre d'Economie de la Sorbonne. Université Panthéon-Sorbonne. Centre d'Economie de la Sorbonne*. 2015. URL: <https://ideas.repec.org/p/mse/cesdoc/15029.html>.
- Bolaños Bonilla A. *A Step Further in the Theory of Regional Integration: A Look at the Unasur's Integration Strategy*. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2016. URL: <https://ssrn.com/abstract=2780799>.
- Borzel T. A., Risse T. *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism*. Oxford: Oxford University Press, 2016. URL: <http://gen.lib.rus.ec/book/index.php?md5=86bd9468e1f84b31ff824fe8dac0d0d8>.
- Brenner N., Jessop B., Jones M., Macleod G. *State/Space: a reader*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2008.
- Browaeys, Marie-Joëlle, and Roger Price. *Understanding cross-cultural management*. Pearson education, 2008.
- Burfisher, M. E., Lambert, F., & Matheson, M. T. D. (2019). *NAFTA to USMCA: What is Gained?*. International Monetary Fund.
- Busscher, F. and others (2022), “Ready, set, grow: winning the M&A race for renewables developers”, McKinsey, 9 December [online] <https://www.mckinsey.com/industries/electric-power-and-natural-gas/our-insights/ready-set-grow-winning-the-m-and-a-race-for-renewables-developers>.
- CEPAL (Comisión Económica para América Latina y el Caribe) (2023), *América Latina y el Caribe en la mitad del camino hacia 2030: avances y propuestas de aceleración (LC/FDS.6/3)*, Santiago.
- Chhokar, J.S., Brodbeck, F.C. and House, R.J. (eds) (2008) *Culture and Leadership Across the World: The GLOBE Book of In-Depth Studies of 25 Societies*, New York, NY: Lawrence Erlbaum Associates
- Cohen B. J. *The Benefits and Costs of an International Currency: Getting the Calculus Right*. Open Economies Review. 2012. Vol. 23, No 1. P. 13–31.

com.ua/index.php?op=1&z=962

Conant E. *Russia and UKRAINE: the tangled history that connects - and divides – them*. Published februar 24, 2023. <https://www.nationalgeographic.com/history/article/russia-and-ukraine-the-tangled-history-that-connects-and-divides-them>

Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union – Part Five: External Action by the Union – Title II: Common Commercial Policy - Article 207 (ex Article 133 TEC) – Official Journal 115 , 09/05/2008 P. 0140 – 0141.

Doing Business 2020. *Region Profile Latin America & Caribbean* URL: <https://archive.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Profiles/Regional/DB2020/LAC.pdf>

Ethier W. J. The new regionalism. *The Economic Journal*. 1998. Vol. 108, No 449. P. 1149–1161.

EU exports of goods to Ukraine, 2022. Source: Eurostat (online data code: ext_st_eu27_2020sitc and DS-018995) – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments

European Commission. *EU-Canada, 2023* URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/canada/eu-canada-agreement_en [accessed 13 August 2023].

Explaining the EU deal: an «ever closer union». URL: <https://fullfact.org/europe/explaining-eu-deal-ever-closer-union/> (Last accessed: 05.12.2017).

Figuière C., Guilhot L. *Caractériser les processus régionaux: les apports d'une approche en termes de coordination*. *Mondes En Développement*. 2006. No 3. P. 79–100.

Heilperin M. A. *International monetary economics*. Ludwig von Mises Institute, 2007.

House, R.J., Hanges, P.J., Javidan, M., Dorfman, P.W. and Gupta, V. (eds) (2004) *Leadership, Culture and Organizations: The GLOBE study of 62 societies*, Thousand Oaks, CA: Sage.

How Latin American and Caribbean Countries Can Mitigate Slow Growth in 2023 URL: <https://www.cepal.org/en/articles/2023-how-latin-american-and-caribbean-countries-can-mitigate-slow-growth-2023>

Issing O. The crisis of European Monetary Union—Lessons to be drawn. *Journal of Policy Modeling*. 2011. Vol. 33. No 5. P. 737–749.

Iversen T., Soskice D., Hope D. *The Eurozone and political economic institutions*. *Annual Review of Political Science*. 2016. Vol. 19. P. 163–185.

Jahanger, A., Yu, Y., Hossain, M. R., Murshed, M., Balsalobre-Lorente, D., & Khan, U. (2022). Going away or going green in NAFTA nations? Linking natural resources, energy utilization, and environmental sustainability through the lens of the EKC hypothesis. *Resources Policy*, 79, 103091.

- Jones E., Underhill G. *Theory of Optimum Financial Areas: Retooling the Debate on the Governance of Global Finance*. SSRN Scholarly Paper. Rochester, NY: Social Science Research Network, 24 November 2014. URL: <https://papers.ssrn.com/abstract=2531856>.
- Kang, Y.-D. Development of Regionalism: New Criteria and Typology. *Journal of Economic Integration*. 2016. P. 237.
- Keating M. *The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change*. E. Elgar Cheltenham, UK, 1998.
- Kuryliak V., Lishchynskyy I., Lyzun M., Komar N. Benchmarking of local production systems in Eastern Europe and Ukraine. *Management & Gouvernance*. 2017. №17. C. 15–29.
- Kuznetsova, A. Y., Lyzun, M. V., Savelyev, Y. V., Kuryliak, V. Y., & Lishchynskyy, I. O. (2019). Gravitaty potential for currency alliances' intraregional trade. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(30), 236–247.
- Kuznetsova, A. Y., Lyzun, M. V., Savelyev, Y. V., Kuryliak, V. Y., & Lishchynskyy, I. O. (2019). Gravitaty potential for currency alliances' intraregional trade. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(30), 236–247.
- Lishchynskyy I. Spatial concentration of industry and local production systems in Ukraine. *Folia Oeconomica*. 2016. Vol. 2, No. 320. P. 51–63.
- Lishchynskyy I., Lyzun M., Kuryliak V., Savelyev Y. The dynamics of European periphery. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2019. Vol. 41(4). P. 527- 536. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2019.43>
- Lishchynskyy I., Sokołowicz M. Are Poland and Ukraine Gravity Centres for Each Other? Study on the Labour Migration Patterns. *Comparative Economic Research*. 2018. Vol. 21. No 1. P. 45–65. DOI: 10.2478/cer-2018-0003
- Lishchynskyy I., Lyzun M. Social efficiency of the Economic and Monetary Union. *Scientific Bulletin of Polissia*. 2018. Vol. 13, No. 1. P. 184–188.
- Lyzun, M., Lishchynskyy, I., Savelyev, Y., Kuryliak, V. and Kurylyak, Y. (2019). Modeling Evaluation of Dollarization Economic Efficiency. *International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*. Ceske Budejovice, Czech Republic: 366–370.
- MENA 2022 Venture Investment Report. January 2022. URL: <https://magnitt.com/research/mena-2022-venture-investment-report-50797>
- Most traded goods between EU and Ukraine, 2022. Source: Eurostat (online data code: DS-018995). – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments.
- Obstfeld M. *Finance at Center Stage: Some Lessons of the Euro Crisis*. SSRN Scholarly Paper. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2013. URL: <https://papers.ssrn.com/abstract=2247275>.

-
- OECD, 2019. *Risks that Matter. Main Findings from the 2018 OECD Risks that Matter Survey*
- Oxford Business Group. *Latin America and the Caribbean: Year in Review 2022*. URL: <https://oxfordbusinessgroup.com/articles-interviews/latin-america-and-the-caribbean-year-in-review-2022/#%E2%80%9DEnglish%E2%80%9D>
- Pisani-Ferry J. *The Euro Crisis and the New Impossible Trinity*. Bruegel Policy Contribution, 2012.
- Quality report on European statistics on international trade in goods. 2018-2021 DATA. 2022 edition. – Statistical Report, Eurostat. - Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
- Robert Schuman Centre for Advanced Studies. *A New Approach in the Transatlantic Trade and Investment Partnership*, European University Institute URL: <https://www.eui.eu/news-hub?id=a-different-approach-in-the-new-transatlantic-trade-and-investment-partnership> [accessed 13 August 2023].
- Sapir A. European integration at the crossroads: a review essay on the 50th anniversary of Bela Balassa's theory of economic integration. *Journal of Economic Literature*. 2011. Vol. 49, No 4. P. 1200–1229.
- Schimmelfennig F., Winzen T. *Ever Looser Union?: Differentiated European Integration*. Oxford University Press, 2020. 247 p.
- Schout A., Riel A. van. *The state of economic convergence in the Eurozone*. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. 2022.
- Schultz R. *Trust issues in a Market Economy*. <https://www.igi-global.com/chapter/trust-issues-market-economy/7047>
- Smith W. *Ukraine and the Clash of Civilisations*. March 9, 2022. <https://peacediplomacy.org/2022/03/09/william-s-smith-in-the-national-interest-ukraine-and-the-clash-of-civilizations/>
- Söderbaum F., Shaw T. *Theories of New Regionalism: A Palgrave Reader*. International Political Economy Series. Palgrave Macmillan UK, 2003. URL: <http://gen.lib.rus.ec/book/index.php?md5=379a5f1daa1917187f15bd2601445b9b>.
- The impact of the EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area on the Ukrainian industrial sector*. - Olena Bazhenova / Angela Bochi / Vasyl Povoroznyk. November 2018, Friedrich-Ebert-Stiftung | Kyiv Office.
- The international role of the euro*. European Commission. 2019. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/international-role-euro_en#overview
- Top trade in goods partners of the EU with a focus on Ukraine, 2022*. Source: Eurostat (online data code: `ext_st_eu27_2020sitc` and `DS-018995`) - https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments.
- UN. *Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean, 2023*. URL: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48979/6/S2300646_en.pdf

-
- UNCTAD (Conferencia de las Naciones Unidas sobre Comercio y Desarrollo) (2023), Investment Trends Monitor, N° 44*
- United Nations. Department of economic and social affairs. Trust in public institutions: Trends and implications for economic security. https://www.un.org/development/desa/dspd/wpcontent/uploads/sites/22/2021/08/PB_108.pdf*
- Walmsley, T. L., & Minor, P. J. (2021). Reversing NAFTA: a supply chain perspective. In Policy Analysis And Modeling Of The Global Economy: A Festschrift Celebrating Thomas Hertel (pp. 155-195)*
- .

Навчальне видання

Оксана ДЕСЯТНЮК, Марія ЛИЗУН

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РЕГІОНАЛІЗМ: ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ

Навчальний посібник

Підписано до друку 04.10.2022.

Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний 80 г/м². Друк електрографічний.

Умов.-друк. арк. 5,35. Обл.-вид. арк. 3,4

Тираж 150 примірників. Замовлення № 10/22/2-2.

Видавець та виготувач:

ФОП Осадца Ю.В

м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 2Д/10

тел. (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*

Цей підручник підготовлено за підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу (модуль Жана Моне 101048216 – REFRAG – ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Регіональна інтеграція: європейський бенчмарк в умовах викликів глобальної фрагментації (REFRAG))). Проте підтримка Європейською Комісією публікації цього підручника не є автоматичною підтримкою його змісту, який відображає лише погляди авторів. Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що наведена в підручнику.

ISBN 978-617-8060-34-3

9 786178 060343 >